

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ KÜLTÜR YAYINI

1 MAYIS 2008

Bütün Dünya

192297 SAYI: 2008/05 FİYATI: 3 YTL

2000

Lale Devri'ne Yargısız İnfaz

Eser Tutel Yazdı:

EMEL KORUTÜRK'TEN
SEMRA SEZER'E
ÇANKAYA'NIN
HANİMEFENDİLERİ

Ali Naili Erdem
Uyarıyor:
"Yarın Çok
Geç Olabilir"

Gençlik ve Spor

METİN GÖREN
Bir Özlemi Dile Getiriyor

89 Yıl Sonra
Umudumuz
Yine
MUSTAFA
KEMAL

Bir Köpekbalığının

Köpekleri Kışkırtan Sadakati

Koklamaya Kılılamayan
Manolyalarıyla

BATUM

Sağlıkta öncelikli kalite.

Türkiye'nin en önemli sağlık kuruluşlarınca güvenilir hizmet ve kalitenin simgesi olarak kabul edilen PAG Ltd., hastane, klinik ve laboratuvarlarımızın gereksinimlerini karşılamaya devam ediyor.

PAG Ltd.; geniş bir ürün yelpazesi, güvenilir servis anlayışı, dünyanın en büyük kuruluş ve markalarıyla her an sağlık sektörümüzün yanında.

JMS (Şırınga ve İnfüzyon Pompaları)
Burnshield (Yanık İlk Yardım Ürünleri)
Cobe (Oksijenatör ve Tubing Setleri)
Custidol (Organ Muhafaza Solüsyonu)

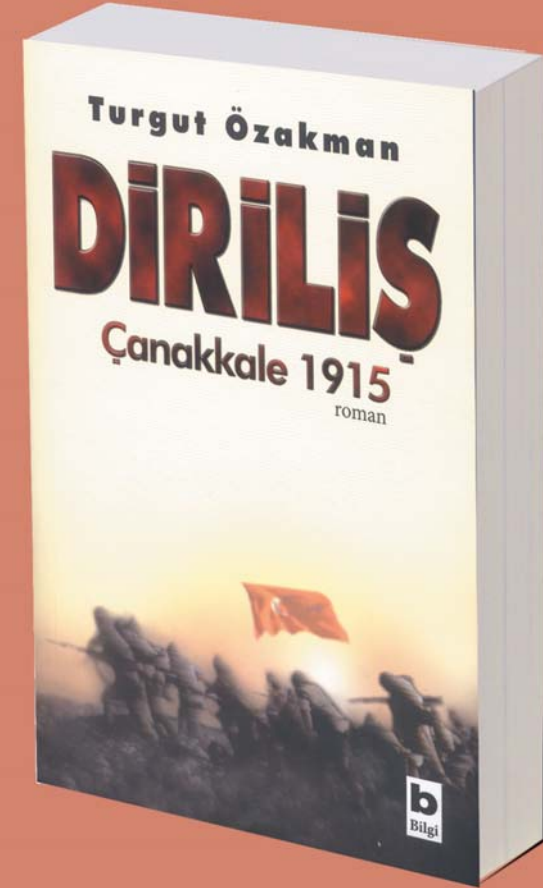

PAG Sağlık ve Tedavi Tesisleri Ltd. Şti

11. Sokak No: 40 / 4 06490 Bahçelievler ANKARA

Tel: (0312) 221 01 72 - 223 51 43 Faks: (0312) 212 05 23

www.baskentholding.com.tr

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ KÜLTÜR YAYINI

Bütün Dünya

YEREL SÜRELİ YAYIN 2000

Başkent Üniversitesi

Adına Sahibi:

Prof. Dr. Mehmet Haberal

Yayın Genel Yönetmeni:

Mete Akyol

Yayın Genel Yönetmeni

Yardımcısı:

Hande Umur

Genel Koordinatör:

Gülçin Orkut

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Çiğdem Ayhan

İşletme Genel Yönetmeni:

Sina Şen

Yayın Danışmanı:

Yaşar Öztürk

Türk Dili Danışmanı:

Haydar Göfer

Sanat Danışmanı:

Süheyla Dinç

Redaksiyon:

Fatma Ataman

Düzeltilme Sorumluları:

Nükhet Alicikoğlu, Emel Kurt

Seçiciler Kurulu:

Prof. Dr. Nevzat Bilgin (Anısal Başkan),
Prof. Dr. Ahmet Mumcu,
Prof. Dr. Solmaz Doğanca,
Prof. Dr. Sevil Öksüz, Prof. Dr. Ender Varinlioğlu,
Prof. Dr. Okay Eroskay, Prof. Dr. Fuat Çelebioğlu,
Prof. Dr. Sedefhan Oğuz,
Prof. Dr. Levent Peşkiricioğlu, Necmi Tanyolaç,
Haluk Cansın, İzmir Tolga, Alaettin Giray,
Ayhan Erten, Nuri Özakyol, İlhan Banguoğlu,
Ahmet Aydede, Manuel Bilos, Cengiz Dolunay

Sürekli Yazarlar:

Yücel Aksoy, Metin Atamer, Nuray Bartoschek,
Cahit Batum, Prof. Dr. Yüksel Bozer, Sadi Bülbül,
Ali Naili Erdem, Ali Murat Erkorkmaz, Konur Ertop,
Gürbüz Evren, Metin Gören, İlyas Halil,
Pelin Hazar, İlker İnal, Muzaffer İzgü,
Mehmet Muhsinoğlu, Serdar Kalkan,
Filiz Leloğlu Oskay, Saniye Özden, Yaşar Öztürk,
Erdoğan Sakman, Songül Saydam, İzlen Şen,
Cheryl Tanrıverdi, İzmir Tolga, **Eser Tutel**,
Engin Ünsal, Mehmet Ünver, Dr. Mehmet Uhri,
Orhan Velidedeoğlu, Mustafa Yıldız

Yönetim Merkezi:

10. Sok., No: 45, Bahçelievler, Ankara
Tel: (0312) 212 8016 (pbx)
Faks: (0312) 234 1216

İletişim Adresi:

Mimoza 4/9, D: 1, Ataşehir, 34750, İstanbul
Tel: (0216) 456 2727 (pbx)
Faks: (0216) 456 2729

Abone Hizmetleri:

(0212) 314 0888

Dağıtım: Yaysat

Renk Ayrımı: Mat Yapım

Basım Tarihi: 30. 04. 2008

Başkent Üniversitesi'nin bir kültür hizmeti olan Bütün Dünya 2000, Başkent Üniversitesi kuruluşlarından
1. Cadde, No: 77, Bahçelievler, Ankara adresindeki Aküm Reklamcılık, Danışmanlık ve Yayıncılık Ajansı Sanayi
ve Ticaret A.Ş.'nin 3. Cadde, No: 2, Yenimahalle, Ankara adresindeki tesislerinde basılmıştır.

www.butundunya.com.tr
butundunya@butundunya.com.tr

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

İ Ç İ N D E K İ L E R

- 7** Eser Tutel'in Ardından...
METE AKYOL
- 10** Bağnazlık
ORHAN VELİDEDEOĞLU
- 18** 89 Yıl Sonra da Umudumuz Yine Mustafa Kemal
YAŞAR ÖZTÜRK
- 24** 64 Yıllık Arkadaşı Yazıyor: Eser Tutel
ABDÜLKADİR GÜNYAZ
- 29** Çankaya'nın Hanımefendileri (2)
ESER TUTEL
- 34** Aydınlara Düşen Görev
ALİ NAILİ ERDEM
- 36** Fransa, Ruanda'dan Özür Diler mi?
GÜRBÜZ EVREN
- 43** ABD Başkanının Çelenk Koyduğu Gün
MEHMET MUHSİNOĞLU
- 49** Bir Eski Zaman Ozanından Oğluna Öğütler
KONUR ERTOP
- 54** Gençlik ve Spor
METİN GÖREN
- 57** Toplumsal Yaşamda Kuralların Önemi
CHERYL TANRIVERDİ
- 61** 12 Adımda İnsan Olmak
ŞEBNEM ŞEN
- 63** "Inveniemus Viam Aut Faciemus!"
SONGÜL SAYDAM
- 67** Hadi Gel Artık, Gel!
NESLİHAN YAŞAR
- 69** Namus Sözü
METİN ATAMER
- 73** Arsen Luppen, Kaptan Cook ve... Annem
MEHMET ÜNVER
- 76** Lale Devri
HANDE UMUR
- 81** Bana Sokağı Anlat!
MUZAFFER İZGÜ

- 86** Gürcistan'ın Manolya Bahçesi: Batum
İZLEN ŞEN
- 92** Kral Penguen Vurgun Yemez
ERDOĞAN SAKMAN
- 97** Isaac Manuel Francisco Albeniz
YÜCEL AKSOY
- 99** Cin Ali
HANDE UMUR
- 101** "Katil Uşaktır" Sanırdık Ama...
ALİ MURAT ERKORKMAZ
- 107** Kılıçbalığının Ninnisi
SEVİL ÇALIŞKAN
- 123** Kedinin Soluğu
DR. MEHMET UHRİ
- 129** Dans Eden Bina ve Sineklik
PELİN HAZAR
- 133** Sevginin Gücü
NURAY BARTOSCHEK
- 137** DNA Modeli Nasıl Geliştirildi?
SERDAR KALKAN
- 139** Sinemanın Makinesini Yapabildiler Ama... Satmayı Beceremediler
DOĞAN ANAPA
- 145** Kıtılama Çay
İLYAS HALİL
- 149** Meslek Gizleri
SADİ BÜLBÜL

- Sizden Bize* **8**
- İlk Dersimiz Türkçe* **15**
- 1001 Güzel Söz* **80**
- Bilginizi Denetleyin* **111**
- Nisan SuDokuları* **122**
- Anne ve Babalardan* **142**

Sayfa: 116

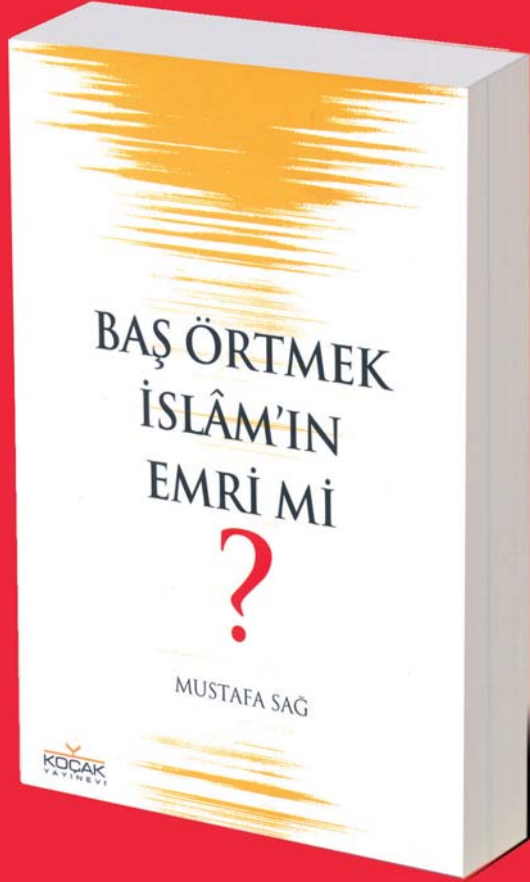

KÖPEKBALIĞININ ÖRNEK SADAKATI

- Mankafa Poldi* **144**
- Kareler ve Rakamlar* **152**
- Mantık Bilmecesi* **153**
- Satranç* **154**
- Bulmaca* **156**
- Ayın Kitapları* **158**
- Bir Fotoğraf Bin Sözcük* **160**

Sayfa: 18

UMUDUMUZ YİNE
MUSTAFA KEMAL

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Bütün Dünya'DAN SİZE
Metem Akyol

ESER TUTEL'İN ARDINDAN...

Siz nisan sayımızda “Çankaya'nın Hanımefendileri” adlı yazı dizimizin birinci bölümünü okurken, biz o yazının yazarı değerli ağabeyimiz Eser Tutel'i, omuzlarımızın üzerinde sonsuzluğa götürüyorduk.

Onun son yolculuğuna çıktığı günü izleyen günlerin kırkınıcısında ise bu ay, onun ölüm acısının çöktüğü yüreklerimizi, ona dualarımızı göndererek avutmaya çalışacağız.

Siz o günlerde, birkaç sayfa ilerideki “Çankaya'nın Hanımefendileri”nin ikinci bölümünü ya okumuş ya okuyor olacaksınız.

Ve hiç kuşumuz yok, onun sonsuzluğuna bir çağlayan dolgunluğuyla akan dualarımızın sınırsız cömertliğine, yüreklerinizden gelen “rahmetler dileği” damlalarını da ekleyeceksiniz.

Çünkü, bu konuda da hiç kuşumuz yok, Eser Tutel sizin gönülünüzde de bir “aileniz bireyi” idi.

Çoğumuza, Türkiye'nin kendisiyle aynı anlarda yaşadığımız “tadından yenmez, tadı damaktan gitmez” o güzelim günlerini yaşattı, zamanların kolay kolay alışamadığımız bu zamanlarında...

Çocuklarımızı, “Biz her zaman böyle değildik” belgeleri-

le, anıları, gözlemleriyle yüreklendirdi, yüreklerimizin en yüreksizlendiği anlarımızda...

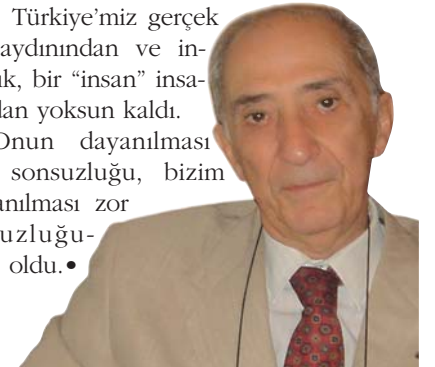
Torunlarımıza, gerçek bir birliki yetkinliğiyle, her birini ilerideki yaşlarında bekleyen pırıl pırıl günlerinin müjdesini verdi, çoğunun arada sırada da olsa, bükük kalan dudaklarını görmezden gelerek...

Ondan birçok bilgi, görgü, terbiye öğrendik.

Kimimizin bir yaşıtımız, arkadaşımız, kimimizin bir büyüğümüz, ağabeyimiz, babamız, kimimizin büyükler büyüğümüz bir dedemiz, fakat 7'den 77'ye, tüm çalışanlarımızın ve okurlarımızın varlıklarıyla oluşan Bütün Dünya Ailemiz'in bir bireyi idi, Eser Tutel.

Onun aramızdan ayrılması Bütün Dünya Ailesi, değerli bir bireyinden, Türk basını değerli bir araştırmacı ve yazarından, İstanbul gerçek anlamda bir “beyefendi”sinden, Türkiye'miz gerçek bir aydınından ve insanlık, bir “insan” insanından yoksun kaldı.

Onun dayanılması zor sonsuzluğu, bizim dayanılması zor sonsuzluğumuz oldu.●

BD ŞUBAT 2008

MeteAkyol

XXX

BD ŞUBAT 2008

XXX

BD ŞUBAT 2008

XXX

BD ŞUBAT 2008

XXX

SİZDEN BİZE MEKTUPLAR BİZDEN SİZE YANITLAR

Bütün Dünya, Mimoza 4/9, D: 1, Ataşehir, 34750, İstanbul
butundunya@butundunya.com.tr Faks: 0216-456 2729

Sevgili “Bütün Dünya” Ailesi, insan hiçbir zaman hemen yapması gereken şeyi ertesi güne ertelememeli. Uzun zamandan beri sizlere Sayın Eser Tutel’in yazılarını ne kadar beğendiğimi, hatta bu yazıların tiryakisi olduğumu, yaşıtım olan Sayın Tutel’i sanki her ay evimde konuk edip “Özleminin Tadını” büyük bir zevkle paylaştığımı yazacaktım. Ne yazık ki, geç kaldım. Geçen hafta yazarınızın ölümünü duyduğum zaman “ailemin” bir bireyini kaybetmiş olmanın üzüntüsünü derinden yaşadım.

Benim de çocukluğumda yaşadığım olayları öylesine güzel bir Türkçe ile anlatışını, genç yaştaki gözlemlerini mizah yoluyla sunuşunu hep özleyeceğim.

Sayın Tutel’e Tanrı’dan rahmet, “Ailemize” başsağlığı diliyorum.

**Ata Tanrıverdi,
Antalya.**

Sayın Gülbüz Evren, öncelikle merhabalar... “Bütün Dünya” dergisinin nisan sayısındaki yazınızı çok beğendim, elinize sağlık. Okuyunca insanın hoşuna gidi-

yor; ancak Batılılar’ın bizden çok da hoşlanmadıklarını bunun için hakkımızda iyi şeyler düşünmediklerini belirtmek istiyorum. Siz hep iyi şeylerden bahsetmişsiniz.

Tabii ki kötüllemeye çalışanlar var; ancak bunları objektif bir şekilde değerlendiresek, yani hep iyi olarak düşünmediklerini de söyleyebilirsek diye düşünüyorum. Bu e-postayı sizi eleştirmek için göndermedim sadece fikrimi söylemek istedim. Çok teşekkür ederim.

Zerrin Sarıkoç.

Sayın Metin Atamer, o kadar çok Rukiye Teyzeler var ki... Siz de onları unutmadığınız için güzelsiniz! Duyarlı yüreğiniz hep yaşasın dilerim. Dostça kalınız. Saygılarımla,

Nimet Köse.

YAZARIMIZIN YANITI:

Sayın Nimet Köse Hanım, övgü dolu teşvik edici sözleriniz nedeniyle size çok teşekkür ederim. Ben de bu öykünün ya-

şanmış bir olayın satırlara yansımaları olabileceğini düşünmekteyim. Anneler Günü’nde tüm bayanların önünde saygıyla eğilirim. Sizler her zaman dost olarak var olun. Saygılarımla,

Metin Atamer.

Sayın Nuray Bartoschek, dergimizin, nisan sayısındaki yazınızı çok beğendiğimi ve size minnettar kaldığımı belirtmek istedim sadece... Çok güzel bir mektup kaleme almışsınız.

Size ve ailenize, hep birlikte mutluluğu tadacağınız, nice yıllar diliyorum.

Mustafa Ali Akbaş.

YAZARIMIZIN YANITI:

Merhaba Mustafa Bey, yazımı okuduktan sonra duygularınızı içtenlikle bana yazdığınız için ben size teşekkür ederim.

Ben de size sevdiklerinizle birlikte sağlıklı, mutlu nice yıllar diliyorum. Umarım, sizin çocuklarınız bizimkilerden daha şanslı olur ve taşıyamayacakları yüklerin altında ezilmez, ip atlamaya, top oynamaya daha çok zaman ayırabilirler. Sevgi ve selamlarımla,

Nuray Bartoschek.

Subat sayınızdaki Barış Mete’nin “Everest Fatihi” olarak kabul edilen Edmund Hillary ile ilgili yazdıklarına birkaç ekleme yapmak istiyorum. Yıllar önce

okuduğum bir kitapta, Edmund Hillary’nin yıllarca yaşadığı iç hesaplaşmalar sonucu bir gazeteciye gerçeği anlattığı yazıyordu. Kitaba göre gerçek şudur: Edmund Hillary, Mayıs 1953’te Nepal’e gelir. Katmandu’da araştırmalar yapar ve kendisine yardımcı olacak birilerini arar. Herkes kendisini “birisi”ne yönlendirir. Yönlendirildiği kişi, Edmund’a yardım edeceğini söyler ve hangi yoldan çıkmak istediğini sorar. Edmund şaşırır, “Ne demek hangi yoldan” der. O kişi, yani rehber yanıtlar:

“Ben o tepeye giden üç yol biliyorum. Bir, dedemin bulduğu yol, iki babamın bulduğu yol, üç benim bulduğum yol.”

Edmund daha da şaşırır. O kişi, yani rehber 17 kez o zirveye çıkmıştır. Edmund rehberinin sayesinde, en kolay yoldan zirveye çıkar. Dünya basını bu olayı “çok büyük başarı” olarak duyurur. İngiltere kraliçesi de bu “kahraman” İngiliz’i “Sör” unvanıyla onurlandırır. O tepeye bir İngiliz soylusunun adı verilmiştir: Everest... Oysa Nepalliler kendi tepelerine daha önce bir ad vermişlerdir. Bu gerçek yıllarca Edmund’ı rahatsız eder ve açıklar. Ama pek bir şey değişmez. Nepalliler o tepeye defalarca çıkmışlardır; ama Avrupa’nın büyük ülkelerinden birinin vatandaşının çıkması önemlidir. Bildiğimi paylaşmak istedim. Başarılar.

Süheyla Göktürk.

TÜRK DİLİ
Orhan Velidedeoğlu

BAGNAZLIK

“Osmanlıcadan Türkçeye Cep Kılavuzu”nda ilk kez karşımıza çıkan ve Arapça **“mutaassıp / taassup”a karşılık olup Batı dillerindeki “fanatik / fanatizm” sözcüğüyle anlamdaş “bağnaz / bağnazlık” sözcükleri, genel olarak, kendi düşünce ve inançlarına körü körüne bağlanarak başkalarının düşünce ve inançlarına yaşama hakkı tanımama anlamında kullanılıyor.**

Sivas toplukuyumunun yaşadığı o alacakaranlık günlerde kaleme aldığım ve Cumhuriyet gazetesinde 8 Eylül 1993’te yukarıdaki başlıkla yayımlanan yazımda, bağnazlık konusunda en kapsamlı açıklamayı yapan Mısır’ın ünlü din bilgini **Şeyh Muhammed Abduh** (1845-1905)’un* **Mehmet Akif Ersoy** (1873-1936) tarafından Arapçadan Osmanlıcaya çevrilmiş bir yazısının ilginç ve çarpıcı bölümlerini, dilini sadeleştirerek alıntılar yaptım.

Bu yazımda da “bağnazlık” sözcüğünün tanımlanması üzerinde dururken Şeyh Muhammed Abduh’dan yine alıntı yapmamak olanaksız.

İkinci Türk Dili Kurultayı’nın yönergesiyle 1933 yılında çalışmalarına başlanan ve 1935’te yayımlanan “Osmanlıcadan Türkçeye Cep Kılavuzu”nda ilk kez karşımıza çıkan ve Arapça “mutaassıp / taassup”a karşılık olup Batı dillerindeki “fanatik / fanatizm” sözcüğüyle anlamdaş “bağnaz / bağnazlık” sözcükleri, genel olarak, kendi düşünce ve inançlarına körü körüne bağlanarak başkalarının düşünce ve inançlarına yaşama hakkı tanımama anlamında kullanılıyor.

Türkçe Sözlük’te bağnaz “Bir görüşe, bir inanca katılıkla bağlanıp ondan başkasını kabul etmeyen, yobaz” biçiminde tanımlanarak Nurullah Ataç’tan şu örnek

verilir: *Bağnaz, kendi kendine düşünemeyen adamdır.*

Kubbealtı Lugatı’nda ise “bağnazlık = taassup”un anlamı şöyledir: Taassup (Ar. te’assub) 1. Bir kimseye veya şeye karşı aşırı taraftarlık gösterme, aşırı derecede yan tutma.

2. Bir din ve inaniş, bir fikre aşırı derecede bağlı olup onun dışındakileri düşman gibi görme.

“Bağnaz” sözcüğünün Andreas Tietse’nin etimolojik sözlüğündeki karşılığı “darkafalı”dır.

Falih Rıfki Atay (1894-1971) bağnazlık için “Doğrudan doğruya vicdan ve düşünce özgürlüğüyle mücadele halindedir” der.

Şemsaddin Sami (1850-1904), Kamus-u Türki’sinde bağnazlığı “Kendi din ve ulusunu son derece üstün tutarak diğer bir din ve ulustan olanlara kin, düşmanlık ve nefret gösterme” biçiminde tanımladıktan sonra devam eder: “Bağnazlık, gelişme ve medenileşmeye manidir. Diyanet (din-darlık) ne kadar memduh (övül-meye değer) ise bağnazlık o kadar mezmumdur (yerilir).”

Yukarıdan beri görülüyor ki, bağnazlığın dilimizde olumlu bir anlamı yok.

Tanzimat dönemi yazarlarından Ebüzziya Tefvik (1848-1913) ise, ancak iki cildini yayımlayabildiği Lûgat-ı Ebüzziya (1886) adlı sözlüğünde şöyle yazar:

“Bu sözcük çok yanlış anlaşıl-

makta ve kullanılmaktadır. Sözcüğün anlamı: Aile bireylerini ve akrabalarını, daha geniş anlamda budununu (kavmini) korumak ve kollamak. Terim olarak: Gerek din işlerinde ve gerek budununun gelenek, görenek ve kurallarını kollamada eylemli olarak yan tutmaktır.

“Bağnazlık, akla uygun bir konuda, aşırıya varmamak üzere memduh (övülür), akla uygun olmayan davranışlarda nasıl olsa mezmumdur (kınanır).”

Şeyh Muhammed Abduh da –uzun yazısından özetle– “Bağnazlık; yurdunu, ulusunu ve dinini kayırma, kollama anlamındadır...” der ve onu üç bölüme ayırır:

Bağnazlıkta itidal (ölçülü ve yapıcı olma); bağnazlıkta tefrit (ölçüyü gevşetme, ilgisizleşme); bağnazlıkta ifrat (aşırıya kaçma, şiddet uygulama).

Bağnazlıkta itidal (ölçülü bağnazlık): “Ortak inanç ve düşünce sahibi kişilerle yakın ilişkilerde ölçü korunur; davranışlarda adaletsizliğe yer verilmez; dinsel ya da düşünsel karşıtlarına saygı gösterilir, haklarını tanımamak gibi davranışlarda ve saldırılarda bulunulmazsa bu tür bağnazlık, insani erdemlerin en yücesi, en yararlısıdır. Böyle ölçülü bir bağnazlık en kutsal, en yüce bir bağlılıktır ki, bu yüksek dereceye çıkanları, efendiliğin

doruğuna, büyüklüğün ve onurun zirvesine yükseltir...”

Voltaire “Düşüncelerinize karşıyım; ama onları özgülürce dile getirme hakkınızı sonuna kadar savunurum” derken; insanı “insan” yapan, kişilik sahibi kılan bu ölçülü bağnazlığın en anlamlı örneğini vermektedir.

Bağnazlıkta tefrit (ölçüde gevşeme): “Tanrı’nın yarattığı bu evren üzerinde değişmez yasa öyledir ki, bir toplumun asabiyyeti (akraba, ulus, yurt, dil, din ve özgürlüğü koruma gayreti) zayıfladığı zaman Cenab-ı Hak onu aymazlık içinde bırakır; kişiler birbirinden habersiz kalır, ulus arasına ayrılık düşer; yabancı dış unsurların ülke işlerine el atması için geniş bir alan açılır. Artık böyle bir toplumun içine düştüğü ölüm bataklığından doğrulup kalkması olanaksızdır. Ola ki Kudret-i Fâtıra (yaratıcı güç) tarafından yapıcı bağnazlık ruhu coşturulsun da “ikinci doğuş” şeklinde, tekrar diriltilmiş olsun...”

Kudret-i Fâtıra, böyle bir şans, böyle bir dirilişi, ulu önder Mustafa Kemal Atatürk’le son bir kez bağışladı Türk ulusuna. Bu ülke halkı bu şans değerlendiremezse, karanlık ve bilinçsiz güçlerin itelemesiyle Büyük Ortadoğu Projesi içinde eritilmekten kurtulamayacaktır. Ataçın deyişiyle, *kendi kendine düşünemeyen kişiler*in; eğitim yetersizliği

nedeniyle ulus bilinci tam geliştirilememiş halkın, yanlış yola güdülenmesiyle yeni bir karanlığa doğru çekilmek istendiği ortada. Bu aymazlıktan sıyrılıp ne zaman uyanılacak?.. Her zaman bir Atatürk bulunmaz ki...

Bağnazlıkta ifrat (aşırı bağnazlık): “Bu tür bağnazlık, kişileri zulme, hak ve insaf sınırlarını aşarak düşmanlığa yönelteceği için çok kötüdür. Aşırı bağnazlar, haklı ya da haksız mı olduklarını akıl süzgecinden geçiremeyeceklerinden halkını, onun örf, adet ve inançlarını, körü körüne savunurlar. Yalnız kendi inançlarından yana olan topluluğu, her çeşit hakka sahip görerek kendilerinden olmayanlara ‘başıboş hayvan’ gözüyle bakarlar; onların da kendileri gibi bazı hakları olabileceğini akıllarına getirmez, onlara yaşama hakkı tanımazlar.

“Bu şekilde, adaletin geniş yolundan çıkarlar ki, o zaman ölçülü, yapıcı bağnazlıktan beklenen gelişim zarara dönüşür, onur ve yüceliğin temelleri sarsılır; daha doğrusu, milletin onuru gider. Çünkü insan toplumunun dayandığı temel, adalettir. Milletlerin yaşamı, dürüstlikle ayakta kalır. Adalet kanununa boyun eğmeyen hiçbir güç yoktur ki, sonunda ortadan kalkmasın...

“Zaten, aşırılığa kaçan bağ-

nazlık, *Asabiyyete sebep olanlar bizden değildir* mealindeki hadis-i şerifiyle Hazret-i Şâri’ Sallallahü Aleyhi Vesselâm Efendimiz tarafından dahi şiddetle yasaklanmıştır...”

Bağnazlıkta aşırılık, dinsel bağnazlığa dönüştüğünde birtakım karanlık olaylar ortaya çıkar. Hatta bu, bir dine bağlı olanların inanç yönünden kendilerine ters düşenleri yok etmeye kadar varır. Örneklerini çok gördük...

Bağnazlığın Türkçe Sözlük’te

yobaz; Tietze’nin Etimoloji Sözlüğü’nde **darkafalı** diye tanımlanmasına neden olanlar işte bu aşırı bağnazlardır. •

(*) *Özgeçmişinde Türkmen kökenli olduğunu belirten Şeyh Muhammed Abdub, Mısır müftülüğü de yapmış ünlü bir İslam bilginidir. Zamanın Fransa Dışişleri Bakanı G. Hanotaux’ya karşı İslam dinine ilişkin ünlü savunması da Türkçeye çevrilmiştir.* •

OrhanVelidedeoglu@butundunya.com.tr

Denizde yelkenlisi devrilen bir turist, timsablara yem olmamak için teknesine çıkmaya çalışıyor; fakat bunu bir türlü başaramıyordu. Gözleri iskeledeki bir kişiye takıldı ve tüm gücüyle seslendi:

“Hey dostum” dedi. “Bu kıyılarda timsab var mıdır?”

İskeledeki adam da tüm gücüyle bağırarak karşılık verdi:

“Buralarda artık hiçbir timsab kalmadı” dedi.

Adam bu yanıtı duyunca teknesinine tırmanmaya çalışmaktan vazgeçti ve kıyıya doğru yüzmeye başladı.

Tam o sırada iskeledeki adam, yanıtını şöyle tamamladı:

“Timsablar, köpekbalıklarından korktukları için buralara gelmiyorlar artık...” •

Çakırkeyif olmuş bir adam barda oturmuş karşısındaki pencereden görünen gökdelenlere bakıyordu. Bir süre sonra adamın bir arkadaşı da bara gelince çakırkeyif adam arkadaşının omuzuna dokundu.

“Şu karşıdaki gökdelenleri görüyor musun?” diye sordu. “Onların bepsi benim; ama satmak istiyorum, alıcı bulamıyorum.”

Arkadaşı gülümsedi. “Satmakta acele etme” dedi. “Önce birkaç kadeh içeyim, sonra bepsini ben satın alırım.” •

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Sözcük bilginizi denetledikten sonra, doğru yanıtlar için 16'ncı sayfamıza bakınız

1. **proje** (*fransızca*) – a) buluş
b) tasarı c) öneri ç) taslak
2. **projektör** (*fransızca*) –
a) ışık kaynağı b) aydınlık
c) ışıldak ç) ışıklandırma
3. **projeksiyon** (*fransızca*) –
a) yansıtma b) ışıklandırma
c) aydınlatma ç) gösterme
4. **projelendirme** (*fransızca*) –
a) sunma b) biçimleme
c) tasarımlama ç) taslak
5. **sadizm** (*fransızca*) – a) acı
çektirmekten zevk alma
b) acı verme c) acıdan zevk
alma ç) acı sevme
6. **sadist** (*fransızca*) – a) acı
çektirmekten zevk alan b) acı
veren c) acıdan zevk alan
ç) acı seven
7. **mazoşizm** (*fransızca*) –
a) özezerlik b) acı verme
c) acı çektirme ç) acı sevme
8. **mazoşist** (*fransızca*) –
a) özezer b) özsever
c) özverici ç) özerk
9. **klip** (*ingilizce*) – a) fragman
b) parça c) tanıtım filmi
ç) kısa müzik filmi
10. **klişe** (*fransızca*) – a) kalıp
b) basmakalıp c) afaki
ç) hamasi
11. **filiz** (*yunanca*) – a) fidan
b) sürgün c) şıvgın ç) dal
12. **filizkiran** (*yunanca*) –
a) kemirgen b) mayıs
fırtınası c) budayıcı
ç) filiz yiyen hayvan
13. **papazi** (*yunanca*) –
a) bir ipekli kumaş b) süslü
kumaş c) nakışlı giysi
ç) süsleme
14. **paparazzi** (*italyanca*) –
a) magazinci b) magazin
fotoğrafçısı c) şipşakçı
ç) magazin medyası
15. **panteizm** (*fransızca*) –
a) doğacı b) doğa düşkünü
c) doğal ç) doğatanrıcı

İLK DERSİMİZ TÜRKÇE YANITLAR

15'inci sayfamızda yer alan sözcüklerin doğru karşılıkları

1. proje (fransızca) –
b) tasarı.	8. mazoşist (fransızca) –
a) özezer.
2. projektör (fransızca) –
c) ışıldak.	9. klip (ingilizce) –
ç) kısa müzik filmi.
3. projeksiyon (fransızca) –
a) yansıtma, gösterim,
izdüşüm.	10. klişe (fransızca) –
b) basmakalıp.
4. projelendirme (fransızca) –
c) tasarımı.	11. filiz (yunanca) –
c) şıvgın.
5. sadizm (fransızca) –
a) acı çektirmekten
zevk alma.	12. filizkiran (yunanca) –
b) mayıs fırtınası.
6. sadist (fransızca) –
a) acı çektirmekten
zevk alan.	13. papazi (yunanca) –
a) bir ipekli kumaş.
7. mazoşizm (fransızca) –
a) özezerlik.	14. paparazzi (italyanca) –
b) magazin fotoğrafçısı.
	15. panteizm (fransızca) –
ç) doğatanrı.

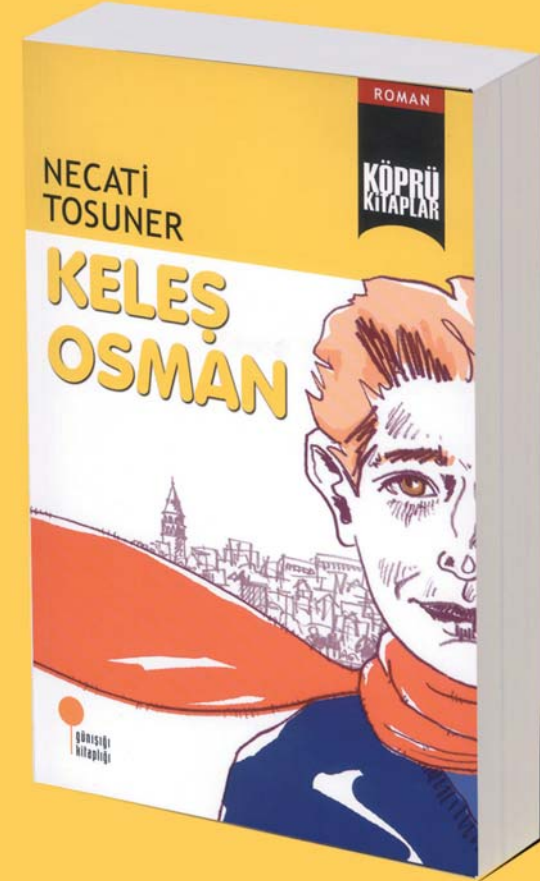

Genç anne, yeni doğmuş bebeğini kocasına emanet ederek alışverişe gitmişti. Bebek bir süre sonra ağlamaya başlayınca genç baba, aklına gelebilecek tüm çözümleri denedi; fakat bebeğinin ağlamasını geçiremedi. Sonunda dayanamadı, çocuğunu doktora götürdü. Doktor muayeneye başlar başlamaz durumu anladı:

“Bebeğin altı dolmuş” dedi. “Altını değiştirmeliydiniz.”

Genç baba hemen savunmaya geçti:

“Altı dolmuş mu?” dedi. “Ama çocuk bezi kutusunun üzerinde ‘5 kiloya kadar’ yazıyordu.”•

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

89 Yıl Sonra da Umudumuz Yine Mustafa Kemal

Gerek okul sıralarında, gerek yaşam merdiveninin çeşitli basamaklarında, içimizin en içinden gelen yüce bir sorumluluk duygusu ve yüce bir vatanseverlik gururuyla yüzlerce kez, binlerce kez yinelediğimiz “Ey Türk Gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklalini ve Türk cumhuriyetini ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir” sözcükleriyle başlayan ulusal görev sorumluluğumuzu yazdırırken **Mustafa Kemal’in, gözyaşlarını tutamayıp, ağladığını çoğumuz gibi belki siz de bilmiyor olabilirsiniz.**

Mustafa Kemal, Kurtuluş Savaşı’mızın ilk adımını attığı 19 Mayıs 1919 tarihinde ülkemizin “manzara-i umumiye”sini (genel görünümünü) gözler önüne sererek başladığı ve Kurtuluş Savaşı’mızın tüm adımlarını belgeleriyle anlattığı “Büyük Nutku”nu, bu çabalar sonucu kurtarılan Türk istiklalini ve bu çabalar sonucu kurulan Türkiye Cumhuriyeti’ni korumayı ve savunmayı

Türk gençliğine birinci görevi olarak emrettiği “Gençliğe Sesleniş” bölümüyle tamamlamıştır.

Mustafa Kemal, Türk gençliğine güvenini yalnızca “Nutuk”ta belirtmekle kalmamıştır. 1919 yılında, Samsun’dan sonra gittiği Amasya, Erzurum ve Sivas’tan Ankara’ya dönerken, yolunun üstündeki Kırşehir’de, kendisini karşılayan gençlere yaptığı konuşmasında da onlara güvenini ve onlardan beklediklerini de belirtmiştir.

24 Aralık 1919 tarihinde söylenmesine karşın, Türkiye'nin bugünlerinde bile tüm geçerliliğini koruyan ve günümüz gençlerinin de kendilerine söylendiğini kabul etmeleri gereken bu konuşmasında Mustafa Kemal şöyle demektedir:

“İçinde bulunduğumuz zaman ve geçirdiğimiz deneyimler, ulusun kendiliğinden düşünceli ve duyarlı olması gerektiğini göstermiştir. Ulusun kesinlikle kendisinin yapması gereken bu görev, her ne şekilde ve nitelikte olursa olsun, başkasına bırakılmamalıdır. Bırakılırsa bugünkü sonuç oluşur.

“Bakışlarımızı tarihe çevirirsek ulus, egemenlik derecesinden aşağıya doğru inmeye başlamıştır. Ulusumuzun her bireyi düşünceli ve duyarlı bir biçimde yetiştirilmiş olsaydı, kuşkusuz bu duruma gelmeyecektik.

“(Mütarekeden) Ateşkesten sonra ulusumuz üzülerken söylemek gerekir, yazgısına göz yuman bir durumda bulunuyor. Varlığımızı ortadan kaldırmaya istekli olan düşmanlar acı darbeler indiriyorlar, ülkemiz parçalanmaya aday görünüyordu. Teşekkürlerle anmak gerekir ki, bazı durumlar değerli ulusumuzu uyandırdı ve aklını başına devşirmesine yardımcı oldu. Ulus bireylerimiz yer yer birbirini ara-

maya, bulmaya başladı. Bunun sonucu olarak örgüt oluştu. Devletimizin bağımsızlığını yok etmeye çalışan yabancılar ulusumuzdan böyle bir canlılık bekle-miyordu. Bu ülkede yaşayan insanları duygusuz varlıklardan ibaret sanıyorlardı. ‘Böyle bir ulusun yaşamaya hakkı olmaz!’ kararını alırken bir ulusun varlığı dikkate alınmadı, ulusumuzun olaylar ve darbeler sonucu yer yer örgütlenmesine önem verilmedi. Bu önem verilmeyen parçaların savunmak istedikleri ve bu amaçla verdikleri karar, tüm ulusun kabul ettiği görüş şuydu:

“(Kuvayi Milliye'nin) Ulusal gücün etken, ulus iradesinin egemen olmasıdır.

“Ve bu örgütün ruhu da budur. Ulus bu amaçla örgütü yaygınlaştırmaya başladığında yabancılar gözlerini Türkiye'ye çevirir oldular. Birçok görevliler, heyetler gönderdiler. Bizde bir hayat hissi keşfettiler ve onu yakından temas ile incelemeye başladılar. Anladılar ki, bu ulus miskin bir ulus değildir, onların sandıkları gibi tutsak bir toplum değildir. Dolayısıyla yabancılar şuna tam olarak inanmalıdır: Türkiye ve Türkiye'de yaşayan ulus, başlı başına etkin bir varlığa sahiptir; bu ortadan kaldırılamaz. (...) Devletimiz ve ulusumuzun bağımsızlığı söz konusu olmaksızın çok uzaklaşmıştır, bağımsızlığımıza her bakımdan saygı gösterilmesi gerçekleşmiştir. Ama, bu

bizim için yeterli değildir. Bu kadarı amacımızı ve hedefimizi sağlayamaz, maddeten kararlaştırıldığını görmek zorundayız. Tamamen emin olmak, gelecekteki ferahlık ve uygarlaşmayı hakkıyla sağlayabilmek için vatan sahibi olarak görüşmeliyiz.

“Bağımsız yaşamak için verimli bir vatan sağlamaya zorunluyuz. Çizdiğimiz bir sınır vardır. Bu sınırı yabancıların eline bırakmayacağız, güvenimiz çok sağlamdır.

“Bu örgüt henüz bir şekilden ibarettir. Bugün, yarın buna geometrik bir şekil olarak bakamayız. Buna ruh verebilmek için de ulusun her bireyinin beynini geliştirmek, herkesin yazgısına yönelecek sataşma ve saldırılardan kendilerini koruyabilmeleri için örgütlenmeye birleşik girişmek gerekir.

“Tüm ulus tek bir vücut haline getirilmelidir. Her ulusta olduğu gibi bizde de herhangi bir işe girişimciler başlar. Sonra bu son bireye ve yukarıya doğru yaygınlaştırılır.

“Aydınların görevleri son derece büyüktür. Ahlak ilkelerine dayanmaksızın ilerleyen, gelişen hiçbir ulus yoktur. Aydınlarımız vatan ve ulus fikirlerini yaymakla birlikte rakip uluslara karşı, varlığını koruyabilmek için gerekli olan hususları sağlarsa görevlerini daha geniş biçimde yapmış olurlar.”

Mustafa Kemal, 21 Ekim 1922 tarihinde, İstanbul'dan Ankara'ya kendisini ziyaret etmeye gelen

Darülfünun (üniversite) öğrencilerine yaptığı konuşmasında ise şu noktayı vurgulamıştır:

“Siz vatanın geleceğinin umudusunuz. Biliniz ki, vatani gerçekten kurtaracak sizlersiniz. Biz bir fırtına gibi gelir, geçer, gideriz. Önümüzde sivrilmiş dikenleri, engelleri yakar yıkarız. Fakat arkamıza baktığımızda bizim açtığımız o alanda kültürüyle, bedeniyle çalışan sizleri, ulusu görürsek görevimizi yaptığımıza ancak o zaman inanmış olur ve övünç duyarız. Bizim zaferimiz kanlıdır; fakat sizin zaferiniz şanlıdır!”

Mustafa Kemal 20 Mart 1923 günü Kon-ya'da ise, gençlere şu konuşmayı yapmıştır:

“Ulus uzun yüzyıllar gaflette bırakan türlü nedenler arasında gerçek noktayı bir sözcük ile dile getirmiş olmak için diyebilirim ki, bütün sefaletlerimizin kesin nedeni zihniyet sorunudur. İnsanlar ve insanlardan oluşan toplumlar herşeyden önce bütün bireyleriyle salim bir zihniyete sahip olmalıdırlar. Zihniyeti zayıf, çürük, hasta, bozuk olan bir toplumun bütün işi boşa tüketilir. İtiraf etmek zorundayız ki, Doğu'dan Batı'ya kadar İslam ülkeleri düşmanların ayakları altında çiğnenmiş ve düşmanların esaret zincirine geçmiştir. (...) Gençlerimiz ve aydınlarımız ne için yürüdüklerini ve ne yap-

caklarını önce kendi beyinlerinde iyice kararlaştırmalı, onları halk tarafından iyice hazmedilebilir ve kabul edilebilir bir duruma getirmeli, onları ancak ondan sonra ortaya atmalıdır. Ben ümitvarım ki, gençlerimiz bunu yapacak derecede yetişkindirler. Biliyorum ki, yaşlılarımız gibi gençlerimizin de deneyimleri vardır. Çünkü ulusumuzun yakın yıllara ilişkin gördüğü acı dersler, yakın yılların en yoğun olaylar ile dolu oluşu, devrimimizin gençlerini eski dönemlerin yaşlıları kadar deneyim sahibi yaptı. (...) Gençlerimizin gördükleri bu deneyimden yararlanarak, etkin, ülkenin hizmetinde, kararlılık ve inançla donanmış olarak görevlerini hakkıyla yapacaklarına eminim. Arkadaşlar, halkımız çok temiz kalpli, çok asil ruhlu ilerlemeye çok yetenekli bir halktır. Bu halk eğer bir defa muhataplarının içtenlikle kendilerine hizmet ettiklerine inanırsa her türlü hareketi derhal kabule hazırdır. Bunun için gençlerimizin her şeyden önce ulusa güven vermesi gerekir.”

Mustafa Kemal, Dumlupınar'da Başkomutanlık Meydan Muharebesi'nin yıldönümünde konuşurken ulusu ve ülkeyi gençlere emanet ettiğini bir kez daha yinelemiş ve şöyle demiştir:

“Gençler! Cesaretimizi pekişti-

ren ve sürdüren sizsiniz. Siz, almakta olduğunuz eğitim ve kültür ile insanlık erdeminin, vatan sevgisinin, fikir özgürlüğünün en değerli simgesi olacaksınız. Ey yükselen yeni kuşaklar! Gelecek sizindir. Cumhuriyet'i biz kurduk; onu yüceltecek ve sürdürecektir sizsiniz.”

Mustafa Kemal, gelecek ile ilgili dileklerini gençlere söylerken, bu dileklerinin temelinde geçmişte yaşananları da sık sık anımsatmaktaydı:

“Bireyler hayatta üç devre geçirir. Devlet hayatı da bu dönemleri içerir. Eski Osmanlı Devleti bu yaşam dönemlerinin üçünü yaşadıkten sonra yok oldu. Onun yerine dünya tarihine yeni bir Türkiye Devleti geçti. Yeni Türkiye Devleti tüm Türklük özelliklerini, yani onun dinç, kararlı, erdemli olma özelliklerini kendinde toplamıştır. Gençler biz size geçmişten, geçmişin boş inançlarından, geçmiş kalıntılarından arındırılmış yeni bir diriliş getirdik. Olaylar ve olayların zorunlu sonucu demek olan bu diriliş sizin değerli katkılarınız ve aydın desteğinizle ortaya çıktı. Bu yeni varlığı büyütüp yüceltmek size yöneltmiştir. Bu görevde başarılı olacağınıza gördüğüm kanıtlara bakarak kuvvetle inananlardayım. Sevgili gençler, yaşam mücadeleden ibarettir. O nedenle hayatta sadece iki şey vardır: Yenmek, yenilmek. Size, Türk gençliğine verdiğimiz ve bi-

raktığımız vicdani armağan sadece ve hep yenmektir ve inanıyorum ki hep yeneceksiniz. Ulusun saygınlığı ve ilerleme koşulları bakımından yapılacak işlerde ve atılacak adımlarda hiç duraksamayınız. Ulusu o yükselişe ulaştırmamızı önleyecek engellere hep birlikte göğüs gereceğiz. Bunun için beyinlerinize, kültürünüze, bilginize, gerekirse bileklerinize, pazularınıza, bacaklarınıza başvuracak ama kesin o hedefe ulaşacağız.”

Ölümünden bir yıl önce Bursa'da Halkevi'nde gençlerin toplantısı vardı, Atatürk de bu toplantıya katılıp gençlere seslendi:

“Siz genç arkadaşlar yorulmadan benim izimde yürümeye and içmişsiniz. İşte ben özellikle bu sözden çok duygulandım. Yorulmadan beni izleyeceğinizi söylüyorsunuz. Fakat arkadaşlar yorulmak ne demek? Elbette yorulacaksınız. Benim sizden istediğim şey yorulmamak değil, yorulduğunuz zaman bile durmadan yürümek, yorulduğunuz dakikada dinlenmeden beni izlemektir. Yorgunluk insan için doğal bir durumdur. Fakat insanda yorgunluğu yenebilecek manevi bir güç vardır ki, işte bu güç yorulanları dinlendirmeden yürütür.

Sizler, yani yeni Türkiye'nin genç evlatları, yorulsanız bile beni izleyeceksiniz. Ben bu akşam buraya yalnız bunu anlatmak için gelmiş bulunuyorum. Dinlenmek üzere yürümeye karar ve-

renler hiçbir zaman yorulmazlar. Türk gençliği amaca, bizim yüksek ülkümüze doğru durmadan, yorulmadan yürüyecektir. Biz de bunu görmekle mutlu olacağız.

“Arkadaşlar, ben 1919 yılı Mayıs ayı içinde Samsun'a çıktığımda elimde hiç bir maddi kuvvet yoktu. Sadece Türk ulusunun soyluluğundan kaynaklanan ve benim vicdanımı dolduran yüksek manevi bir kuvvet vardı. İşte ben bu ulusal kuvvete Türk ulusuna güvenerek işe başladım. Samsun'dan Anadolu içlerine kırık bir otomobille gidiyordum... Bir gün Türk ufuklarından kesinlikle bir güneş doğacağına, bunun hareket ve kuvvetinin bizi ısıtacağına bundan bize bir güç ulaşacağına öylesine inanmıştım ki bunu adeta gözlerimle görüyordum. Amacım, Türk'ün bu güneşi doğunca başariya ulaşması...”

“Gençler, benim gelecekteki emellerimi gerçekleştirmeyi üstlenen gençler!”

“Birgün ülkeyi sizin gibi beni anlamış bir gençliğe bırakacağımdan dolayı çok memnun ve mesudum. Buna cidden sevinmekteyim. Beraber yaşadığımız hedefimize yürümenizi hepinizden istemek benim yasal bir hakkım olarak tanınmalıdır.”•

YasarOzturk@butundunya.com.tr

ACI KAYBIMIZ

İstanbul, kendi adıyla tanımlanan bir beyefendiyi... Bütün Dünya okurları, kendisinden toplumumuzun belirli bir döneminin yaşam biçimini ve geleneklerini öğrendikleri... Biz, Bütün Dünya çalışanları ise, görevlerimizin sorumluluklarının ve inceliklerinin canlı bir simgesi olarak benimsediğimiz, kendisini özenle izlediğimiz örnek bir meslek ustamızı, örnek bir ağabeyimizi yitirdik. İçimizdeki acımız ve içine düştüğümüz boşluğumuz büyüktür. Bu acımızı hiçbir zaman unutamayacağız, bu boşluğumuzu hiçbir zaman dolduramayacağız.

*İşıklar içinde yat Sevgili Eser Tutel Ağabey'imiz,
Sayın Eser Tutel Ustamız, Değerli Eser Tutel Beyefendimiz...*

Bütün Dünya Dergisi Çalışanları

64 YILLIK ARKADAŞI YAZIYOR

ESER TUTEL

ABDÜLKADİR GÜNYAZ

Bu derginin okuyucuları onu çok iyi tanırlar. Renkli, duyarlı, yer yer mizah dolu kalemıyla kimi zaman eski zamanları, unutmaya yüz tutduğumuz yaşantıları yeniden anımsatırdı bizlere, kimi zaman da denizciliğimizden nice yansımalar sunardı Eser Tutel ve şimdi o da tarih oldu. Aynı zamanda tam altmışdört yılı bulan dostluğumuz da artık ancak anılarda sürecek.

Evet Eser Tutel'le tanışmamız İkinci Dünya Savaşı henüz sona ermeden 1944 yılında Galatasa-

ray'ın şimdilerde üniversite olan ilk bölümünde Yetiştirici C sınıfında olmuştur. Tabii savaş yıllarıydı ve okulun camları koyu mavimsi renklerle ve sanırım ayrıca geceleri ışık sızması için kalın siyah storlarla karartılmıştı. Boğaz'da, tam okulumuzun karşısında da enterne edilmiş iki Romen gemisi, Basarapya ve Transilvanya (hafızam beni yanıltmıyorsa) demirlemişlerdi. Ayrıca savaş yıllarının yoksunluğu elbet bizim okul mutfağını da etkiliyor, sözgeli eklemek karneyle verildiği gibi şeker gibi kimi yoksunluklar da yaşanmıyor değildi. Ne var ki

deniz o yıllarda çok daha cömertti ve gayet iyi anımsıyorum haftada en az bir kez defne yapraklarıyla süslenen kılıç şiş veriliyordu biz küçükçük öğrencilere...

Neyse sözü uzatmayalım, ertesi yıl Beyoğlu'na, asıl binaya geçtiğimizde, yazılarından da ayırdına varacağınız gibi evleri yüz metre bir mesafedeydi okula ve dolayısıyla, anacığı da bir hayli titrediği için üzerine yatılılığı sona ermişti Eser'in... Beraberliğimiz böylece ders saatleri ve tenefüslerle kısıtlanmıştı. Ayrıca kimi yıllar ayrı şubelere düştüğümüz için biraz daha kopuyorduk birbirimizden... Ne var ki nice çetin yıllardan sonra mezun olduğumuzda ikimiz de edebiyat fakültesi'ne gidiyorduk; ama ondan öte Bab-ı Âli Yokuşu'nun da müdavimleriydik.

Fakat daha o günlere gelmeden bir büyük merakı daha çıkmıştı ortaya: Atlar... Veliefendi'nin şaşmaz bir ziyaretçisiydi, teyzesinin oğlu Semiral Bilbaşar'la birlikte... Öyle bir merakı ki bu, durum onları at sahibi olmaya, hatta "Hipodrom" adlı bir de atçılık dergisi yayımlamaya değin yöneltmişti. Bir ara, şimdilerde söz konusu bile olmayan Centilmen Yarışları'nda at bindiğini bile anımsıyorum o kadim dostumun...

Evet, Bab-ı Âli Yokuşu'nda kalmıştık. O hem oldukça küçük yaşta kaybettiği babasının boşluğu nedeniyle hem de içten içe yaşattığı gazete-dergi yazarlığının çekiciliğiyle önceleri zamanının, yani 1955-60'lı yılların ve tabii "Hayat" dergisinden bir hayli zaman öncesinin en başarılı dergisi "Hafta"da çalışmaya başlamıştı. Hem de ne çalışma, o dönemin çok usta iki isminin, Cemil Cahit Cem ve Sezai Solelli'nin eğitimlerinde pişe pişe ve hemen her konuda kalem oynatarak... Sonra "Akşam" gazetesi vardı sırada, "Yeni Vatan" ve "Hürriyet", sonrasında da "Hayat"...

Zaman böylece akıp gidiyordu ve biz de kimi kez aynı dergilerde, gazetelerde buluşuyorduk. Hem "Bab-ı Âli" dediğimiz neydi ki, hepsini toplasanız bugünlerin tek bir gazetesinde bile daha çok yer kalır. Tabii sonraları evlilik de girer gündeme, Necla Ertugan ile... Ve bu arada o atçılığın dışında da, hatta bir anlamda ondan koparak başka meraklar da edinmeye başlamıştı. Yaz aylarında ailece göçtükleri Kalamış koyundaki İtalyan Sinyor Paroodi'nin

denizin hemen üstündeki evi dolayısıyla deniz ön plana çıkıyordu ister istemez. Bir küçük ayna kış sandal ve beş beygirlik bir takma motorla da donanarak... Kalamış, o günlerin Kalamış'ı, eminim ballandıra ballandıra bir güzel anlatmıştır da, belki de birkaç kez... Sonraları o beş beygir kıçtan takma motor Anadolu arabasının bagajında nice çok yöreler dolaştı, nice çok denizlerde seyran etmesine vesile olmuştur kimbilir...

Böylece onun denizle ünsiyeti giderek arttı, arttı ve Bab-ı Âli'den ayırabildiği zamanlarda, hele hele Burhan Felek Basın Hizmet Ödülü'ne değer bulunduğu emeklilik sonrasında tümüyle o alana kaydı ve art arda kitaplar günyüzüne çıkmaya başladılar. Anımsayabildiklerimizle "Gemiler... Süvariler... İskeleler", "Şirket-i Hayriye", "İstanbul Vapurları, Yandançarklıdan Günümüze", "Seyr-i Sefain Öncesi ve Sonrası", "Haliç" ve atlardan kopamamanın bir ürünü: "At Yarışları Atlı Sporlar". Belki benim anımsayamadığım daha başkaları da... Yanısıra Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nın hazırlattığı ve basımını göremeden göçtüğü bir başka yapıt daha... Ve siz "Bütün Dünya" okurlarının yakından izleyegeldiklerine inandığım "Özlemin Tadı Başkadır" yazıları...

Ve Eser Tutel, o altmış küsur yıllık arkadaşım bir bahar günü göçtü gitti. Uzunca süren hastane günlerinde oldukça sık ziyaretine gitmeye çalışmıştım. Hatta o günlerden birinde tam olarak anımsayamadığı bir ünlü beyti okumuştum ona "Şeb-i yeldayı münecimle muvakkit ne bilir / Müptalay gam'a sorun kim geceler kaç saattir." Hatta bir başka beyit daha eklemiştim:

"Ne bahtımdır ne yâr-i bîamandır / Beni giryan eden hükm-ü zamandır."

O hastane günlerinde sanırım onu en mutlu eden olaylardan biri İletişim Yayınları'ndan bir genç hanımın "Seyr-i Sefain" kitabının genişletilmiş üçüncü baskısını getirmesi olmuştu, bir diğeri de bana söylendiğine göre, "Bütün Dünya" dergisindeki dostlarının ziyaretleri...

Yaşam böyledir işte, ne zaman nerede, kaç yaşında... İstanbul'un, denizlerin bir sevdalısı daha göçtü gitti.

Saygıyla anıyorum. •

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

ÖZLEMİN TADI BAŞKADIR
ESER TUTEL

Çankaya'nın Hanımefendileri

İkinci Bölüm

**Çankaya'nın ressam
hanımefendisi Emel Korutürk
(06. 04. 1973-06. 04. 1980):**

Altıncı Cumhurbaşkanımız Fahri Sabit Korutürk'ün eşi Emel Hanım, İstanbul'un eski ve köklü ailelerden Cimcoz'ların kızı olarak 1915'te, İstanbul'da doğdu. Aydın bir ortamda büyüdü, lise öğrenimini İsviçre'de yaptı. 1933'te, Cumhuriyet'in 10'uncu yıl kutlamaları sırasında 18 yaşındayken Onuncu Yıl Sergisi'ne yaptığı bir resimle katıldığı zaman Atatürk'ün yakın ilgisiyle karşılaştı. O kadar ki Atatürk, çok takdir ettiğini söyleyerek ona bizzat teşekkür etmişti. 1936'da 21 yaşındayken İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'ni bitirdi.

14 Şubat 1944'de denizaltıcı Albay Fahri S. Korutürk ile evlendiği zaman 29 yaşındaydı. Bu evlilikten Osman, Selâh ve Ayşe adlı üç çocuğu oldu. Eşiyle birlikte görevi gereği önce Moskova,

sonra Madrid Büyükelçiliklerinde bulundu. Eşinin, Sunay'dan sonra boşalan cumhurbaşkanlığı makamı için yapılacak seçimin bir

türlü sonuç vermemesi üzerine partiler tarafından ortak aday gösterilmesi sonunda cumhurbaşkanı seçilmesiyle Çankaya'nın

yeni ev sahibi Emel Hanım oldu.

Emel Korutürk, Çankaya'da ev sahipliği yaptığı yıllarda yeni güne özel kalem müdürlerinin randevu tespitleri ile başlardı. Tanı-sın, tanımasın, kendisiyle görüş-mek isteyen herkese zaman ayır-masıyla tanınmıştı.

En sevdiği şey, salon-daki çiçek düzenle-mesini yapmaktı. İyi bir ressam olarak ta-nınmıştı. Evindeki özel koleksiyondaki ünlü Türk ressamlarının yapıtlarının birkaçı-nı aldırıp Çankaya'ya astırmıştı. Bu arada annesinden kalan bü-yük kristal avizeyi de Çankaya sa-lonuna taktırdı. Eviden gelirken getirdiği kişisel eşyalarının bir lis-tesini yaptırarak envanter defteri-ne kaydettirmişti.

Bir gün yıllarını Köşk'te geçi-rmiş, emektar Yusuf Efendi'ye, "Belki böyle yaptığımı hayret edeceksin; ama arkamdan bir şey söylerler diye korkuyorum!" de-mişti de, yılların Yusuf Efendi'si gülmüş, "Hanımefendi, siz ne ya-parsanız yapın, gene de söylerler" diye yanıt vermişti.

Çankaya'da sanatçılara ilk resepsiyonu o verdi. Ankara Devlet Resim ve Heykel Müze-si'nin açılmasına o yardım etti. Fikret Mualla'nın 34 resmini müzeye o kazandırdı.

12 Ekim 1987'de eşi Fahri S. Korutürk'ü kaybeden Emel Ha-nım'ın müzelerde resimleri var.

Kenan Paşa'nın eşi Sekine Evren (09. 11. 1982-09. 11. 1989):

Orgeneral Kenan Evren, Seki-ne Hanım'la evliydi ve üç kız ba-basıydı: Şenay (Gürvit), Gülay (Alparslan) ve Miray (Göksu). Ne var ki, Kenan Paşa henüz Devlet başkanıyken, eşi Sekine Hanım'ı 3 Mart 1982 tarihinde kaybettiği için o günden sonra hem resmi kabullere, hem de da-vetlere çoğu zaman hep büyük

kızı Şenay Hanım'la katıldı. Cumhurbaşkanı seçildiği zaman, eşinin kaybının üstünden yedi ay geçmiş bulunuyordu.

Çankaya'da değişik bir hanımefendi Semra Özal (09. 11. 1989-17. 04.1993):

Türkiye'nin sekizinci Cum-hurbaşkanı Turgut Özal'ın eşi Semra Hanım Çankaya'nın alışı-lagelmiş hanımefendi tiplerin-den farklı yapıda olmasıyla dik-

kati çekmekteydi. Genç kızlık soyadı Yeğinmen olan Semra Hanım, İstanbul'da Nişantaşı Kız Ortaokulu'nu bitirmiş, Tur-gut Bey'le evlendikten sonra da ikisi erkek, biri kız, üç çocuk sahibi olmuştu: Ahmet'in, Zey-nep'in ve de Efe'nin...

Kendisini her zaman eşinin özel sekrete-ri gibi gören Semra Hanım ayrıca ANAP'ın İstanbul İl Başkanlığı'nı üstlenmesiyle si-yasetin içine girmekten de geri kalmamıştı. Yurt gezilerinde, kongrelerde, toplantılarda hep eşinin yanında olmuştu. Bu ara-da partinin genel sekreterliği için Yıldırım Akbulut'a karşı Mesut Yılmaz'a büyük destek vermiş; ama sonra onunla ters düşmekte gecikmemişti.

"Bizi dinlemiyor... Bize danış-

mıyor... Bu gidişle ANAP'ın ba-şında fazla kalamaz!" diye her fır-satta onu eleştirmişti.

CHP-DYP ortaklığının dağıl-masıyla meydana gelen hükümet krizini çözmek amacıyla o günle-rin Başbakanı Tansu Çiller'e des-tek vermekten de geri kalmamıştı.

Turgut Özal'ın ani vefatından sonra bir süre ortada görünme-yen Semra Özal'ın daha sona ge-ce hayatına hayli hızlı bir giriş yaptığı görüldü.

"Eve kapansam yaşayamaz-dım. Gittiğim her yerde onu da yanımda hissediyorum" diyordu.

"Papatyalar" adıyla kurduğu gelir düzeyi yüksek hanımlardan oluşan grubun, bir takım hayır iş-lerine girmesine yardımcı olmak-la kalmadı, bu arada yüzlerce ni-kahsız çiftin resmi nikahlarının kıyılmasına da önayak oldu.

Köşk'ün dokuzuncu ev sahibesi Nazmiye Demirel (1993-2000):

Yılların politikacısı ve devlet adamı Süleyman Demirel'in eşi Nazmiye Şener de Isparta'nın İslamköy adlı köyündendi. De-mirel'in dayısının kızı olduğu için iki genç birbirlerinin yaban-cısı değildiler.

Isparta Kız Sanat Enstitüsü'nü bitiren Nazmiye Hanım'la İstan-bul Teknik Üniversitesi İnşaat Fa-kültesi öğrencisi Süleyman Bey'in söz kesme töreniyle nişanı aile içinde yapıldı. 12 Aralık 1948 gü-nü de evlendiler.

Nazmiye Hanım iyi günlerin-

de de eşinin yanındaydı, kötü günlerinde de... 1980 yılının 12 Eylül sabahı Süleyman Bey'in Hamzaköy'e zorunlu gidişinde, yanında eşi Nazmiye Hanım da vardı.

Yirminidokuz günlük zorunlu ikameti sırasında Süleyman Bey en yakın desteği yaşam arkadaşı Nazmiye Hanım'dan gördü. Çok geçmeden Demirel Zincirbozan'a sürgün olarak gönderildiğinde Nazmiye Hanım ilk kez gözyaşlarını tutamamıştı.

Doğru Yol Partisi'nin kuruluş günlerinde İsmet Sezgin, Necmettin Cevheri ve Yılmaz Ergenekon gibi parti kurmayları, her fırsatta Nazmiye Hanım'ı bilgilendirip ona moral vermeyi asla ihmal etmediler.

Nazmiye Hanım yasaklı yıllar

sona erdiği zaman da her an eşinin yanında ona destek vermekten geri kalmadı. Çankaya Köşkü'nde ev sahipliği yaptığı yedi yıl boyunca pek çok kez dünyanın en tanınmış devlet adamlarına ev sahipliği yaptı. En son olarak da Clinton'lara...

Demirel'ler bu yıl evliliklerinin 55'inci yıldönümünü kutlayacak olmanın mutluluğu içindeler.

**Köşk'ün son hanımefendisi
Semra Sezer
(2000-):**

Çankaya'nın hanımefendilerinin sonuncusu olan Semra Sezer, yakın bir zamana değin Ankara'da, Çankaya İlköğretim Okulu'nda öğretmenlik yapmaktaydı. Üç çocuk annesiydi ve öğretmenliği, hele hele çocukları çok seviyordu. Saçlarını boyatmaktan, gösterişli takılar takmaktan hiç hoşlanmayan bu bayan öğretmenin her zaman sadeliği yeğlediği

görülyordu. Öyle marka düşkünlüğü de yoktu. Asıl şıklığın, kendisine yakışanını giymek olduğuna inanmıştı. İçkiyle, sigarayla başı hoş değildi. Eşi ve çocukları ona yetiyordu. Aile bütçesine yardımcı olmak amacıyla yillarca özel dersler vermişti.

Ankara'ya naklen 1975 yılının 18 Eylül günü gelen Semra Hanım, 25 yıl sonra 2000 yılının Şubat ayında emeklilik isteğiyle Milli Eğitim'e dilekçesini verdiği zaman gerekçe olarak şu ibareyi kullanmıştı:

"Eşimin sağlık durumu ciddi bir bakım gerektiriyor!"

Bunda haksız değildi. Çünkü eşi Ahmet Necdet Sezer bir bay-

pas ameliyatı geçirmişti ve titiz bir bakıma gereksinimi vardı. Semra Hanım'a, 1'in dördünden emekli olurken, meslekteki başarıları nedeniyle kendisine okul yönetimi tarafından bir maaş tutarında ikramiye verildi.

Bir süre sonra televizyon ekranında eşinin cumhurbaşkanlığına aday gösterildiğini gördüğü zaman sessizliğini bozmuş, yalnızca "Hayırlı olsun!" demekle yetinmişti.

Bir kaza sonunda kolu kırıldığı zaman eşiyle hastaneye makam arabasıyla değil de taksiyle gitmesi, takdirle karşılandı. •

EserTutel@butundunya.com.tr

Zekâsının "çok yüksek" olmasıyla övünen Ali, gittiği köyde bir köylüye şu soruyu sordu:

"Bu öküz kaç yaşında?"

Köylü öküzün iki yaşında olduğunu söyleyince Ali bir soru daha sordu:

"Peki öküzün kaç yaşında olduğu nasıl anlaşılır?"

Köylünün "Boynuzlarından anlaşılır" yanıtı üzerine de Ali, hemen zekasını çalıştırdı:

"Haklısınız" dedi. "Çünkü iki boynuzu var..." •

Çok yorulmuş olan iş adamı, akşam ayaklarını sürüyerek geldiği evde kendini doğruca koltuğa attı ve derin bir "Oh" çekti.

Eşi merakla adamın yanına koştu:

"Ne oldu sana?" dedi. "Çok bitkin görünüyorsun."

İş adamı bir süre dinlenip kendine geldikten sonra yanıt verdi:

"Büyük bir felaket yaşadık bugün şirkette" dedi ve sözlerini şöyle tamamladı:

"Bilgisayar sistemimiz çöktü ve... İşlerimizi yapabilmek için be-pimiz düşünmek zorunda kaldık." •

YAŞAMDAN GÖZLEMLER
Ali Naili Erdem

Aydınlara Düşen Görev

Malazgirt'ten ses verip Anafartalar'da "Çanakkale geçilmez"i beyinlere kazıyanlar kurtuluş çığlıklarını bayrak bayrak dalgalandırarak İzmir'e indiler.

Türk düşünce sistemi devletin politikası olarak ilan edildi. Demokratik, laik cumhuriyeti tüm unsurlarıyla var edip yaşatmayı amaçlayanlar, Atatürk'ün önderliğinde özgür ve uygar insanı yetiştirmenin savaşımını kararlılıkla sürdürdüler. Türlü, çeşitli karşı koymalara karşın inkılaplar gerçekleştirildi. Çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkma hedefi eğitimin de, ekonominin de itici gücü olarak tanımlandı.

Değişen yurt ve dünya sorunları karşısında akılcılığın aldığı biçim olan Atatürkçülük birbiri arkasına yapılan isyanlarla ne duruladı ne de geri adım attı.

Bir millet uyanıyordu.

Cumhuriyetin, Atatürkçü düşünceyle özdeş olduğu noktasında tüm yurtseverlerle, vatanperverlerle el sıkıştılar.

Gazi "Cumhuriyet" diyordu, "Sizden, fikren, ilmen, fennen sağlıklı ve yüksek karakterli koruyucular ister."

Gerçek aydın, "Cumhuriyetle bütünleşebilen, Türkiye sevgisi yüce olup bilimsel zekâyı iktidar yapmanın kararlığı içinde olan"dır" diye tanımlandı.

O yılların içinde ve daha sonraki zaman diliminde uzunca bir süre aydın, kendi kültürünü evrensel boyutlara çıkarıp gelişmiş uluslararasıda yer almanın savaşımını veren ve tarihinden tiksiniyen, geleceği geçmişe yeğleyen idealistti.

1919'da yola çıkanların hepsi de bu yüce ruhun sahipleriydi. Yüzyılların ihmeline uğramış

Anadolu'nun yollarına uygarlık savaşçıları olarak girdiler. Yol oldular, okul oldular, baraj oldular. Ve uygarlığın ürettiklerinin tümünü Türk insanının emrine vermenin gururunu yaşadılar. Hukukun üstünlüğüne dayalı bağımsız bir Türkiye'yi düşleri...

"Biz şeref ve haysiyetiyle yaşamak isteyen bir milletiz" sözleri

Gazi'nin dilinden dünyaya duyurulduğunda aydınlar bu kalınma ve gelişmiş savaşımının adsız kahramanları olarak hafızalara resmedildiler.

Tüm bu uğraşların ortasında yapılması gereken çok önemli görevlerden biri olan inkılâpların, din, kültür ve uygarlıkla ilişkilerini, sürtüşmelerini ve karışıklıklarını arayıp bulma çalışmasını yapmadıkları gibi, düşünmediler bile... Yalnızca inkılâpların, tarihi, hukuki ve siyasi yönlerini incelemekle yetindiler. Sonuçta ne Doğu'dan kopyaladık ne de Batı'lı olabildik. Toplum olarak bir salıncağın içinde kâh Batı'da, kâh Doğu'da sallandık durduk. Şimdi cumhuriyet bir taraftan, Atatürkçü düşünceler bir taraftan, dinimiz bir taraftan çekiştirilip duruluyor.

İslam'ı doğrusundan bilmeyenlerle, içlerine sindiremeyenler Atatürk'e ve onun yapıtlarına dil uzatırken, bir kısım kişi de

Atatürkçü düşünceden yola çıkarak İslam'a dil uzatıyor. Ve toplum hızla bir kaosun içine çekiliyor. Ve ne yazık ki, sorumluluk mevkiinde olanlar halka itidal önerip birlik ve beraberliği sağlamaları gerekirken ipi alabildiğine germektedir.

Ve gerçek aydınlar suskun...

Sözde aydınlar ise çıkarlarının hesabında... Vatanın bir halı gibi altımızdan çekildiğinin kaygısını duymuyorlar. "Ver kurtul" diyenler var. Devletin onurunun bir bilmem kimin ayakları altına bir kilim gibi serilmesiyle ilgileri yok. Gelen ağam, giden paşam örneği bedensel varlıklarını maddi dünyanın getirileriyle donatmaktalar.

Bunlara sessiz kalınamaz. "Adam sen de" denilemez. Tez elden yapılacak şey birlik ve beraberliği sağlayacak önlemlerin alınmasıdır.

Sorumlu olan aydındır. Her zemindeki her mevkideki aydındır. İktidarı, muhalefetiyle tüm bir meclistir.

Yarınlar geç olabilir. Aynı evin çocukları birbirlerine husumet duyduklarında felaketin nerelere uzanacağı bilinemez.

Bu nedenledir ki demokratik, laik cumhuriyet her platformda inançla savunulmalıdır.

Huzurlu ve yarınlardan emin bir Türkiye; ancak ona gönül verenlerin elleriyle gerçekleştirilebilir. •

EVRENSEL BAKIŞ AÇISI
Gürbüz Evren

Cezayir'den Özür Dilemeyen **Fransa Ruanda'dan Özür Diler mi?**

Fransa'nın Cezayir'deki sömürgeci varlığı 1830'da başlamış ve tam 132 yıl sürerek 1962'de bitmiştir. Fransız sömürgeciliği Cezayir'de bulunduğu süre içinde birçok katliam yapmış, 1954-1962 yılları arasındaki bağımsızlık savaşı sırasında 1,5 milyon Cezayirli'nin öldürülmesiyle, tanınmayan, unutturulmaya çalışılan bir soykırım olarak Fransa tarihinin karanlık sayfalarından biri biçimine gelmiştir.

Paris Stratejik ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü'nün Başkan Yardımcısı Didier Billion, Nisan 2006'da Cezayir soykırımı konusunda şunları söylemektedir:

"Şimdiye değin hiçbir Fransız devlet adamı Cezayir'de yaşananlar için resmi özür dilemedi. Cezayir bizim tabumuzdur."

Didier Billion'un bu yorumu,

yazının başlığında yönelttiğimiz sorunun yanıtını da vermektedir. Ben yine de yanıtı belli bu soruyu irdelleyeceğim.

Sömürgeci ülkelerin Afrika'yı kendi aralarında paylaştıkları Brüksel Konferansı'nda (1890), Almanlar'a verilen Ruanda'nın yönetimi, yine Almanya tarafından 1907'de Belçika'ya devredilmiştir. Ama Ruanda'ya en büyük kötülüğü yapan sömürgeci ülke ne Almanya'dır ne de Belçika. Ruanda'daki soykırımın önde gelen sorumlusunun Fransa olduğunu ortaya koyan belgeler ve tanıklar vardır.

Belçika, Ruanda'ya yerleşirken, sayısal çoğunluktaki Hutular'ı alt sınıf kabul ederek, Tutsiler'i üstün ırk olarak gösterip yönetime getirerek her alanda desteklemiş, böylelikle iki etnik grup arasındaki düşmanlık tohumlarını atmıştır. 1960'lı yıllar

dan itibaren Belçika tavrı değişti. Hutular'ı da öne çıkaran bir sömürgeci politikayı uygulamaya koyunca, Tutsiler'e dış bileyen Hutular katliamlara başlamış, can derdine düşen binlerce Tutsi komşu ülkelere sığınmıştır.

Özetlemek gerekirse, Belçika'nın, bölgede etkin olan Fransa'nın da yardımıyla sürdürdüğü politikalar, zengin, eğitilmiş, kalifiye ve yöneten Tutsiler'le yoksul, eğitimsiz ve yönetilen Hutular çelişkisini yaratmıştır.

1990-1992 yılları arasında yaşanan iç savaşta hedeflerine ulaşamayan Hutular'ın sorunu kökten çözmeye yönelik bir arayış içinde olduğunu Fransa ve Belçika biliyordu. Ayrıca, Hutular'ın, "Interahamwe" adlı bir örgüt kurarak, Tutsiler'in ve ılımlı Hutular'ın listesini hazırlaması, Fransız, Belçikalı ve Amerikan şirketleri aracılığıyla Çin'den bıçak, satır, balta, pala gibi yüzbinlerce kesici alet ithal edilmesi Fransız diplomatlar tarafından Paris'e rapor edilmişti. Söz konusu kesici aletler Hutular'a dağıtılırken iş başında olan Hutu hükümetinin önlem almaması ise yaşanacakların habercisiydi. Dünya kamuoyu, 6 Nisan 1994 tarihinde başlayan ve 100 günü aşkın bir süre devam eden soykırım sayesinde, Ruanda'nın adını duydu, Tutsi ve Hutular'ı tanıdı.

6 Nisan 1994'de, Devlet Başkanı Juvénal Habyarimana'nın uçağının başkent Kigali yakınlarında düşürüldüğü radyodan duyurulduğunda, 9 milyon nüfuslu bu Orta Afrika ülkesi tarihinin en kanlı dönemine itiliyordu. "Interahamwe" üyesi Hutular, daha önce hazırladıkları listelerde adı yer alan Tutsiler'i ve kendilerine karşı çıkan ılımlı Hutular'ı vahşice katletmeye başladıklarında, bölgede askeri birlikleri bulunan Fransa olayları izlemekle yetiniyordu.

Katliamlara engel olmak üzere harekete geçen Ruanda Yurtseverler Birliği (RYB) Kongo sınırını aşır katliamcı Hutular'la savaşarak başkent Kigali'ye doğru ilerlemeye başladığında, işlenen cinayetlere seyirci kalan Fransa aniden hareketlenerek, askerlerine RYB'nin ilerleyişini durdurma ve bölgeyi denetim altına alma emri verecekti. O ana değin 600 bin Tutsi yaşamını yitirmişken, Fransız askerlerinin denetlediği bölgede katliam devam edecek ve 200 bin kişi daha Hutular tarafından öldürülecekti.

Katliam, Ruanda Yurtsever Birliği'ne bağlı güçlerin, Hutu hükümetini düşürmesi ile son buldu. Ardından Tutsiler'in intikam almak için saldırması üzerine yüzbinlerce Hutu, komşu Zaire (Kongo Cumhuriyeti)'ye sığınmak zorunda kaldı.

Özetlemeye çalıştığım Ruanda soykırımının Paris için ne anlama geldiği, Fransa'nın eski Cumhurbaşkanı François Mitterand'ın, 12 Ocak 1998 tarihli "Le Figaro" gazetesinde yayımlanan şu ifadelerinden anlaşılmaktadır:

"O ülkelerde bir soykırım yaşanması o denli de önemli bir olay değildir."

Fransa'nın, tüm inkar çabalarına karşın Ruanda soykırımında ciddi bir sorumluluğu olduğuna, bu ülkedeki etnik gruplar arasında yaşananları en az 3 yıl öncesinden bildiğine, Fransız ordusunun binlerce sivil Tutsi'yi, katliam yapan Hutular'a teslim ettiğine ilişkin kanıtlar bulunmaktadır.

Uzmanlar, Amerika Birleşik Devletleri'nin eski Fransız sömürgeleri başta olmak üzere Afrika'daki ülkeleri birer birer denetimi altına almasının, Ruanda'nın da içinde bulunduğu bölgedeki Fransız varlığını tehdit ettiğini, Fransa'nın önlemler almak zorunda kaldığını, söz konusu önlemlerden birinin de Tutsiler'e karşı Hutular'ın desteklenmesi olduğunu ifade ederler.

Fransız "Le Monde" gazetesi,

2 Temmuz 2007 tarihli sayısında, Fransa'nın Ruanda soykırımındaki sorumluluğunu ortaya koyan bir yazı yayımladı. Fransa Cumhurbaşkanlığı arşivlerindeki belgelerden hareket eden gazete, söz konusu belgelerin, Fransa'nın soykırıma ilişkin hazırlıklar konusunda bildiklerini ve dönemin Cumhurbaşkanı François Mitterand'ın karar verdiği askeri işbirliği türünün ne olduğunu kanıtladığını savunuyor. Gazeteye göre belgeler, soykırımdan 3 yıl önce Cumhurbaşkanı Mitterand'a Fransız diplomatlarının ve askeri makamlarının uyarılarda bulunduğu doğrulamaktadır.

Gazete, başkent Kigali'deki Fransız askeri

ataşesi René Galinié'nin Fransa Cumhurbaşkanlığı'na gönderdiği 12 Ekim 1990 tarihli telgrafıysa en önemli kanıt olarak sunuyor. Askeri ateşe Galinié telgrafta, dönemin Hutu kökenli Devlet Başkanı Juvenal Habyarimana yönetiminin Tutsiler'e yönelik baskıyı artırdığına dikkat çekiyor ve "bu çatışmanın etnik bir savaşa dönüşeceğinden endişe ediliyor" uyarısını yapıyor.

13

Ekim 1990 tarihli bir başka belgede ise, Fransız Büyükelçisi Georges Martres'in, Devlet Başkanı'nın partisi MRND tarafından organize edilen Hutu köylülerinin kuşkulu Tutsi arayışlarını yoğunlaştırdığını ve Kibilira Bölgesi'nde katliamların yaşandığı bilgilerinin geldiğini Paris'e bildirmesine karşın, Fransa'nın Habyarimana hükümetine yardım etmeyi sürdürdüğü anlatılıyor.

Gazetenin gündeme getirdiği 3 Şubat 1991 tarihli belgede de, Fransız Genelkurmay Başkanı Amiral Jacques Lanxade, ülkesinin Ruanda'daki durumuna ilişkin seçenekler arasında Fransız askerlerinin varlığını değerlendirirken, bir birliğin gönderilmesinin Ruanda hükümeti tarafından "politikalarına koşulsuz destek" algılanabileceği uyarısında bulunuyor. Söz konusu askeri birlik Genelkurmay başkanının uyarısı dikkate alınmayarak 21 Mart 1991'de Ruanda'ya gönderiliyor.

"Le Monde" gazetesinin konu ettiği bir başka belgeye göre, Fransız Büyükelçisi Georges Martres, 13 Ocak 1993'te gönderdiği bir telgrafla soykırım sürecinin başlayacağı konusunda Paris'i şu sözlerle uyarmıştır:

"Devlet Başkanı Habyarimana'nın, Janvier Afrika adlı ölüm timine gizli bir biçimde sistematik soykırım sürecini başlatması emrini verdiği yönünde kanıtlar var."

"Le Monde" gazetesinin belgeleri, Fransa'nın Ruanda üzerindeki etkisini korumak için, Amerika Birleşik Devletleri'nin ilgi gösterdiği Tutsiler'e karşı Hutular'ın arkasında olduğunu kanıtlıyor. Ruanda soykırımındaki sorumlulugundan dolayı Fransa'ya karşı Paris'te dava açan Tutsi avukatlarından Antoine Compte, 3 Temmuz 2007 tarihli açıklamasında, Fransa'yı şu ifadelerle suçluyordu:

"Etnik temelde katliamlar sürüyordu ve elimizde Fransa'nın bunu 1993 yılının Ocak ayından itibaren bildiğine dair kanıtlar var. Fransız askerleri, Fransız siyasetçilerin emrini yerine getirdi. Anglosakson etkisine karşı Fransa'nın bölgedeki nüfuzunu korumak bir takıntı biçimine gelmişti."

"Sınırsız Doktorlar" (Medecin Sans Frontiere) kuruluşunun eski başkanı olarak Afrika'da, özellikle de Ruanda'da yaşananları yakından gören ve ülkesinin suçunu bilmesine karşın inkar eden Fransa Dışişleri Bakanı Bernard Kouchner konuya farklı bir yaklaşımla sergilemeye çalışmaktadır.

Bernard Kouchner, 2 Ekim 2007'de Fransız "Europe 1" radyosuna yaptığı açıklamada, yalnızca iki ülke arasındaki ilişkilerin düzeltilmesinden ve siyasi hatalardan bahsetmektedir:

"Ruanda ile barışmak istiyoruz. Ruanda ziyaretini, bir işe ya-

rayacağı zaman yapacağım. Siyasi hatalar yapıldı, siyasi analizler yapıldı; ancak Fransız ordusunun katliama en küçük bir katılımı olduğunu hiç söylemedim ve söylemeyeceğim. Fransa ve özellikle de Fransız ordusu soykırımın suçlusu değildir. Gözlerimizin önünde, ekranlarda bir soykırım yapıldı ve biz hiçbir şey yapmadık.”

Fransa'nın Ruanda'daki soykırımında oynadığı rol, Fransız askerlerinin denetimindeki “güvenli” bölgede yapılan katliam Fransız yetkililer tarafından reddedilmektedir. Ruanda ise Fransa'nın, Birleşmiş Milletler çatısı altında 1994 yılının Haziran ve Ağustos aylarında “Türkuaz” adlı insani-askeri operasyonu

uyarınca aldığı görev sırasında soykırıma suç ortaklığı yaptığını iddia etmektedir. Ruanda ayrıca, soykırım sırasında, Fransız askerlerinin çok sayıda genç kadına tecavüz ettiğini, Tutsiler'i katleden Hutu hükümetine Fransa'nın silah ve cephane sağladığını ve soykırımı yapan Hutu milislerini eğittiğini öne sürmektedir. Soykırım tanıklarından Ruanda'nın eski Paris Büyükelçisi Jacques Bi-

hozagara ifadesinde Fransa'yı açıkça suçlamaktadır:

“Fransızlar silah ve asker gönderdi. Katilleri eğitti, yollar-daki barikatları kaldırdı ve Tutsiler'in yok edilmesi için tüm kolaylığı sağladı.”

Başkent Kigali'deki eski Fransız Kültür Merkezi görevlisi Venuste Kaijamahe de Fransa'yı suçlayarak, Fransız askerlerinin soykırımdan haberdar olduğunu iddia etmektedir:

“Fransız askerleri her sabah Hutular'la koşuya çıkıyordu. O zaman onların yanında olmaktan utanmadılar. Sanırım şimdi utanıyorlar ki saklıyorlar. Fransız askerlerinin bilgisi dışında katliamın yaşanması olanaksızdı.”

Ruanda lı milletvekili Elise Bisengima'nın ifadesindeki iddialar ise şöyleydi:

“Fransız askerleri toplu mezarları voleybol sahası yapıp, üstünde voleybol oynadı.”

Cezayir soykırımı konusunun tarihçilere bırakılmasını öneren Fransa, Ruanda'daki soykırım için de “Tarihçiler karar versin” diyerek işin içinden sıyrılmaya çalışırken, resmi bir ziyaret için 7 Aralık 2006'da İngiltere'ye giden Ruanda

Devlet Başkanı Kagame, İngiliz yayın kuruluşu “BBC”ye yaptığı açıklamada, dönemin Fransa Başbakanı Dominique Villepin'i de soykırıma katılmakla suçluyordu:

“1994'te 800 bin kişinin ölümüne yol açan katliama Fransa'daki politikacılar da destek verdi. Soykırımı organize edenler arasında yaşıyor olan kimi siyasilere de var. Bunlardan birisi de şu anda Başbakan. O dönemde Villepin, Fransız Dışişleri Bakanlığı müsteşarıydı, soykırıma doğrudan karışmıştır.”

Artık yalnızca Cezayirli yöneticiler değil, Ruanda'lı yöneticiler de Fransa'nın başını ağrıtan suçlama ve isteklerde bulunuyor. Kasım 2006'da Fransa'yı soykırımdan doğrudan sorumlu tutan bir yasa yapan Ruanda'ya tepki gösteren Paris, misilleme olarak, selefini öldürttüğü gerekçesiyle Başkan Kagame ve 9 arkadaşı hakkında tutuklama emri çıkarak, konuyu kapatmaya ve soykırımın tartışılmasını engelleme-ye çalışmaktadır.

Ruanda Lideri Paul Kagame, hakkında Fransa tarafından çıkarılan tutuklama kararının nedenini, Fransız “Le Figaro” gazetesine verdiği 16 Aralık 2006 tarihli demeçte açıklamaktadır:

“Paris, 1994 yılında Ruanda'da 800 bin kişinin yaşamına mal olan katliamın işbirlikçisidir. Fransa,

ben ve yardımcılarım hakkında tutuklama kararı çıkardı.

“B izce Fransız devleti adaletin arkasına saklanarak kendi suçunu örtbas etmeye çalışıyor. Fransız yargıç, kendi devletin yap-tıklarını gizlemeye çalışıyor. Oysa dünya âlem biliyor ki, soykırımı yapan milis ve katilleri Fransız askerleri eğitti. Fransa, yargıçları Ruandalı yetkilileri suçlamasına izin verirse, Ruandalı yargıçlar da Fransız yetkililer aleyhinde aynı şeyi yapar. Bu krizden çıkış için Paris'in özür dilemesini bekliyorum.”

Etopya'nın başkenti Addis Ababa'da 28 Ocak 2007'de yapılan Afrika ülkeleri dışişleri bakanları toplantısında konuşan Ruanda Dışişleri Bakanı Charles Murigande de, Fransa'dan, Ruanda soykırımındaki rolünü kabul etmesini ve özür dilemesini istiyordu:

“Top artık Fransızlar'da... Fransızlar, itirazcı tutumlarını artık bir yana bıraksınlar. Fransa, soykırımdaki rolünü kabul etmeli ve özür dilemelidir. Özür, iyi ilişkilerin başlangıcı olacaktır. Fransa ayrıca, eski sömürgesi olan Fil-dişi Sahili'nde iç savaşa dönüşen karışıklıklar çıkarmaktadır.”

1915 olaylarını soykırım olarak tanıyan, bununla da yetinmeyip uydurma soykırımı reddedenleri cezalandıracak bir yasa

Ruanda, soykırım sırasında, Fransız askerlerinin çok sayıda genç kadına tecavüz ettiğini, Tutsiler'i katleden Hutu hükümetine Fransa'nın silah ve cephane sağladığını ve soykırımı yapan Hutu milislerini eğittiğini öne sürmektedir.

yapmak için çabalayan Fransız siyasilere Ruanda'yı anımsatan sağduyu sahibi Fransızlar da var.

Örneğin Fransız tarihçi Jean-Pierre Azema, Ermeni iddialarını destekleyen Fransa'nın Ruanda konusundaki tavrını sorguladığı 20 Mayıs 2006 tarihli yorumunda, Fransız milletvekillerinin dikkatini bu konuya çekmektedir:

"Ruanda için soykırım tanımı çok iyi işliyor. Olaylara karışan Fransa nedense bu konuda yasa çıkarmak istemiyor. Oy için hafızalarla oynamayın."

Eski Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac ise, 30 Eylül 2006 tarihli açıklamasında, "Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girebilmesi için Ermeni soykırımını kabul etmesi gerekir. Yanlışlarını ve dramlarını kabul eden her ülke büyür" demektedir. Chirac'ın bu sözlerinden hareketle, Cezayir soykırımının yanı sıra Ruanda soykırımı için de özür dilememesi ve yanlışlarını kabul etmemesi Fransa'yı küçültmüştür diyebiliriz herhalde.

Yazının başına dönersek, Cezayir Devlet Başkanı Buteflika, 18 Nisan 2006'da, "Fransa, Cezayir soy-

kırımını tanıyacak yasa çıkartmalıdır" açıklamasında bulunmuştu.

Dönemin Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac ise, 19 Nisan 2006'da Buteflika'ya, "Tarih yazmak parlamentoların, kanunların işi değildir! Tarihi tarihçiler yazar" yanıtını vermiş, yeni Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy, işleri bakanı olduğu dönemde, 15 Kasım 2006'daki konuşmasında, "Cezayir'de yaşananlar katliam ya da soykırım değil, ortak acılar ve yaralardır. Acılar, tek tarafta değil, her iki kesimde de oldu. Yaralayan tümcelerden ve girişimlerden kaçınılmalı, birbirimizi anlamaya çalışmalıyız. Ben de bunu yapmak için geldim. Babaların işlediği suçlar için oğullardan özür istenmez" demiştir.

Chirac ve Sarkozy'nin bu değerlendirmeleri, kendi evinin önünü süpürmemiş, arka bahçesinde yaşanmış olayları unutturmak isteyen, Ermeni iddialarının avukatlığını yaparken Türkiye'ye en ağır suçlamalarda bulunan Fransa'nın içinde bulunduğu çelişkili ve sıkıntılı durumu yansıtmaktadır.

Ne dersiniz, Fransa Ruanda'dan özür diler mi?•

GurbuzEvren@butundunya.com.tr

İsveç Kralı Gustav, bir gün sarayının çevresinde gezmeye çıkmıştı. Bir ara iki genç kızın kendisine baktığının ayırdına vardı. Kızlardan biri, "Bu adam ne kadar buruşuk yüzlü" deyiverdi. Bu sözleri duyan kral, genç kızlara dönerek şöyle dedi: "Evet, ama kulakları hâlâ iyi duyuyor."•

KÖŞEDEN BUCAKTAN
Mehmet Muhsinoğlu

ABD Başkanının Nazi Subaylarının da Mezarlarına Çelenk Koyduğu Gün

ABD Başkanı Ronald Reagan, 5 Mayıs 1985 Pazar günü, Almanya'nın Bitburg Savaş Mezarlığı'na ziyaret edip burada yatan Nazi askerlerinin anıtına çelenk koyunca, kıyamet koptu. Çeşitli ülkelerdeki Yahudi liderleri ve Hitler'in gaz odalı, fırınlı soykırım kurbanlarının aileleri denli, dünyanın dört bir köşesinde yaşayan insanlar da öfkeyle ayağa kalktılar.

Mezarlık ziyaretinin yapılmasını öneren Alman Başbakanı Helmut Kohl, evsahibi olarak konugu Reagan'a eşlik ediyor; ancak anıta çelenk koyan ABD başkanı, 2 bin Nazi askerinin yanında; iğrenç uygulamalarıyla ünlü Hitler'in SS ("Schutzstaffel", koruma) askerlerine ait 49 mezarın da bulunduğunu bilmiyordu.

Nazi Partisi'nin siyah üniformalı "seçkin SS kolordu"sı, Nisan

1925'te Hitler tarafından kişisel muhafızlığını yapmak üzere ilk kurulduğu günlerde, yaklaşık 300 silahlı parti militanından oluşuyordu. SS daha sonra 250 binden fazla üyeye ulaşmış sınırsız bir polis ve askeri yetkiye sahip güce dönüşünce, neredeyse devlet içinde devlet oldu.

1919 yılında Alman İşçi Partisi'ne katılan Adolf Hitler, 1921 yılında partinin başına geçmiş ve adını "Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi" (NSDAP) olarak değiştirmişti. 8 Kasım 1923'te ünlü "Münih Şehir Birahanesi Darbesi" başarısızlıkla sonuçlanınca hapse giren Hitler, "Mein Kampf" ("Kavgam") adlı kitabını demir parmaklıklar arkasında yazmış, 1925 yılında serbest bırakılmıştı.

Hitler cezaevinden çıkınca, örgütlenme çalışmalarını daha da hızlandırdı. Seçimle Başbakan olduktan sonra, tam yetkili "Führer"

Bergen-Belsen'de 29 Ekim 2007'de açılan yeni sergi binasının bulunduğu alanın girişi

(önder) sıfatıyla iktidarın tüm gücünü elinde toplayan Hitler, “Üçüncü Reich” (Üçüncü İmparatorluk)in, ikinci güçlü adamı Heinrich Himmler’e SS örgütünün sorumluluğunu verdi.

7 Ekim 1900’de Münih’te doğan Himmler, 23 yaşında Hitler’in birahane darbesinde görev almıştı. 1925’te SS’lere katıldı ve 1929’da bu örgütün başına getirildi. Almanya İkinci Dünya Savaşı’nı kaybedince, polis kıyafeti giyip kaçmaya çalışırken, İngiliz askerleri tarafından yakalandı. 23 Mayıs 1945’te intihar etti.

Hitler’in sağ kolu olan Heinrich Himmler, kendisine bağlanan ve “Kara gömlekli” olarak da anılan

SS örgütünü, iki ana gruba ayırdı:

Bunlar, Gestapo ve polis bölümüyle görevli; Genel SS (“Allgemeine-SS”) ve toplama kampları muhafızlığı yanında, İkinci Dünya Savaşı’nın “seçkin” birliklerinden oluşan 39’uncu Alay’dan sorumlu; Silahlı SS (“Waffen-SS”) gruplarıydı.

Hitler’e mutlak itaat ve ırkçı nefret eğitimi gören SS örgütü, rejimin karşıtları, komünistler, partizanlar, Yahudiler, Romanlar ve Rus tutuklular dahil, yaklaşık 6 milyon kişiyi toplama kamplarındaki gaz odalarında öldürüp cesetlerini fırınlarda yaktı.

Bu organize soykırımı uygulayan SS, savaştan sonra 1946’da Nürnberg Mahkemesi’nde “suç örgütü” ilan edildi.

ABD Başkanı Reagan, tepkiyle karşılanan Bitburg Savaş Mezarlığı ziyaretinden önce, Nazi zulmüyle yok edilen, çoğunluğu Yahudi kurbanların getirildiği Bergen-Belsen Kampı’nı da gezdi. Başkan kampın girişinde, toplu mezarlarda 50 bin kişinin gömülü olduğunu belirten dikilitaşın önünde durdu, sesi titriyordu:

“Onlar burada yatıyor. Asla umut etmeden... Asla yakarmadan... Asla sevmeden... Asla şifa bulmadan... Asla gülmeden... Asla ağlamadan...”

1940’da 600 Fransız ve Belçikalı savaş tutsağı askerler için kurulan Bergen-Belsen Kampı’na, 1941 Temmuz’undan itibaren 20 bin Sovyet tutsağı gönderildi. 1942 ilkbaharına gelindiğinde, açlık, soğuk ve salgın hastalıklar nedeniyle, yaklaşık 18 bin tutsak yaşamını kaybetti. Nisan 1943’te kampın yönetimi SS’lere devredildi.

Yahudiler için toplama kampına dönüşen Bergen-Belsen dışındaki öteki kamplar, daha sonra askeri hastane olarak kullanıldı.

Bergen-Belsen’in kurtarılmasından kısa bir süre önce, SS’ler tutuklulara ait tüm kayıtları yok ettiler. Bu nedenle 1995’te

yayımlanan anı kitabında, yaklaşık 120 bin Yahudi’den yalnızca 25 bin tutuklunun adına yer verilebildi.

Bergen-Belsen Kampı’nı ve Bitburg Savaş Mezarlığı’nı ziyaret eden Reagan’ın, İkinci Dünya Sa-

ABD Başkanı Ronald Reagan, 5 Mayıs 1985 Pazar günü, Almanya’nın Bitburg Savaş Mezarlığı’nı ziyaret etti.

vaşı’nın –Nazi askerleri dahil– tüm kurbanlarına saygı göstermek istediği; böylece, savaştan sonra Amerika-Almanya ilişkilerinin ne denli güçlü olduğunu vurgulamaya çalıştığı belirtiliyordu.

Birleşik Devletler, Fransa, İngiltere, Batı Almanya, Belçika,

Hollanda, İsrail ve öteki ülkelerden gelen Yahudi göstericiler, başkanın Bergen-Belsen ve Bitburg'a yaptığı ziyareti protesto ettiler. Göstericilere eski askerler ve politikacılardan oluşan gruplar da katıldı, bunların çoğu hıçkırarak ağlıyordu.

Ziyaretin yapıldığı aynı gün Amerikan havaüs-sünde, ABD başkanına SS askerlerinin de Bitburg'da gömülü olduğu söylenince, Reagan bu ziyaretten duyduğu pişmanlığı, "Eski yaralar yeniden açıldı" diyerek, yanındakilerle paylaştı.

"The New York Times" gazetesinden Bernard Weinraub, Reagan'ın bu ziyaretiyle ilgili izlenimlerini ertesi gün, 6 Mayıs 1985'te özetle şöyle anlatıyordu:

"Başbakan Helmut Kohl'un eşlik ettiği Reagan, parlak laleler ve kadife çiçekleriyle kaplı mezarlığın daracık aralığından, tepeye doğru yavaşça ilerledi. Reagan sekiz dakika süren bu ziyareti sırasında mezarlara bakmadı. Kohl gözyaşlarını siliyordu. Mezarlıkta hiçbir konuşma yapılmadı. 50 bin Nazi kurbanının gömülü olduğu toplu mezarlar, süpürge otuyla kaplı tümseklerin altındaydı."

"Yaklaşık 5 bin Amerikan askeri personeline, ailelerine ve askeri mezarlıktan bir milden daha az mesafedeki Bitburg Havaüssü'nde kalan Almanlar'a, 'Bizler düşman-

dık, şimdi dostuz' dedi Reagan. 'Bizler müthiş hasımdık, şimdi çok güçlü müttefiklerimiz. Korku yerine güven duygusuna sahibiz. Ve savaşın yıkıntıları arasından sürekli barışın çiçekleri açıldı.'

"Roman Katolik ve Protestan rahiplerin Bergen-Belsen'deki törenlerde hazır bulunmalarına karşın, Alman haham Bitburg ziyareti yüzünden katılmayı reddetti.

"İsrail'in Batı Almanya Büyükelçisi Yitzhak Ben-Ari, Reagan'ın Bitburg Savaş Mezarlığı'na yaptığı ziyaretten derin ıstırap duyduğunu söylüyordu; ancak Bergen-Belsen'deki törene geldi. Büyükelçi 'Yeni Almanya'ya güven duyulabilir' diyordu.

"Beyaz Saray danışmanları, Reagan'ın Bitburg'a yaptığı bu ziyaretin, başkanlık döneminin büyük bir olasılıkla en büyük fiyaskosu olduğunu belirttiler. Alman Başbakanı Kohl'un ısrarıyla yapılan bu ziyarete, kongrenin her iki kanadı, Yahudi örgütleri, eski askerler ve öteki gruplar şiddetle karşı çıkıyordu.

"Ziyaretin olumsuz etkisini hafifletmek için Beyaz Saray yetkilileri, son ana değin çaba harcadılar. Başkan sabah Bergen-Belsen'e gitmek üzere Bonn'dan ayrılırken, yetkililer Reagan ve Kohl'a Bitburg'da Amerikalı ve Alman iki ünlü emekli subayın katılacağını açıkladılar.

"Emekli subaylar, 82'nci Avrupa Hava filosu komutanı ve daha sonra Bulge Savaşı'na katılan, 90 yaşındaki General Matthew B. Ridgway ile İkinci Dünya Savaşı'nda 5 uçak düşürüp Alman Hava Kuvvetleri'nin en büyük rütbesine yükselen 71 yaşındaki Johannes Steinhofftu. Kısa bir törenden sonra iki emekli asker el sıkıştı.

"Reagan, Batı Almanya'yı resmi ziyaretine, cumartesi günü Bonn'da yapılan yedi ülkenin katıldığı ekonomik zirve toplantısından sonra başladı. Programda olmamasına karşın günün ilk işi olarak, Batı Almanya'nın birinci Başbakanı Konrad Adenauer'un, Ren Nehri'ne bakan mezarına çelenk koydu. Beyaz Saray yetkilileri, bu fikrin evangelist (gezici protestan vaizi) Billy Graham'dan geldiğini söylediler.

"Başkan Reagan ve Kohl, Hannover'e 'Air Force One' uçağı ile birlikte gelip 15 dakika süren helikopter yolculuğundan sonra, Bergen-Belsen'in giriş kapısına ulaştılar. Batı Almanya'ya gelmeden önce, Reagan toplama kampını ziyarete ilk başlarda karşı çıkıyordu. Bitburg Savaş Mezarlı-

ğı'nı ziyaret planına gösterilen büyük tepkiye karşın, bu karardan sonra vazgeçti.

"Kurşunu gökyüzü ve çiseleyen yağmur altında, eşi Nancy, rehber danışmanları ve Birleşik Devletler'in Bonn Büyükelçisi Arthur F. Burns, Alman Başbakanı Kohl ve eşi Hannelore birlikteydiler.

"Dışarıda bir avuç gösterici, soykırımdan kurtulan yazar Elie Wiesel'in iki hafta önce Beyaz Saray'da söylediklerini tekrarlıyordu. Göstericiler Bitburg'a

gönderme yaparak, 'Oraya ait değilsiniz, geri dönün lütfen Sayın Başkan, oraya girmenizi istemiyoruz' diye bağıyorlardı.

"Göstericilerle ilgili soruya karşılık Reagan, omuz silkerek 'Burası özgür bir ülke' dedi.

"Aşağı Saksonya Başbakanı Ernst Albrecht'in eşliğinde, Reagan ve Kohl ile beraberindekiler, doküman merkezini ve Yahudi, Roman, Polonez, Rus, Fransız ve Hollandalı tutukluların işkence, açlık ve salgın hastalık sonucu öldüğü kampı gösteren fotoğrafların yer aldığı sergiyi de gezdiler.

"Nisan 1945'te kampı kurtaran İngilizler tarafından bulunan ceset yığınlarının fotoğrafı önünde duraklayan Reagan, koluyla eşine

*Bir avuç gösterici
Bitburg'a gönderme
yaparak, 'Oraya
ait değilsiniz,
geri dönün lütfen
Sayın Başkan, oraya
girmenizi istemiyoruz'
diye bağıyorlardı.*

sarıldı. Bu ziyaret sırasında Reagan'ın kurmaylarının gergin olduğu gözleniyordu. Ulusal Güvenlik Danışmanı Robert C. McFarlane, yere bakarak tek başına yürüyordu.

“Reagan dikilitaşın önünde durdu, kısık ve bitik bir sesle, acıklı günlüğünde ailesiyle birlikte Naziler'den nasıl gizlendiklerini anlatan ve 15 yaşında Bergen-Belsen'de ölen Hollandalı kızın, Anne Frank'ın öyküsünü anımsatıyordu yanındakilere...

“Buralarda bir yerde yatıyor Anne Frank’ dedi Reagan, ‘Burada her yer, bizi içine çeken, insanı duygulandıran, asla silinmeyeceklerinin ayırıcısına vardığımız anılarla dolu.’

“Bayan Reagan öteki 300 konukla birlikte oturuyor, gözlerini kurultuyordu.

“Tüm bu gaddarlığın dışında’ diye devam eden Reagan, ‘Bu trajik ve karabasan gibi dönemin, tüm zamanların en acı, keder ve çilesinin ötesinde, bir şeye söz veremeliyiz ve söz verebiliriz: Bir daha asla...’

“Reagan, yeşil eğreltiotuyla kaplı çelengi dikilitaşın yanına yerleştirdi, üzerindeki kurdelede; ‘Amerika Birleşik Devletleri Halkı’ yazıyordu.

“Reagan ve Kohl, Amerikan ve Batı Alman şeref kıtası tarafından karşılandıkları kasabadan, Batı va-

roşlarındaki askeri mezarlığa limuzinle geldiler. Kamera deklanşörlerinin klik sesleri dışında, mezarlıkta çıt çıkmıyordu. Bir trompetçi, Alman askerinin hüznünlü şarkısını seslendirdi: ‘Bir yoldaşım vardı!’ Şarkı, cephede düşen bir askerin yasını anlatıyordu.

“Reagan, üzerinde SS işareti bulunan iki mezardan birkaç adım ötede duruyordu.

“Mezarlıkta, savaş döneminin Alman direnişçi liderlerinin aileleriyle buluşan Reagan, buradan ayrılırken General Ridgway’le de görüştü.

“Kohl daha sonra hava üssünde, Amerikalı ve Almanlar’dan oluşan kalabalık bir topluluğa yaptığı konuşmada, ‘Bitburg’da asker mezarlarını ziyaret etmemiz pek kolay bir iş değildi’ diyordu. ‘Sayın Başkan’a, tüm Alman halkı adına ve mezarları benimle birlikte ziyaret ettiği için, arkadaşı olarak kendi adıma çok teşekkür ediyorum.’

“Başkan Reagan da konuşmasında şunları söylüyordu:

“‘Savaşta ölen Almanlar’ın yattığı mezarlıktan şimdi geldim. Hiç kimse, orayı derin ve çelişik duygular yaşamadan ziyaret edemez. Nazismin şer dünyası tüm değerleri alt üst etti. Bununla birlikte savaşta ölen Almanlar’ın, gaddar bir ideoloji tarafından ezilmiş insanlar olarak, bugün yasını tutabiliriz.’”•

m.muhsinoglu@gmail.com

BÜYÜK YAPITLARIMIZ
Konur Ertop

Bir Eski Zaman Ozanından Oğluna ÖĞÜTLER

Ahlak değerlerinin tanıtılması, benimsetilmesi için edebiyattan bol bol yararlanılmıştır. Eski edebiyatımızda dönemin ahlak anlayışını yansıtan pek çok yapıt kaleme alınmıştır. Örneğin, Yusuf Has Hacıp’in “Kutadgu Bilig”i (“Mutlululuk Veren Bilgi”) devlet adamlarına yol göstermeyi amaçlar. Eşrefoğlu Rumi’nin “Müzekkin-Nüfus”u (“Nefisleri Arıtan Kitap”), Tanrı buyruklarını yerine getiren iyi insan olarak nasıl yaşanacağını anlatır, bu dünyada olduğu gibi öte dünyada da mutlu olmak için neler yapılması gerektiğini açıklar. Kınalızade Ali Efendi’nin Suriye Valisi Ali Paşa’ya sunduğu için, “Ahlak-ı Alai” (“Ali Adına Yazılmış Ahlak Kitabı”) diye adlandırıldığı yapıtı, toplumsal ve bireysel ahlakı din ilkelerine uygun biçimde ele alır. “Birgivi Vasiyetnamesi”, günümüzde de okunagelen “Mızraklı İlmihal” gibi ki-

taplar din kurallarının nasıl yerine getirileceğini gösterir.

Divan ozanı Nabi’nin mesnevi biçiminde kaleme aldığı “Hayriye” diye bilinen yapıtı o sırada yedi yaşında olan oğlu Abülhayr Mehmet’e İslam toplumunun ahlak anlayışı çerçevesinde, iyi bir insan olarak yetişmesi, büyüdüğünde iyi yaşaması, mutlu olması için yol gösterir.

Nabi, gazellerinde insanoğlunun görüp geçirdikleri karşısındaki davranışlarını ele alır, kötülerden, kötülüklerden yakınıyor, yaşam deneyimlerinden dersler çıkarır, öğütler verir. Atasözlerinde dile getirilmiş halk bilgeliğini kendi anlatımıyla dizelerine yerleştirir. Atasözleri gibi dillerde yer etmiş bu dizeler arasında örneğin şunlar yer alır:

“Süban-i bibudedden boş gelir
avazı horos
Bari manasını bilmezse de
hengâmı bilir”
(Horozun ötmesi boşuna

söylenmiş sözden daha hoştur. Hiç olmazsa o, söylediğinin anlamını bilmese de ne zaman öteceğini bilir.)

“Hatırından çıkmasın dünya-ya üryan geldiğin.”

(Dünyaya çıplak geldiğin, akıldan çıkmasın.)

Nabi, 17’nci yüzyılın ikinci yarısındaki toplumsal çalkantılara tanık olmuş, yönetimin bozukluklarını, adalet sistemindeki haksızlıkları, halkın geçim güçlüklerini yakından görmüştü.

“Bilemem eyleyecek girye midir bande midir.”

(Ağlamalı mıyım, gülmeli miyim bilemiyorum.)

“Sitem bep aşinalardan gelir bigânenen gelmez”

(Haksızlığa karşı üzüлp kırılma sözü; ancak dostlardan gelir, yabancından gelmez)

Nabi, “Hayriye”yi yazdığı 1701 yılında 59 yaşındaydı. Döneminin genel geçer bilgilerine sahipti. Kendi ülkesinin şiiri denli İran şiirinin ustalarının yapıtlarıyla da beslenmişti. 17’nci yüzyılın ikinci yarısındaki toplumsal çalkantılara tanık olmuş, yönetimin bozukluklarını, adalet sistemindeki haksızlıkları, halkın geçim güçlüklerini yakından görmüştü. Mesnevisinde yeni yetişenlerin tüm bu kötülüklerin uzağında kalmak için neleri öğrenmeleri, nasıl davranmaları gerek-

tiğini gösteriyordu. Yapıtında bilgi, ahlak, insan ilişkileri, yönetim, geçim koşulları gibi konulardaki görüşleri sıralanır.

“Ey babasının canı! İsteğim bunların her zaman kulağında küpe olmasıdır” diyen ozan, yaşadığı dünyayı yakından tanıması için oğluna insanlar arasındaki farklılıkları gösterir:

“Çiftçinin yerini kuyumcu tutamaz, dülger de ayakkabıcının işinden anlamaz. Efendinin

işini nasıl köle bilemezse, sultan da halkın işini bilemez.”

Okumuş insanların çoğunlukta olduğu bir aileden gelen Ebulhayr da Nabi’nin yapıtını okuyacak kentli, orta sınıftan yaşlıları gibi, babasından edindiği bilgilerle kendi geleceğini güvenceye alacaktır:

“Çok şükür soyun yücedir ve baban ile ataların da bilimle yükselmişlerdir. Çok eski ataların bilinmiyor ama bilinebilenlerin tümü bilginlerdendir. Ancak atalardan ve dedelerden sana bir yarar yoktur. Onun için kendi erdem derecenı yükseltmek de sana düşer.”

İslam ortaçağı boyunca toplumu etkileyen, yönelten din insanı, din kuralları Nabi’nin döneminde de yaşam üzerinde egemendir, onlara uyulmalıdır:

“Tanrı’nın buyruklarından başını çevirme, o ne emrettiyse onu yap.”

Ancak ozan, katı din kuralları-na sağduyusuyla yaklaşır:

“Aç olanı doyurmak her gün nafile orucu tutmaktan hayırlıdır. Senin elinden bir açın doyması, nice camiye tamir ettirmenden iyidir. Bir susuza su vermen, her yıl Kâbe’ye gitmenden hayırlıdır.”

“Sana dileğini bildireni sakın geri çevirme. Evine gelen konuk kim olursa olsun evinde bulunan herşeyle sofranı donat.”

Öğüt kitabında bilgiye, bilginlere büyük değer verilir:

“Bi-meratip yıkılır kevn ü mekân

Âlimin yerini tutmaz nâdan”

(Dereceleme gözetilmeyince âlem yıkılır. Nitekim densiz de bilginin yerini tutamaz.)

“Gece gündüz kutsal bilimlere çalış, hayvan gibi bilgisiz kalma. (...) Bilim öğrenmeye çalış, bilgililerin bilgilisi ol. (...) Bilim Tanrı’dan insanlara bir bağıştır. (...) Peygamber dedi ki ‘Beşikten mezara dek bilim öğrenin’. (...) Peygamber efendimizin insanlara telkini, ‘Bilimi Çin’de olsa gidip alınız’ hadisidir. (...) İyi ile kötüyü bilim aracılığıyla birbirinden ayır. Türlü bilimlerle kendini donat, zihnini doldur. Belki bir gün ona ihtiyacın olur da kullanman gerekir.”

“Etme ar öğren, oku ehlinden Her şeyin ilmi güzel

ceblinden”

(Bilgiyi bilenden öğren, bunu

yaparken utanma. Çünkü her konudaki bilgi o konuyu bilmekten iyidir.)

Ancak ozanın bilimler arasında ayırım yaptığı görülür. Fıkıh, hadis, tefsir gibi din bilimlerini yeğler. Oğlunun öteki bilimleri de öğrenmesini; ama bildiklerini uygulamamasını ister. Örneğin, fıkıhın ibadet konusuyla ilgilenmesini, dava kısımla ilgilenmemesini öğütler, yoksa haksızlık edip günaha girebileceğini bildirir. Değer verdiği bilimlerden biri tıptır. Ancak para ya da ün kazanmak için bu işi yapanları kınar:

“Derdi ya akçe ya hod şöbrettir

Fenn-i bikmet arada alettir.”

Felsefeden biç boşlanmaz:

“Vadi-i felsefeden eyle ubur”

“Gece gündüz kutsal bilimlere çalış, hayvan gibi bilgisiz kalma. (...) Bilim öğrenmeye çalış, bilgililerin bilgilisi ol. (...) Bilim Tanrı’dan insanlara bir bağıştır.”

(Felsefe vadisine dalmaktan kaçın.)

“Hikmet ü felsefeden eyle bazer”

(Fizik ve felsefeden kaçın.)

Öngördüğü ahlak değerlerinin başında tokgözlülük gelir:

“Sana ayrılmış olan rızık elbette seni bulur. Öylese açgözlülükten ele geçen yalnızca yüzüsu-

dökmektir (...) Tanrı'nın verdiğiyle yetinip evinin köşesinde rahat yaşamak hoştur."

Toplumun karmaşasına, insanlardan gelecek kötülüklerle karşı ev, bir sığınaktır:

"Haneden çıkma ki oldur cennet."

"Boşboğazlığı ve ikilik çıkarmayı alışkanlık edinme. (...) Budala olabilirsiniz, saf olabilirsiniz, ama sakın pinti olma. Ah o hilekârlık ve düzenbazlık! Aman ne kadar da istenmeyen birer iştir."

Çevresindekilerle iyi ilişkiler kurmayı, dilini tutmayı, sürtüşmelerden kaçınmayı önerir:

"Yergi ve taşlamayı meslek edinme. Çünkü bunlar, dostlarını düşünceye ve gocunmaya sürükler. (...) Kimseyi kötüleyip dedikodusunu yapma. (...) Konu komşuyla iyi geçinerek onların hakkını gözet."

"Mahkemeye hiç yolun düşmesin. (...) Kimseyle inatlaşma, kimseye ayak direme. (...) Sana kötülükte bulunanı Tanrı'ya havale et."

"Sana lazım yere yüzün

sürmek

Kula düşmez el etek

öptürmek"

(Sana düşen yüzünü yere sürmendir. El etek öptürmek kulun yapacağı iş değildir.)

İstenmeyen davranışları sıralar

"Boşboğazlığı ve ikilik çıkarmayı alışkanlık edinme. (...) Budala olabilirsiniz, saf olabilirsiniz, ama sakın pinti olma. Ah o hilekârlık ve düzenbazlık! Aman ne kadar da istenmeyen birer iştir. (...) Haksızlık, nifakçılık, sözünde durmama, dedikoduculuk, kötü düşünceli olma, kötü ahlak... Hepsi cehennem ehlinin sıfatıdır ve imanlı kişiler için kötü hareketlerdir."

Yöneticiliğin, devlet adamlığının sakıncalarını gösterir:

"Sakın âyanlığa heves etme yesin, orta halli bir insan ol, o devlet sana yeter. (...) İyi insanın yönetici olması güçtür. Bütün ileri gelen yöneticilerin istediği tek şey paradır; onlar imandan doğan acıma duygusunu ne yapsın... Onlarla dost olan ancak rüşvet sayesinde dostluk kurar. (...) Bu devirde yönetici olmak isteyen kimsenin hayasız ve edepsiz olması gerekir."

Kadırlara, müftülere de yakınlık duymaz:

"Sakın kadılık ve müftülük makamına talip olma. (...) Kadı zümresinden birçoğu Tanrı'nın hükümlerine uymaz. (...) Gözleri daima kazançta ve rüşvettedir."

Önerdiği meslek, divan kâtipliği gibi küçük, sorunsuz bir memurluktur:

"Divan kâtipliği kadar rahat bir meslek görmedim. Hepsinin saygını ve kolayı divan kâ-

tipliğidir. (...) En seçkini ve en paralı bu meslektir. Ötekiler kadar zahmetli değil. Üstelik o memurlardan daha rahatı da yok."

Devlet yönetimi gibi inanç dünyası üzerinde etkili tekelerden, tarikatlardan da hiç hoşlanmaz:

"Dünya dirliği kazanmanın yolu yüzyılımızda artık hırka, tesbih ve post oldu. (...) O boş sözlü sahte şeyhler eşekten daha kötüdür. Onlara uyan-

lar ise onlardan da eşektir."

"Bir iki harf-i tarikat kapmış Kendini pir-i tarikat yapmış

...

Evlüya diye sakın aldanma Sabte sanatı gerçek sanma"

Nabi'nin oğluna öğütleri 17'nci yüzyılda eski görkemli günleri geride kalmış bir imparatorlukta, yaşadıklarından tedirgin, gelecekte umutsuz, etliye sütlüye karışmadan günlerini geçirmeyi amaçlayan bir aydının görüşlerini yansıtır. •

Yaşamında kumarhaneye ilk kez giden kadın, elindeki jetonları görevliye göstererek sordu:

"Ben şimdi bunları nereye atacağım ve attıktan sonra makinenin hangi düğmesine basacağım?"

Görevli, kumar makinesinin nasıl çalıştırılacağını sabırla anlattı. Kadın bir soru daha sordu:

"Peki, kazandığım paraları nereden alacağım?"

Kumarhane görevlisi, kapının girişindeki başka bir makineyi işaret etti ve anlamlı bir biçimde gülümsedi:

"Kazandığınız paralarınızı giriş kapısının yanındaki şu özel makineden alabilirsiniz" dedi ve makinenin adını da söyledi: "Bankamatikten..." •

Aileye yeni katılacak bebekleri ile şimdiki evlerine sığamayacaklarını anlayan anne ve baba, başka bir ev aramaya karar verdiler ve bu kararlarını altı yaşındaki oğullarına da söylediler:

"Bebek gelmeden önce yeni bir eve taşınmak zorundayız, yavrum" dediler.

Çocuk, bu kararı duyunca yaşından beklenmeyecek olgunlukta bir yanıt verdi:

"Bence başka bir eve taşınmak için yorulmanıza hiç gerek yok" dedi. "Nereye taşınırsak taşınalım, sonunda nasıl olsa o bizi bulur." •

SPORUN DÜNYASI
Metin Gören

Gençlik ve Spor

Görmek istiyorum, o eski ve görkemli ulusal günlerimizdeki sevinci... Yüreğimizden asla sökülmecek vatan sevgisini... **Atatürk ilkelerinden oluşan, zeki çevik ve ahlaklı üçgeninde tanımlanan sporcu olgusunu... Görmek istiyorum, şenliklerin bir coşku seline dönüşmesini... Samsun'dan alınan toprağın, başkent Ankara'ya değin gelişinin görkemli bir kutlama biçimine dönüştürülmesini...**

Karadeniz'in hırçın dalgaları Bandırma Gemisi'nin çürümeye başlayan gövdesine her vuruşta, mavi gözlü adamın beyrinde şimşekler çakıyordu. Kör kandille aydınlatılan küçük kamarada zor koşullar içinde hedef yolculuğuna çıkan bir bilge, halkıyla kucaklaşmak ve ülkesinin kayıtsız şartsız egemenliği için Samsun'a gidiyordu. Kıyıları rota tutarak yol alan köhnemiş gemi, kağı arabalarının çıkardığı o ilginç sese benzer bir ritmden beste yapmış, özgürlük şarkısı söylüyor gibiydi. Anado-

lu'ya bahar gelecekti. Toprak ana Sivas'ı yeşertecek, Erzurum'da güneş bulutların arkasına saklanmaktan kurtulacaktı. Anadolu'ya bahar gelecekti. Bu iki kent, gelecek günlerde adı Türkiye Cumhuriyeti olacak ve sonsuza dek yaşayacak ve yaşatılacak bir büyük ülkenin, birçok kentimiz gibi simgeleri olacaktı. Bandırma Gemisi de tarihi yolculuğunu tamamlamıştı. Takvimler 19 Mayıs 1919'u gösteriyordu. Mustafa Kemal, Samsun'a ayak bastığında, beyrinde çakan şimşeklerin her titreşimi Türkiye Cumhuriyeti'nin aydınlığa koşacağını gösterir birer

yol haritası olmuştu. Ve o titreşimlerden biri, Atatürk'ün önerisi ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin verdiği kararla 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı oldu, kutladığımız, kutlamakta olduğumuz ve kutlayacağımız...

Mustafa Kemal Atatürk, tarihin derinliklerinden gelen tüm oluşumların, sonsuza dek yaşamasını ve yaşatılmasını istiyordu. Cumhuriyetimizin geleceği çocuklarımız için 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ve de çok güvendiği Türk gençliği için bu denli ve anlamlı bir ulusal gündü 19 Mayıs...

Sporun gençlerle özdeşleşmesi için geniş kapsamlı bir programın, yıllar önce kalın bir çerçeve içine alınan olgusunun günümüze dek taşınırken yitir-

diklerini düşünüyorum. Yontulan çağdaş düşünceler... Kılık kıyafet dayatmaları... Bizi anlatan, tanımlayan ve de işaretleyen; ancak Batı çağrışımı müzik iddiasıyla yok edilenleri de... Gençliğin ulusal coşkusunun yitirmek istendiğini gözlemliyorum. Sporun, sihirli bir kürenin peşi sıra gitmek olduğunun yanlışlığı içinde olan körpecik beyinlere, ulusal oluşum yerine takım fanatizmini kazıyan olumsuzluklara doğru başkaldırıyorum. Eski bir futbolcu ve ulusal takımımızın formasını giyebilme onuru yaşamış birisi olarak, Atatürk ve arkadaşlarının olaganüstü düşünceleri sonucunda oluşturulan tüm bayramlarımızı kutsal bir emanet gibi görüyorum. Ve bir kez daha görmek istiyorum, o eski ve görkemli ulusal günlerimizdeki sevinci... Yüreğimizden as-

la sökülmeyecek vatan sevgisini... Atatürk ilkelerinden oluşan, zeki çevik ve ahlaklı üçgeninde tanımlanan sporcu olgusunu... Görmek istiyorum, şenliklerin bir coşku seline dönüşmesini... Samsun'dan alınan toprağın, başkent Ankara'ya değin gelişinin görkemli bir kutlama biçimine dönüştürülmesini... Toprağı taşıyan atletlerimizin yanında onlarla birlikte koşan, meşale taşıyan ve marşlar söyleyen bir genç topluluğun oluşmasını... Ve böylesine bir evrim geçiren Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun, televizyonlarında gösterime girmesini, gazetelerde manşetlere taşınmasını da... Akıl almaz ve hatta komik ve de çok tehlikeli yerel yaşıntıları uluslararası bir festival gösterimi kurnazlığına dönüştüren Batı, iddia ediyorum ki, çok

iyi organize edilmiş, gençlik ve spor bayramımız gibi anlamlı zenginliklerimize çok kısa sürede büyük ilgi gösterecektir. Ülkemizin tüm bireyleri Türkiye Cumhuriyeti varlığını simgeleyen ulusal günlere dünden daha çok sahiplenmelidir. Genç beyinler 19 Mayıs 1919 oluşumunu bir kez daha ve dikkatle gözden geçirmelidir.

Köhne bir gemi ve ölüm tehlikesiyle kucak kucağa geçen günler, saatler ve dakikalar... Ve mavi gözlü adamın beyinde çakan şimşekler... Halkının özgülüğü için... Egemenliğin kayıtsız şartsız milletin olduğunu göstermek için... Sanırım, mavi gözlerdeki o sonsuz ve yüce derinlik bu asil düşüncelerin renk yansımasıydı. •

MetinGoren@butundunya.com.tr

Cenaze sahipleri, cenaze törenini düzenleyen şirketin kendileri için ayırdığı otomobille mezarlığa giderlerken, içlerinden biri daha ne kadar yolları kaldığını sormak için, şoförün omuzuna dokundu.

Şoför bir anda, önce avazı çıktığı kadar bir çığlık attı, sonra da arabayı durdurmadan kapıyı açtı, kendini dışarı attı.

Cenaze sahipleri, yol kenarındaki bir ağaca çarpıp duran arabadan yara almadan çıktılar ve kendini attığı yerden yavaş yavaş doğrulan şoförün yanına kostular ve ne olduğunu sordular.

“Çok afedersiniz, herşey benim kababatım” diyerek özür diledi şoför ve biraz da sıkılarak, durumu şöyle açıkladı:

“Bu arabada bugün ilk kez görev yapıyorum” dedi. “Şirkette yıllardır hep, cenaze arabasını kullanırdım.” •

BİR BAŞKA BAKIŞ
Cheryl Tanrıverdi

TOPLUMSAL YAŞAMDA KURALLARIN ÖNEMİ

Bir sabah işlek bir kavşakta kırmızı ışığın yeşile dönmesini bekliyordum. Aniden, önümde duran yeni, parlak siyah bir otomobil kırmızı ışıkta son hızla ilerleyerek gözden kayboldu. Belli ki, pahalı otomobilin sürücüsü cezadan korkmuyordu. Belki de yüksek m a k a m l a r d a bağlantıları vardı ve konumuyla servetinin onu koruduğuna inanıyordu. Yasalardan üstün olduğunu düşündüğü ortadaydı.

Bir yıl önce henüz trafik ışıkları konmamışken tehlikeli olan bu kavşak, çok kötü kazalara sahne olmuştu. Şu anda çok daha güvenli olsa da, yeşil ışığın

yanmasını beklemek bana hiç zor gelmiyor. Ne yazık ki, herkes benim gibi değil.

Kırmızı ışıkta geçmek, uygar bir toplumda düzenin sağlanmasına katkıda bulunan kuralların yıkılmasına yalnızca bir örnek... Kurallar yıkılınca toplum çökmeye, kişiler birbirine güvenmemeye başlar. Sürücülerin bir kavşakta kırmızı ışıkta duracaklarına artık inanmıyorum. Benim için yeşil ışık yandığında bile araçlarını kullanmaya devam

edeceklerinden korkuyorum hep... Sürücü arkadaşlarıma kuşku yaklaşmak istemiyorum; ancak yaklaşmak zorundayım.

Sağlıklı bir toplumda kurallar, konum, servet ya da bağ-

lantılara bakılmaksızın herkes için geçerlidir. Kanun önünde eşitlik çok önemlidir. Kırmızı ışık trafiğin durması demekse, herkes durmalıdır.

Sonuçlarını hiç düşünmeden herkes istediğini yaparsa, toplum karakterini kaybeder, uygarlıktan uzaklaşır. Güçlü kimseler zayıflardan yararlanır; sonuçsa kargaşa ve başıboşluk olur.

Kurallar kimi zaman can sıkıcı olsalar da, toplumun belkemiğidirler. Önde gelen ve ünlü kişiler kuralların onlar için de geçerli olduğu gerçeğini görmelidirler. Geçtiğimiz kasım ayında Güney Carolina (ABD) Valisi Mark Sanford seçmen kartını unutunca, oy kullanmasına izin verilmedi. Durumdan utansa da seçim görevlisine görevinin gerektirdiğini yaptığı için övgüde bulundu ve gerekli belgeyle geri dönerek oyunu kullandı. Gerhard Schröder Almanya başbakanı olarak görev yaparken park kurallarının kendisi için de geçerli olduğunu öğrendi. Şoförü girilmesi yasak olan bir bölgeye girince, görevli polis memuru şikayette bulunmak üzere bir toplantının ortasında Schröder'in sözünü keserek durumu anlattı. Başka seçeneği bulunmayan Schröder şoförüne arabayı bulunduğu yerden çekti.

2006 yılında Antalya'nın bir yerel gazetesinde 94 yaşındaki Mehmet Sökmen ile ilgili sıradışı

bir haber okumuştum. Sökmen orduda nöbet görevindeyken, şifreyi bilmeyen Atatürk'ün kampa girmesine izin vermemiş. Bir amaç için koyulan kuralların bozulmaması gerektiğini onaylayan yazı şöyle devam ediyordu:

"Atatürk'ün, komutanı arayaarak, 'Benim böyle askerlerim olduğu için yenilmem' dediğini belirtti."

Kurallar bozulduğunda ünlüler bile ceza ödemek zorundalar. Geçenlerde, İtalyan Senatör Gustavo Selva, televizyondaki canlı bir sohbet programına yetişebilmek amacıyla ambulans kullanabilmek için hasta numarası yapmaktan suçlu bulunup cezaya çarptırıldı. Yalan söylemesi ve ambulansı amacı dışında kullanması İtalyanlar'ı ayağa kaldırdı. Konumu onu koruyamadı, siyasi yaşamı bitti.

Kimi zaman geçmişteki alışkanlıkları unutmak güç oluyor. Eşim ve ben yurt dışından Antalya'ya yeni taşındığımızda ehliyet almak için başvuruda bulunduk. Prosedürleri izledik, bildik süreçlerden geçtik, formlar doldurup uzun kuyruklarda sıramızı bekledik.

Tüm işlemleri tamamladıktan sonra, emniyet müdürlüğündeki bir akrabamıza kendimizi tanıttık. Bizi sıcak bir biçimde karşıladı ve çay içmeye ofisine davet etti. Neler yaptığımızı ona anlatınca, "Neden ilk önce bana gelmediniz ki? Neden normal bir vatandaş gibi hareket ettiniz?"

diye çıktı. Konukseverliği için çok teşekkür ettik; ancak ilişkimizi kötüye kullanmak istememiştik. Hepimiz sonuçta birer "normal vatandaş"ız ve hepimizin kurallara uymak gibi bir görevi var.

Kuralların toplumun her alanında önemli olduğunu söylemeye gerek bile yok. Ortak hedefler için birarada çalışmamıza yardımcı oluyor, davranışlarımızı düzene koyuyor ve ahlaki bir düzen sağlıyorlar. Örneğin, bir ailede, davranışları belirleyen standartlar olmazsa, birlikte yaşamak çok zorlaşır. Uyum ortadan kalkar, çatışmalar sıklaşır. Aynı şey komşuluk ilişkileri, köyler, kentler ve uluslar için de geçerlidir. Birbirimizle geçinebilmek için kuralların olması gerekir.

Babil Kralı Hammurabi, halkı için yazılı kanunlar ortaya çıkaran ilk hükümdardı. Büyük bir taş tablette yazılı olan kurallar herkese açıktı. Kimse onlardan haberi olmadığını iddia edemezdi. Bir toplumda, kurallar yalnızca anlaşılır değil, aynı zamanda adaletli ve tutarlı olunca işler yolunda gider.

Futbol ya da basketbolu düşünün. Oyunun kuralları tüm oyuncular için eşit biçimde geçerli olmazsa, kimse ne olup bittiğini anlamaz. Oyunun düzeni bozulur ve ortalık karışır. Hile ve suçlamalarla karşı karşıya kalınabilir, kavgaya çıkabilir.

Oysa ortada tüm oyuncular için geçerli kurallar olursa, kazansa da kaybetse de herkes süreçten hoşnut kalır. Kurallar sabittir, oyun devam ederken oluşturulmazlar. Özgür bir toplumda kurallar benzer olmalıdır.

Kurallar adaletli, tutarlı ve şeffaf olduğunda, bizim görevi-

Babil Kralı Hammurabi, herkesin erişebileceği ilk yazılı kanunları oluşturmuştu.

miz onlara uymaktır. Tüm davranışlarımızda, sağlıklı bir toplumun karşılıklı saygı ve güvene dayandığının bilincinde olmamız gerekir. Günlük yaşam sürekli bir sınavdır. Doktor randevumuza gitmeye zahmet etmezsek, havaalanına son anda gidersek, sıramızı beklemeyizsek ya da vergi-

Maçlarda farklı oyunculara farklı kurallar uygulanırsa, sonuç bir karmaşa olur. Aynı şey özgür bir toplum için de geçerlidir.

lerimizde usulsüzlük yaparsak, bir bütün olarak toplum olumsuz etkilenir. Kurallara ters düşsek de uymak durumundayız; ancak onları değiştirmek için yasal yollara başvurmayı deneyebiliriz.

Onsekiz yıl önce Türkiye'ye taşındığımda, buradaki yaşamın farklı olacağını beklemiştim. Geleneklerin, dilin ve kültürün farklı olduğunu biliyordum. Yeni yaşamıma elimden geldiğince uyum sağlamaya hazırdım. Türkiye'ye gelmeden önce kendimi olabildiğince iyi hazırladığımdan, beni şaşırtan çok fazla şey olmamıştı. Ancak, aradan 18 yıl geçmesine karşın hâlâ anlam veremediğim büyük bir şok yaşamışım.

Kurallara o denli uyulmaması beni gerçekten çok şaşırtıyordu. Farklı bir yaşam biçimine uyum

sağlamaya hazır olsam da kuralların sıklıkla umursanmamasına bir anlam veremiyordum. Zaman zaman görevlilerden, kurallara uyulmayan durumları açıklığa kavuşturmalarını istemişimdir.

Örneğin, gece yarısı gürültü yapmanın, kamu alanı olan bir yere, kişiye özel bir bina yapmanın ya da öteki kişilerin alanlarındaki ağaçları kesmenin yasak olup olmadığını öğrenmek istedim. Görevliler çoğunlukla oldukça kibarlardı; ancak her zaman aynı şeyi söylüyorlardı:

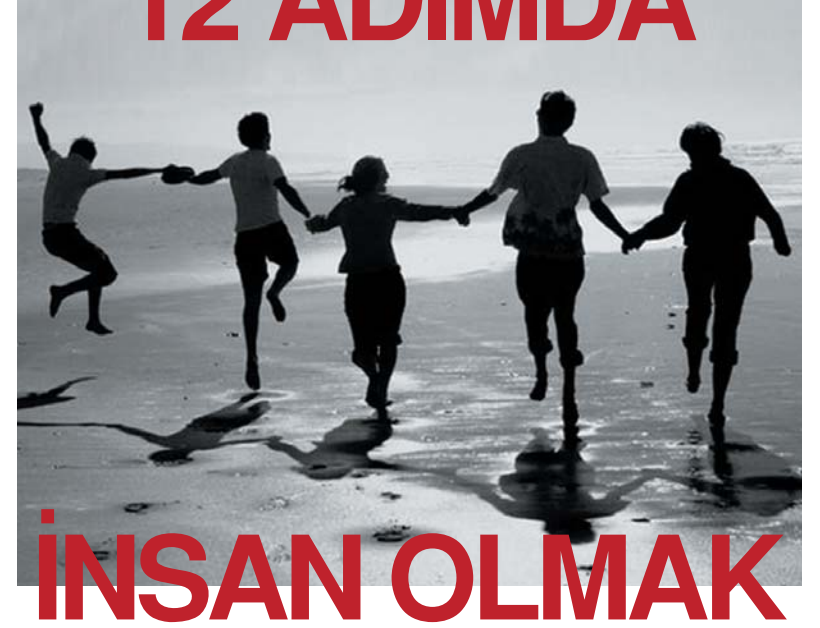
“Haklısınız, abla; ama burası Türkiye.”

Gülüşlerine ortak olmaya çalışırdım; ancak bunu yapamazdım. Gülsem mi ağlasam mı hâlâ bilmiyorum. Belki bir gün bu duruma alışırım •

Çeviri: Pelin Hazar

CherylTanrıverdi@butundunya.com.tr

12 ADIMDA

DERLEYEN: ŞEBNEM ŞEN

•Size bir beden verilmiştir. Onu beğenebilir ya da ondan nefret edebilirsiniz; ancak kesin olan bir gerçek vardır: Bu da, yaşamınızın önünüzdeki bölümünü, bu bedeninizle birlikte geçireceğinizdir.

•Dersler öğreneceksiniz. “Yeryüzünde Yaşam” adlı ve günün 24 saati boyunca ders yapılan bir okula kaydoluyorsunuz. Bu okulda karşılaşacağınız her kişi ve her olay sizin, birer “evrensel öğretmen”inizdir.

•Bu okulda hata yapmak yoktur, yalnızca ders almak vardır.

Bu okulda “Büyümek” sözcüğünün gerçek anlamı “Deneyim”dir. Bu okulda “Yenilgiler” de, “Başarılar” da, bu deneyim sürecinin aynı değerinde birer bölümdür.

•Bu okulda her ders, size öğretilenlere değin çeşitli biçimlerde anlatılarak yinelenir. Bir dersi tümüyle öğrenebilmenizden sonra yeni dersinize geçilir.

•Öğrenemediğiniz kolay dersler, öğrenemediğiniz süreç gidecek zorlaşırlar. Yüzeysel sorunlarınızın nedenleri, derinliklerdeki kaynaklarıdır. O kaynaklardaki nedenler belirli bir düzene getiril-

medikçe, yüzeysel sorunlar çözümlenemez. Acı, dikkatinizi çekebilmek için evrenin kullandığı bir uyarı biçimidir.

Davranışlarınızda bir değişiklik olduğunun ayırdına vardığınızda bilin ki, bir dersi tümüyle öğrenmişsinizdir. Bilgelik, özünde bir alıştırmadır. “Var olan”ın bir parçası, “hiçbir şey” olanın bütününden daha anlamlıdır.

• “Burası”dan daha iyi bir “orası” yoktur. “Orası” dediğiniz yer “burası” olduğu zaman, o “burası” da, yeniden görünen “orası”ndan daha iyidir.

• Sizin dışınızdaki her insan, sizin bir aynanızdır. Bir başka insanı seviyor ya da ondan nefret ediyorsanız, hiç kuşkunuz olmasın, o kişi sizin kendinizde sevdiğiniz ya da nefret ettiğiniz bir yönünüzü yansıtmaktadır.

• Yaşamınızın ne ve nasıl olacağı tümüyle sizin elinizdedir. Yaşam, size sunulmuş bir resim kağıdıdır, o kağıdın üstüne siz istediğiniz resmi yaparsınız. Yaşamınıza dört elle sahip çıkın, yoksa ona bir başka kişi sahip çıkar, onun ellerine geçer sizin yaşamınız...

• Alabildiğiniz herşey, almayı istediğinizdir. Bilinçaltınız kendinize çektiğiniz enerjileri, deneyimleri ve insanları, yanılmaksızın belirler. Dolayısıyla ne istediğinizi bilmenin en güvenilir yo-

lu, neye sahip olduğunuzu görebilmektir. Unutmayın, yaşamda kurbanlar yoktur, yalnızca öğrenciler vardır.

• Her doğru ve her yanlış, bir başka doğruya ya da yanlışla göre belirlenir. Herkes ve her durum için aynı doğrular ve aynı yanlışlar yoktur. Sizin için önemli olan, alacağınız sonuçtur. O sonuca, kendi doğrunuz ya da kendi yanlışınıza göre davranarak ulaşın. Yargılamalar, yalnızca davranış kalıplarını korumak içindir. Siz yalnızca, yapabildiğinizin en iyisini yapmaya çalışın.

• Aklınıza gelebilecek her soru için içinizde kesinlikle bir yanıt vardır. Çocuklar, kendilerinden deneyimli kişilerin rehberliğine gereksinim duyarlar; biz yetişkinlerse, her geçen gün daha da olgunlaştıkça, “Ruhun Yasaları”nın yazılı olduğu yüreğimize güveniriz.

Bildikleriniz, duyduklarınızdan, okuduklarınızdan ya da size anlatılanlardan çok daha fazladır. Çünkü o duyduklarınız, okuduklarınız ve dinledikleriniz, yalnızca size özgü ve size özel bir beynin yargı ve algılama süzgecinin geçtikten sonra bilgi hazinesindeki yerini almışlardır. Sizin yapmanız gereken tek şey, gördüğünüze bakabilmek, duyduğunuzu dinleyebilmek ve kuşku duymadan güvenilebilir. •

EVRENSEL KÜLTÜR
Songül Saydam

‘Inveniemus Viam Aut Faciemus!’ “Ya Bir Yol Bulacağız Ya Bir Yol Açacağız!”

Yollarını tıkayan kayayı, **“Aşılmaz dağ yoktur” diyerek asitli ekşi şarap ile eritip, ilerlediler.**

Bu sözler geçit vermez Alp Dağları kapılarını açan kilit oldu. Yunus Emre’nin deyişiyle, “Dağ ne kadar yüce olsa, yol onun üstünden geçer!”

Zaman zaman birey, aile, grup, toplum, ülke ya da dünya karamsarlığa, çıkmaza, açmaza düşer. Yok olmanın eşiğine gelir kimi zaman insan, toplum... Böylesi anlarda ünlü Kartacalı komutan Annibal’in sözü ağızlarından çıkar ve kulaklarda yankılanır: “Inveniemus viam aut faciemus!” yani, “Ya bir yol bulacağız ya da bir yol açacağız!”

Anadolu deyimiyle “bir kapı kapanır, bin kapı açılır!”

Bu anlamlı sözü insanlığa armağan eden; yaşamı birçok kitaba ve filme konu olan Annibal,

2255 yıl önce İ.Ö. 247’de Kartaca’da doğdu. Zaferler kazanan komutanların büyüklüğünden söz etmek alışkanlıktır. Annibal’ın bir farkı tarihe adını yazdıran zaferi denli, onurlu yenilgisiydi. Sonu, Romalılar’a ün sağlayacak büyük bir savaşta yenilgi ve ölüm oldu.

Babası büyük Kartacalı komutan Hamilkar Barkas’dı. Kartaca Fenikeliler’in torunlarıydı. Ticaretle uğraşıyorlardı. En büyük yeteneklerinden biri de gemicilik, gemi yapımcılığıydı. Roma baskısı üzerine paralı askerlerden oluşan bir ordu oluşturmuşlar; ancak iki tarafı kes-

kin bıçak gibi olan bu toplama paralı askerler Kartacalılar'a çok büyük zararlar vermişlerdi. Annibal'in babası bir dönüm noktası olmuş, Kartaca ordusuna çekidüzen gelmiş, Roma ile baş edecek duruma ulaşmışlardı.

B abası oğlunun yüreğini Roma'ya karşı kin ve nefretle doldurmakla yetinmedi. Onun çok iyi bir eğitim almasını sağladı. Kimi Romalı tarihçilerin cahil, barbar, zalim ve hain gibi göstermesine karşın Annibal, Fenikeliler'in o çağda görebileceği en yüksek eğitimi aldı. O dönemin dünya dilleri olan Yunanca ve Latince'yi çok iyi okuyup yazabilen Annibal bu dillerde kitaplar da yazdı. Aklını eğitirken beden eğitimini de unutmadı. Gençliğinde sporda önemli başarılar elde etti. İyi bir koşucu, iyi bir yüzücü, iyi bir biniciydi. Açlığa, susuzluğa, uykusuzluğa, soğuğa, sıcağa dayanmasını öğrendi. Babasının kolları altındaydı; ancak hiçbir ayrıcalığı yoktu. Zorluklarla dolu bir yaşam deneyimi içinde yetiştirdi.

Yirmibeş yaşındayken babası öldü. Annibal ordunun başına geçti. Başarısının gizi strateji dehası olmasıydı. Savaş sanatının tüm inceliklerini biliyordu. Casusluk yönteminin ilk büyük ustasıydı. Savaşta karşıındakilerin

bir sonraki hareketini sezgileriyle yorumlar, casuslarıyla elde ettiği bilgilerle pekiştirirdi. Bununla da yetinmez, bilgi toplamak için kendisi de kılık değiştirip yaşamını tehlikeye atardı.

Hedefi Roma'ydı. İkinci Kartaca Savaşı başlayınca Roma ordusunun gelip kendisini bulmasını beklemedi. Çok sayıda filin de bulunduğu ordusuyla yola çıktı. İber Yarımadası'nı, Pireneler'i geçti "Ada" olarak adlandırılan bir bölgeye ulaştı. Bölgede iki kardeş arasında süren kavga vardı. Annibal taraf olma karşılığında yolculuğu boyunca alabileceği desteği bulmuştu.

Alp Dağları'na çıktı. Çetin doğa koşulları dışında artçı güçlerle saldıran, geçişler sırasında yükseklerden taş ve kayalar yuvarlayarak ya da yük hayvanlarını çalarak ordusunu zayıf düşürmeye çalışan kabilelerden çok çekti. Gündüzleri, ağa düşmüş av gibiydiler. Gece yol almaya çalıştılar.

G eçitlere gelindiğinde çıplak bir kayalıkta ordu gâh kurarak koruma altındaki atlarını ve yük hayvanlarını geceleyin geçiriyorlardı. Sertleşmiş buz yüzeyinde hayvanlar ve askerler kayıp düşüyordu. Sonunda öyle bir yere geldiler ki, dar bir patikayı heyelan tıkamıştı. Yuvarlanan

bir kaya yolu kapatmıştı. Daha önce bir günde temizleyebildikleri tıkanıklık, bu kez geçit vermiyordu. Hem Alpler'in doruklarında hem de tükenmişliğin doruklarındaydılar.

Çoğunluk soğuk ve umutsuzluğun kışkacında geri dönmeyi düşünüyordu. Annibal ise, tarihe ve dünya dillerine geçen ünlü efsanevi sözünü söyledi:

"Inveniemus viam aut faciemus!, Ya bir yol bulacağız ya da bir yol açacağız."

Yani "aşılmaz dağ yoktur!" Yunus Emre'nin deyişiyle, "Dağ ne kadar yüce olsa, yol onun üstünden geçer!"

Yollarını tıkayan kayayı, asitli ekşi şarapla eritip ilerlediler. Bu sözler geçit vermez Alp Dağları kapılarını açan kilit ol-

du. Askerlerinin yarısından fazlasını yitiren Annibal umudunu yitirmemişti. Romalılar'ı birkaç önemli savaşta yenerek, Roma'nın askeri gücünü tümüyle ortadan kaldırdı.

E ğer Kartacalı yönetici sınıf daha iyi yürütmeci, diplomat ve Roma senatosu daha az inatçı olsaydı daha doğrusu Roma senatosu bir anlamda Annibal gibi "Ya bir yol bulacağız ya da bir yol açacağız" deseydi Roma ortadan kalkmış olacaktı.

Yalnızca öğretilerini, sözlerini değil, onun savaş stratejilerini çok yakından izleyen düşmanları Annibal'i kendi silahla-

rıyla vurdu. Savaş tarihçisi Theodore Ayrault Dodge'nin "stratejinin babası" diye tanımladığı Annibal'a Komutan Maharbal, "Annibal sen zaferi nasıl kazanacağını biliyorsun; fakat ondan nasıl yararlanacağını bilmiyorsun" dedi.

Bu arada Siracusa'da, Archimedes çeşitli makineler ve aynalarla mucizeler yaratıyor, Roma donanmasının yakılıp yıkılmasına olanak veriyordu. Siracusa'yı ele geçiren Romalılar'dan bir asker Archimedes'i öldürdü. Kendini toparlayan Romalılar Kartaca'ya saldırdı. Annibal İtalya'dan Kartaca'ya dönmek zorunda kaldı. Kartaca ordusu Romalılar tarafından ezildi ve kent baştan sona yıkıldı. En büyük düşmanı olan Roma onun savaş taktiklerini kullanıyordu.

Romalılar kendi aralarında "düşman kapıya dayandı anlamsız işlerle ilgilenme" demeyi "Annibal ante portas" yani "Annibal

kapının eşliğinde" deyişiyle söylerken Romalı anne babalar yamaz çocuklarının gözünü "Annibal ad portas" (Annibal kapıda) umacı sözüyle korkutuyordu.

O yıllarda Bithynia olarak bilinen bölgeye geçen Annibal kuzeybatı Anadolu'ya sığındı. Kral Prousius'a verdiği öğüt üzerine Bursa (Prousa) kentinin kurulmasına önayak oldu. Gebze yakınlarındaki Libyssa kentinde peşine düşen Romalılar'ın kuşatmasına uğradı. Yüzüğünde sakladığı zehiri içti. Gülümseyerek, "Roma halkını şu her günkü derdinden kurtaralım" dedi.

Yıllar sonra Roma, öldürmek için peşine düştüğü bu kahramanın heykelini yaptırıp başkentte görkemli bir alana dikti. Bugün birçok yerde onun ünlü sözü yankılanmayı sürdürüyor. Amerika'da Pennsylvania Üniversitesi'nin yerleşkesinde bir geçiş noktasında yazılı olarak gelen geçene sesleniyor:

"Inveniemus viam aut faciemus!" •

SongulSaydam@butundunya.com.tr

Küçük Ali, sabah arkadaşı Ahmet'le okula gidiyordu. Aniden sevinçle bağırmaya başladı:

"Yaşasın!" dedi. "Dün öğretmenimiz güneş de açsa yağmur da yağsa bugün için sınav yapacağını söylemişti."

Ahmet, arkadaşının söylediklerine çok şaşırdı ve "İyi de bunda sevinecek ne var?" diye sordu.

Küçük Ali arkadaşına havayı göstererek yanıt verdi:

"Görmüyor musun Ahmet?" dedi. "Baksana kar yağıyor." •

ANNELER GÜNÜ'NDE TÜM ANNELERİMİZE SAYGILARIMIZLA

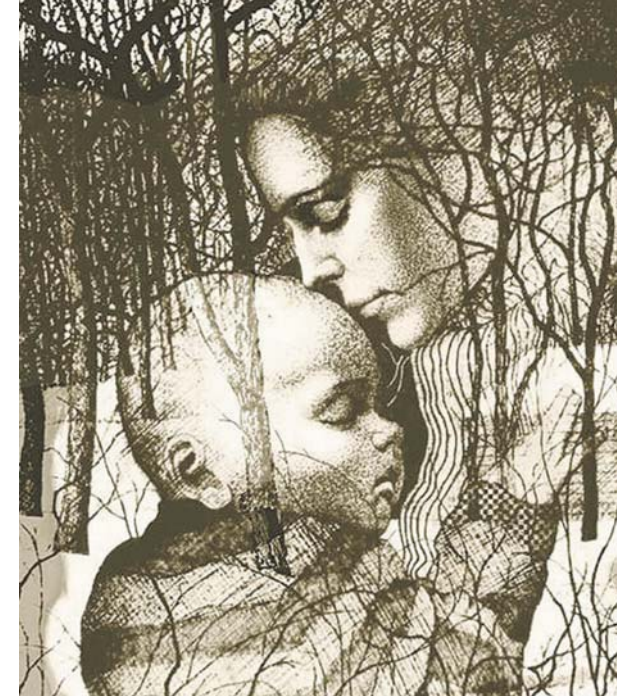
HADI GEL ARTIK, GEL!

NESLİHAN YAŞAR

Dün aldım haberi- ni kızım, iyymişsin. Mutlu ettin hepimizi... Dilerim hep öyle iyi kalasın. Orası en güvenli, en güvenilen yermiş duyduğumca... Hep huzurla kal orada e mi kızım...

Bir ay oldu şimdi de senden haber geleli.. Yarın tekrar görüşeceğiz kızım... Yarın da verirsın dilerim güzel haberlerini... "Sağlığım iyi, karnım tok, huzurum çok" dersin umarım...

Burada yaşam aynı yavrum... Bahar geldi dağa taş... Koyunlar da tattı anneliği, kuzular yerinde durmuyor. "Kuşlar" desen cıvı cıvı, yüreğim gibi... Babanla ben bildiğin gibiyiz işte... Ama bu bahar daha başkayız be kızım! Daha dolu, daha anlamlı sanki yaşam... Bu bahar başka çiçekler de açtı sanki içimizde... Çok mutluyuz be yavrum! Keşke şimdi sen de olsaydın yanı-

da baban gibi... Yine de varsın ya, yetiyor be güzel kızım...

Önce kıyamadım sana, gönderemedim seni oralara, güvenip de dünyaya... Ama şimdi başkayım yavrum, varsın ya soluk alıyorsun ya, ben de varım.

Canıma can katan yavrum... Bugün de aldım haberini... Gelecekmişsin yakında... Sağlığın pek yerindeymiş. Can atıyormuşsun yanımızda olmaya...

Ama önce biraz bekle yaşama nedenim... Seni incitmeyecek bir dünya, üşütmeyecek kollar, aç bırakmayacak eller, kırmayacak dil-

ler bulayım. Boş kovanları süpürüp insanların evlerinin önünden, sana güllerle dolu bahçeler sunayım. "Olduğun yerde kal" diyeceğim elimde olsa...

Ama değişir belki yavrum herşey, değişir dünya... Belki senin gülüşündür tek eksik olan...

Hadi gel artık yavrum! Dokuz aydan fazla oldu sen yola çıkalı... Artık gün sayıyoruz. Bugün ya da yarın geleceksin. Hadi gel, gel de değiştir artık herşeyi...

Doğacak olan yalnızca sen değilsin. Sen doğunca, biliyorum, insanlık da doğacak. •

Adam kumsalda yürürken ayağı bir şeye takıldı, bir de baktı bir lamba...

"Aaaa" dedi. "Bu içinden cin çıkan sibirli lambalardan olmasın?" Lambayı biraz ovaladı ve... Çevreyi dumanlar kapladı, kocaman bir cin ortaya çıktı. Bu kurtuluşa sevinen cin, adamın üç dileğini yerine getirmek istedi:

"Benden üç şey dileyebilirsin" dedi. "Dile bakalım!"

Adam bu duruma çok sevindi:

"Harika!" dedi. "İlk olarak 1 milyar dolarım olsun istiyorum."

Cin parmaklarını şıklattı ve kumsal baştan aşağı banknotlarla doldu. Adam gözlerine inanamadı; ama ikinci dileğini söyledi:

"Hawaii'de okyanusu gören lüks bir villa istiyorum."

Cin yine parmaklarını şıklattı ve adam aniden elinde lambayla kendini Hawaii'de muhteşem bir evin önünde buldu.

Cin bu iki dileği yerine getirdikten sonra adamın son dileğini öğrenmek istedi:

"Evet" dedi. "Son dileğin nedir?"

Adam biraz düşündükten sonra son dileğini de söyledi:

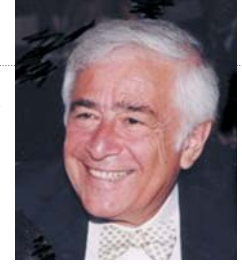
"Kadınların karşı koyamayacağı, dayanamayacağı bir özelliğe sahip olmak istiyorum."

Cin yine parmaklarını şıklattı veee...

Adam bir kutu çikolataya dönüştü. •

HEM NALINA HEM MIHINA

Metin Atamer

Namus Sözü

Zeyno, eşi üzülsün istemiyordu. O nedenle sıkıntılarını içine atıyor, eşine bir tepki vermiyor, yalnızca izlemekle yetiniyordu onun yaptıklarını... **Ona, tüm benliğiyle güveniyordu. Ne de olsa, kendi kulaklarıyla duymuştu babasına verdiği namus sözünü: "Kızın Zeyno'yu özümnden çok koruyacağıma namusum üstüne söz veriyorum" demişti.**

Adam iki elini oğuşturarak kapıdan içeri girdi. Ölgün yanan sobada ellelerini ısıtmaya çalıştı.

Dışarıda ayaz esmeye başlamıştı. Birkaç gündür yağan kar yolları kapadığından evden çıkabilmeye yarayan bir geçit yapmak için dışarıda tüm gün kürekle çalışıp yorulmuştu. Kar yağmadan önce gölün çevresinden topladığı sazlarla evden samanlığa, samanlıktan ahıra değin olan kısa yola bir çeşit dam yapmıştı. Kar yeniden yağdığında bu yol, bir tünel olacaktı. Saman balyalarını bu yoldan çekerek götürüyordu hayvanlara...

Fakat onu asıl düşündüren, ahırdaki hayvanları değildi. Asıl endişesi, yataktan zaman zaman kalkamayan eşinin durumuydu. Doğum yapmasına çok az kalmıştı. Belki bugün, belki yarın eşi doğum yapacaktı, kendi de aylardır düşlediği gibi baba olacaktı.

Eşini babasından istediği gün ona, namus sözü vermişti. Kızına, özünden çok bakacağına söz vermişti.

O bunları düşünürken bir ara eşiyile göz göze geldi. Zeyno'su gözlerini kısmış, ona anlatmak istediklerini bakışlarıyla anlatmıştı zaten...

Koşarak samanlığa gitti. Bir kucak dolusu sazlık getirdi, odanın

içine koydu. Yumak yumak keten ipler getirdi, onları da odanın ortasına bıraktı. Eşini doğum yapması için sağlık ocağına sırtında taşıyarak götürmeyi düşünüyordu. Fakat kar çok derindi. Çaresiz, vazgeçti bu düşüncesinden...

Sazları yere serdi, bir alt, bir üst düğüm atarak keten iplerle sıkı sıkı birbirine bağladı. Tam bir yatak olmamıştı; ama hiç değilse biçimi yatak gibi olmuştu. Bir sıra daha sazlıktan şilte yaptı ve her ikisini üst üste koyarak daha da güçlendirdi.

Bir gözüyle eşine bakıyor, yanlış bir şey olmaması için dua ediyordu. Sazların ince uçlarını birbirine bağladı, deste yaptı. İçerideki yün şilteyi getirdi, katlayıp sazın üstüne serdi. Şiltenin kaymaması için onu da iplerle saza bağladı.

Olmuştu işte... Yatak yapamamıştı; ama düşündüğü gibi bir kızak yapabilmişti. Eşinin gözüne baktı, kendisine güvenmesini beklediği bir içtenlikle gözlerini kapadı.

Zeyno, eşi üzülün istemiyordu. O nedenle sıkıntılarını içine atıyor, eşine bir tepki vermiyor, yalnızca izlemekle yetiniyordu onun yaptıklarını... Ona, tüm benliğiyle güveniyordu. Ne de olsa, kendi kulaklarıyla duymuştu babasına verdiği namus sözünü:

“Kızın Zeyno’yu özümden

çok koruyacağıma namusum üstüne söz veriyorum” demişti.

Sazdan yaptığı kızığa ön tarafından iki halat bağladı, bir kolundan ve başından geçirerek nasıl çekmesi gerektiğini denedi. Başaracağını biliyordu.

Zeyno’yu giydirdi, sazdan yaptığı kızak-yatağın üstüne yattı. Üşümemesi için de, yün yorgani iyice sardı üstüne... Herşey tamamıydı artık... Kapıyı açtı.

Dışarıda tipi, tüm acımasızlığıyla sürüyordu. Sağlık ocağına birkaç kez gittiğinden yolu iyi biliyordu. Kapıyı kapattı. Kızığın çekme halatını hem kolundan hem başından geçirdi. Ağılın kapısının dibinde yatan iri kurt köpeği hemen yanına geldi. “Haydi kurt” dedi, kızığı çekmeye başladı.

Gün ışığı daha çıkmamıştı. Köydeki dört evden yardım istemek için evlere gitmeye harcayacağı enerjiyi kızığı çekmek için kullanmayı uygun buldu. Üstelik, kaybedeceği zaman da yoktu. Kar çok derin olduğundan bata çıka yürümek zorundaydı. Tüm gücünü topladı, kızığı çekmeye başladı. Kurt bir ileri koşuyor, bir yanına geliyor, sanki yapılan işin önemini anlıyormuşçasına heyecan ve merakla sahibinin gözlerinin içine bakıyordu. Adam terden sıılsıklam olmuştu, dinlenmek aklına bile gelmiyordu.

Sağlık ocağıyla arasında şimdi,

bir tepe kalmıştı. Fakat, tipiden ve yorgunluktan olmalı, bu küçük tepe bile çok zorluyordu onu...

Tepeyi geride bıraktıktan sonra içinden “Çok şükür” dedi. Yürüye-bilmek için yine beline değin kara gömülme zorundaydı; ama aşağı doğru yürüdüğü için, yolun bundan sonraki bölümü daha kolaydı.

Hem hızı da mı artmıştı, ne? Sanki daha hızlı yürüyordu. Yoksa ona mı öyle geliyordu?

Gün de yardımcı olmaya çalışıyordu ona... Gecenin karanlığı son tepenin arkasında kalmış, giderek artan ışığıyla ve giderek yavaşlayan tipi fırtınasıyla gün ona, önünü göstermeye başlamıştı. Gitmekte olduğu yeri artık seçebiliyor, hatta gittikçe görebili-

liyordu. Soluk soluğa “Az kaldı” diye mırıldandı. “Başarıyorum, hatta başardım bile bu işi...”

Derin karda yürürken çarığının bir teki ayağından çıktı. Geri dönüp almayı bile düşünmedi. Bir ayağında çorap diğerinde çarık yoluna devam etti. İleride sağlık ocağı barakası tüm somut varlığıyla karşısında, varılacak bir hedef olarak duruyordu. Ne güzel şeydi, bir hedefe doğru yürü-

mek... Bu duygusu ona moral verdi. Baldırlarına değin kara gömülen bir yolda yürümek, kızaksız bile çok zor olduğundan çok yorulmuş; fakat hedefi görünmesine karşın ona henüz erişememişti. Kurt olanca hızıyla barakaya doğru koştu, gırtlığı yırtılırçasına havlamaya başladı. Sonra yıldırım gibi geri koştu, kızığın yanına geldi. Hedefe varmaya

çok az kalmış; fakat adam da tükenme noktasına gelmişti.

Kurt bir kez daha barakaya koştu, yine uzun uzun havladı. Bir ışık yandı pencerelerden birinde, bir perde aralandı, bir baş dışarıya baktı. Sağlık ocağı ebesiydi o ışığı yakan, perdeyi aralayan, merakla dışarıya bakan...

Ve o ebeydi kapıyı ardına değin açıp kendini dışarı atan ve koşup kızağın ipini kavrayan... Sonra da Zeyno'nun kolunu boynuna dolayan ve onu sırtında taşırcasına içeri götüren...

Adam, ebenin Zeyno'yu kaldırdığı kızağa zor attı kendini... Önce oturdu, sonra yığıldı kaldı kızaktaki... Burun deliklerinden fırlayan soluğunun sıcaklığı şimdi, bıyıkların her bir kılının çevresinde buzdan sanki birer koruyucu olmuşlardı. Parmağını kımıldatacak gücü kalmamıştı adamın...

Günün tüm ışıklarıyla ortaya çıkmasından hemen sonra, bir çocuk ağlaması duyuldu sağlık ocağından...

Adam, şimşek çakarcasına bir çeviklikle fırladı, yığılıp kaldığı ki-

zaktan... Hıçkırma hıçkırma ağlandığını biliyordu; ama hıçkırma hıçkırma gü-lündüğünü hiç duymamıştı. Şimdi de, onu duyuyor, onu öğreniyordu. Hem de hiç duymadığı, hiç bilmediği bu duyguyu, kendinden duyuyor, kendinden öğreniyordu. Hıçkırma hıçkırma kendi gülüyordu.

Ebenin "Sakin olun lütfen" uyarısını dinlemek bir yana, duymadı bile... Hıçkırma hıçkırma gülerrek Zeyno'nun yatağına koştu, hıçkırma hıçkırma gülerrek kendini Zeyno'nun kollarına attı.

Birlikte, ebenin elleri arasındaydı çırpınan çocuklarına baktılar.

Zeyno eşinin kulağına yaklaştı, yalnızca onun duyabileceği bir sesle fısıldadı:

"Biliyordum, hep biliyordum" dedi. "Beni istemeye geldiğin gün babama verdiğin namus sözünü tutacağını hep biliyordum."

Dünyanın o an en yeni anne ve babası şimdi bir yandan, bir kez daha birlikte yavrularına bakıyorlar, bir yandan da, bu kez birlikte hıçkırma hıçkırma gülüyorlardı.

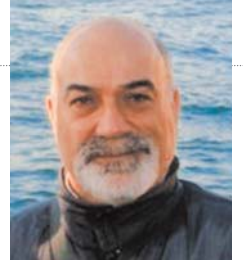
İkisi de görmedi birbirlerinin gözlerindeki yaşları, hıçkırma hıçkırma gülmekten...•

MetinAtamer@butundunya.com.tr

Filozof Sokrates ve eşi iyi geçinemezlerdi. Bir gün eşi Sokrates'e yine bağırarak, onu azarlıyordu. Ünlü filozofun hiçbir karışıklık vermediğini görünce eşi daha da çok öfkelenirdi ve bir kova suyu onun başından aşağı döktü. Sokrates, yine sakinliğini bozmadı, "Gök gürültüsü çok şiddetliydi" dedi. "Arkasından böyle bir sağnağın gelmesi normaldir."•

İNSANLAR YAŞADIKÇA
Mehmet Ünver

Arsen Lupen, Kaptan Cook ve... Annem

Annem Fatma Nüşbet Ünver için...

Başlık ilginç gelebilir. Hatta, "Ne alaka?" diyebilirsiniz. Öyle ya, Arsen Lupen sosyeteyi, özellikle de mücevheri bol olan zengin kadınları soyan kibar bir hırsız, Kaptan James Cook ise yüzlerce yıl önce ceviz kabuğu örneği gemilerle yelken açıp, dünyanın öbür ucuna değin giderek Yeni Zelanda'yı, Avustralya'yı keşfeden cesur bir denizci... Doğal olarak ne kendi aralarında ne de annemle bir bağları yok gibi görünüyor. Oysa var.

Yıl 1963... İstanbul'da şiddetli bir kar fırtınası hüküm sürüyor. Hava ikindiden kararmış. O zamanlar Boğaziçi köprüleri henüz yapılmamış. Tek ulaşım, lodos, poyraz dinlemeden iki yaka arasında sefer yapan çilekeş kömürlü vapurlarımız. Hani, şimdilerde

çoktan jilet olmuş o güzelim Halas, Kalender, Güzelhisar, Küçüksu, Kocataş... Ama onlar da belli bir saate değin sefer yapıyorlar. Gece son vapuru kaçırdınız mı artık ya o kıyıda oturan bir tanıdığın evinde davetsiz yatılı konuk olacaksınız ya da sabaha dek iskelede uyuyacaksınız. Bu arada o zamanlar her yüz evden yalnızca birinde telefon olduğu için öyle arayıp da, "Alo ben gelemiyorum, vapuru kaçırdım" deme şansınız da yok.

İşte o gece kardeşimle cam kenarında bir yandan dışarıda savrularak yağan karı seyrederken bir yandan da annemizin işten dönmelerini bekliyorduk. Annem hemen her gece aynı vapurla gelir, aynı saatte elinde bizim için aldığı yiyeceklerle dolu fileleri yüklenmiş olarak yokuşun başında beliriverirdi.

Evden deniz görünüyordu. O gece bir terslik olmalıydı. Çünkü iskeleye yanaşan her zaman ki vapurundan çıkmamıştı annem. Bir gecikme olduğunu düşünmüştük. Ne yazık ki bir sonrakı vapurdan da çıkmadı. Özellikle kış mevsimleri alışmıştık geç gelmelerine.

Bu arada radyo şiddetli kar yağışından dolayı vapur seferlerinin aksamalı olarak yapıldığını duyurmuştu. Dışarıda kar neredeyse otuz santimi bulmuştu. “Belki bir sonrakı vapurla gelir, yok diğeriyle gelir” derken annem o gece son vapurla da gelemedi. İskeleden çıkıp tipiden zor görülen yokuşa soluk soluğa tırmanan insanlar arasında yoktu annemiz.

O gece kardeşimle yokuşun başındaki elektrik lambasının ışığında savrulan karları seyrederek cam kenarında sabahladık. Hani olur ya? Bir umut... Ertesi akşama değin merak ve heyecan içinde bekledik. Çalıştığı evde telefon olsa da, radyonun bile lüks sayıldığı bir dönemde bizim gibi ailelerin oturduğu bir mahallede telefonun ne denli bu-

lunmaz bir eşya olduğunu tahmin edersiniz. (Annem ileri görüşlülüğü sayesinde 1960 yılında eve telefon bağlatmak için başvurmuş, başvurusu sıraya konulmuş ve telefon alma hakkı tam onüç yıl sonra, 1973'te gelmişti.)

Ondan bir haber alamadığımız için endişe içindeydik. Ertesi akşam yorgun ve bitik bir halde yokuşun başında beliriverdi annemiz. Ağır olduğu anlaşılan iki büyük torbayı zorlukla taşıyordu. Bir

gece önce gele-meyişinin nede-nini merak ediyorduk. Ne olmuştu? Hastalanmış mıydı? Beklenmedik bir durum mu olmuştu? Vapuru mu kaçırmıştı? Başına kötü bir şey mi gelmişti? Yanıt hiçbirisi değildi:

Çalıştığı evin

bizimle yaşıt olan oğlu kütüphanesindeki kitapları eşe, dosta dağıtıp yerine yeni kitaplar almayı planlamış, o kitaplardan kimilerini de bize getirmek üzere anneme vermeyi kararlaştırmıştı. Kitaplıktaki pırıl pırıl ciltli kitapların bizi nasıl mutlu edeceğini bilen annemse, olur da başka biri alıp gider diye o karlı gecede kitapları kimseye kaptırmadan alıp bize getirmenin yapacağı en akıllıca iş olduğunu düşünmüştü. Oysa

evin çocuğu biraz da hava muhalefetinden olacak o akşam gittiği arkadaş ziyaretinden bir türlü dönememişti. Bu durumda annem işi şansa bırakmayıp gelene değin onu beklemeye karar vermişti.

Çocuk eve dönüp bizim için ayırdığı güzelim ciltli kitapları verince annem ok gibi fırlayıp iskeleye koşmuş ve son vapurun on dakika önce kalktığını öğrenmişti. O tipide Nişantaşı'na geri dönemezdi.

Gecenin o saatinde kar tüm İstanbul'daki yaşamı durdurmuştu. Gidecek başka bir yer de olmadığı için kitaplarla dolu torbalara başını yaslayıp, buz gibi iskeledeki tahta kanepelerden birinde soğuktan titreyerek sabaha değin beklemiş, ertesi gün tekrar iş yerine gitmiş, akşam olduğunda iki torba dolusu pırıl pırıl kitabı bir kez daha yüklenip evimize dönmüştü.

O gece divanın üzerine yaydığımız kitapları büyük bir mutlulukla seyretmiştik. En çok da nefis bez cilde sahip olan iki tanesine bayılmıştık. Hayli de kalındı bu kitaplar. Biri, “Arsen Lupen”,

öteki “Kaptan James Cook'un Keşifleri”. Aradan kırkaltı yıl geçmesine karşın hiç unutmuyorum. Annemin o karlı gece son vapurdan da çıkmayışı, ardından yaşadığımız korku ve ertesi gün iki torba dolusu kitapla geldiği zamanki mutluluğumuz anılarıma kazındı. O kış mevsimi kömür sobamızın başında o kitaplara dalıp kimi zaman koca direkli yelkenlilerle Pasifik Okyanusu'nun bilinmeyen sularına açıldık, kimi zaman ipekli üniformalar giymiş uşakların sürdüğü atlas örtülerle kaplı saltanat arabalarına binip Fransa'daki şatoların ihtişamlı salonlarına girdik, kimi zamansa gözüpek kaşiflerin peşinde Amazon'un balta girmemiş ormanlarına daldık. Aradan onca yıl geçtikten sonra sizlere bu satırları yazarken annem yanımdaki kanepede masum bir bebek gibi oturuyor. Şimdilerde seksendokuz yaşında ve pek çok yaşıtı gibi artık çocukluğa döndü. Ara sıra kendi kendine konuşup tam olarak anlayamadığım bir şeyler anlatıyor. Ona bir öpücük konduruyor ve sizlere sevdiklerinizle mutlu, sağlıklı bir yaşam diliyorum. •

MehmetUnver@butundunya.com.tr

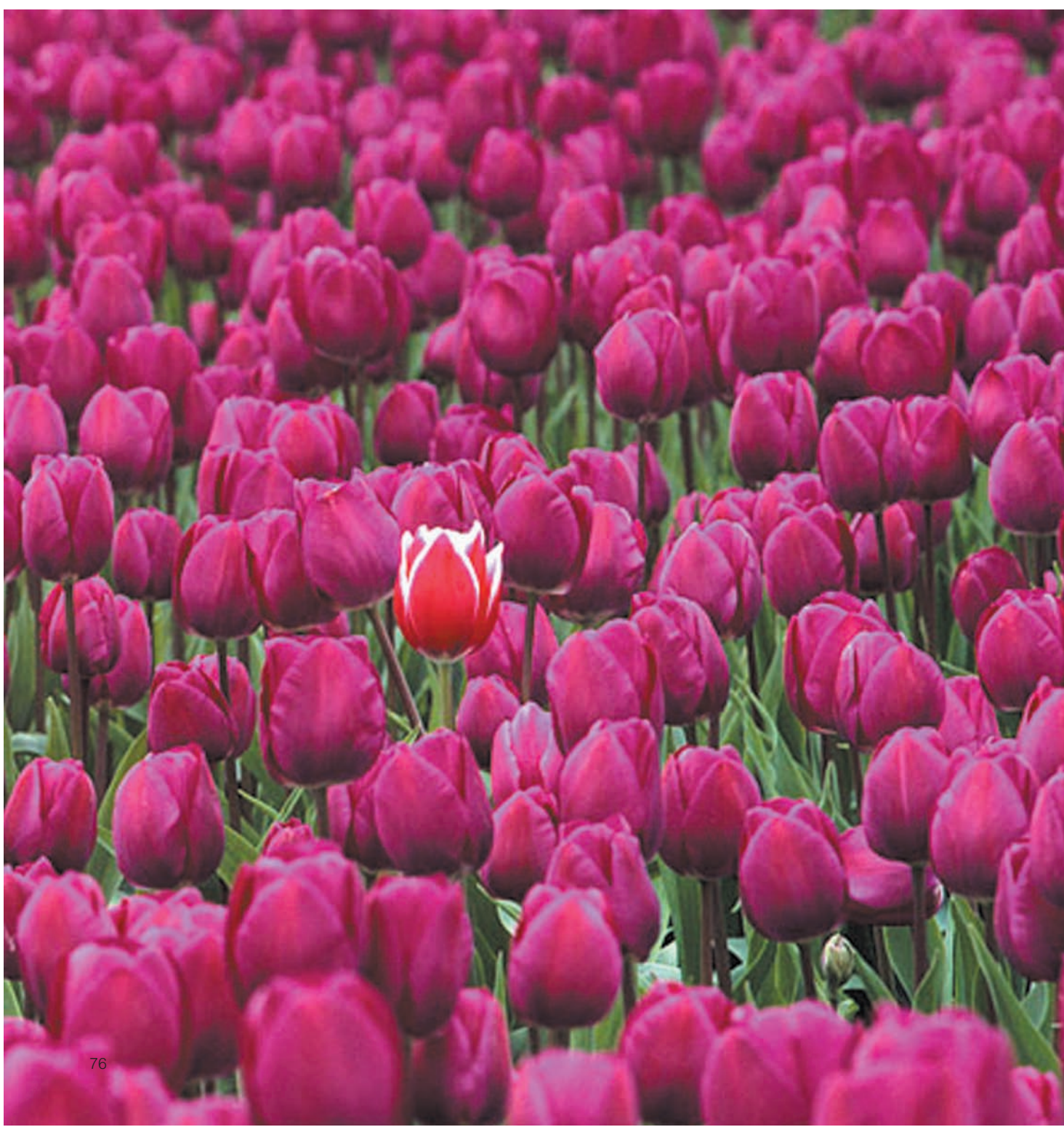

“Şu fakire bir sadaka” diyerek dilenen yaşlı adam,
“eli sıkı” bir kişiden kendisine acımasını istedi:

“Bana acıyın, bayım” dedi. “Lütfen yardım eder misiniz?”

“Eli sıkı” adam, yaşlı adama hemen yanıt verdi:

“Tabii ki, isteğiniz yalnızca buysa...” dedi. “Memnuniyetle...”

Lale Devri, öğrencilere öğretildiği özelliğinin dışında gerçekte, Osmanlı'nın çağdaşlaşma yolunda büyük adımlar attığı bir dönemdir.

Bir Dönemin “Haksız İnfazı” **LALE DEVRİ**

HANDE UMUR

Osmanlı İmparatorluğu'nun geçirdiği dönemlerden biri olan Lale Devri, tarihimize ve onu okuyan beyinlerde hiç de hak etmediği bir konumda yer etmiştir. Zevk ve sefahat dönemi diye bilinen bu dönem, Osmanlı'nın Batı kültürünü Türk topraklarına sokmamak adına direncinin kırıldığı ve çağdaşlaşma yolunda büyük adımlar attığı bir dönemdir. Ama Lale Devri yüzyıllar boyunca, her yanını binbir çeşit lalenin süslediği İstanbul gecelerini sırtlarında mum taşıyan kaplumbağaların aydınlattığı, ud ve kanun seslerine şiirlerini kendilerinden geçerek okuyan şairlerin seslerinin karıştığı, hiç tükenmeyen ziyafet sofralarında gününü gün eden padişahın devlet hazinesini düşüncesizce harcadığı, uzun bir keyif çağı olarak adlandırıldı.

Osmanlı Devleti 1716 yılında Avusturya'ya açtığı savaşta yenilip Belgrat'ı kaybetti ve Pasarofça Antlaşması'nı imzaladı. Bu savaştan 17 yıl önce, 1699 yılında Osmanlılar, Avusturya ile yaptığı başka bir savaştan yenik çıkarak imzaladıkları Karlofça Antlaşması'yla, tarihte ilk kez toprak kaybetmişti. Durum umutsuz, gidilen yol karanlıktı...

Dönem padişahı III. Ahmed 1718 yılında, sadrazamı Nevşehirli Damat İbrahim Paşa ile bir konuşma yaparak, bu karanlık ve kasvetli havayı biraz dağıtmak adına, köklü değişiklikler yapmaya karar verdi. Yalnızca askeri değil, sosyal, siyasal ve günlük yaşamı da kapsayan, tümüyle batıya dönük bu değişiklikler, tek tek uygulandı.

Padişah III. Ahmed öncelikle, Avrupa'nın çeşitli beldelerine, oralandaki yaşamı gözlemlemeleri ve saraya iletmeleri adına, elçiler göndermeye başladı. Osmanlı'nın asker yerine sivil elçi göndermesi karşısında önce şaşırarak Avrupa devletleri de bu barışçıl adıma, kendi elçilerini İstanbul'a göndererek karşılık verdi. Avrupalı elçiler, Osmanlı'yı hem kendi kültürleri hakkında bilgi-

lendiriyor hem de Osmanlı kültürünü inceliyordu.

Bu karşılıklı elçi alışverişi Osmanlı kültürünün, bilim ve sanat yönünden zenginleşmesi anlamına geliyordu. Beraberlerinde ülkelerinin önemli sanatçı ve bilim adamlarını Topkapı Sarayı'na getiren Avrupalı elçiler, kendi topraklarındaki yenilikleri Osmanlı topraklarına da taşımış oldu.

Bu dönemin Türk kültürüne kattığı en önemli değer, Avrupa'da kullanımının üzerinden yaklaşık 300 yıl geçtikten sonra Osmanlı topraklarına girmeyi başaran matbaa makinesi oldu. Avrupa'da bulunan Osmanlı elçileri, 1726 yılında kitap basmayı sağlayan matbaa makinesini ülkelerine getirdiler. Bu atılım, batıda basılan eserlerin Osmanlıca'ya çevrilerek basılmasına ön ayak oldu. Bu durum Osmanlı'da yalnız kültürel yaşamı değil, ekonomik ya-

şamı da etkiledi. Kağıt gereksiniminin artması, Yalova'da bir kağıt fabrikasının kurulmasına yol açtı. Batıdaki yaşamı, okudukları kitaplar aracılığıyla yakından tanıma olanağı bulan Osmanlı halkı, oradaki yeniliklerin etkisi altına girmeye başladı. Bu dönemde, batının etkisi altında resim, çini çalışmaları ve mimari eserler yapıldı. İstanbul'da dokuma ve çini fabrikaları kuruldu, Haliç yenilendi. Ülkenin çeşitli beldelerinde batı tarzında köşkler, saraylar, sebiller, camiler yapıldı. Osmanlı ordusuna da yenilikler getirildi.

Sarayın büyük bir özenle gerçekleştirdiği bu kültürel devrim, yeniliğe kapalı kimiyi çevrelerce fazlasıyla yadırgamıştı. Haydutluğu ve asiliğiyle ünlü bir hamam tellağı olan "Patrona Halil" in başı çektiği bir topluluk, saraya karşı örgütlenerek bir isyan çıkarttı. İsyanı Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa ve kimi yönetim üyelerinin kendilerine teslim edilmesini isteyince, padişah birer idam ferma-

nını çıkartarak isyancıların dileğini yerine getirmek zorunda kaldı. Dönemin ünlü şairi Nedim, bu isyanlar sırasında yaşamını yitirdi. Bununla yetinmeyen isyancılar, o dönemde yapılan çoğu köşk ve yalıyı yakıp yıktılar. İstanbul'un dört bir yanını renklendiren lale bahçelerini yok ettiler. Oysa İstanbul'da lalezarlar (lale bahçeleri), Kanuni Sultan Süleyman dö-

nemin denberi vardı... Böylelikle, yenileşme yolunda önemli adımların atıldığı bu kısa ama verimli dönem, 1730 yılında sona ermiş ya da sözcüğün tam anlamıyla parampaça edilmiş oldu.

Bu dönemde "Lale Devri" adını şair Yahya Kemal Be-

yatlı'nın koyduğu söylenir. Yeniliğe kapalı uslarda Lale Devri yalnızca, Osmanlı'nın "zevk ve sefahat" dönemi olarak anılacak ama bu, Lale Devri'nin Türk topraklarına, başta matbaa olmak üzere, batılılaşma yolunda birçok yeniliğin taşındığı bir dönem olma özelliğini hiçbir zaman değiştirmeyecek. •

1001 Güzel Söz

Derleyen: Halil Can

BANA okuduğum kitapların en güzelinin hangisi olduğunu sorarsanız söyleyeyim: Annemdir.

Abraham Lincoln

BEN yalnızca annemim gözyaşlarına katlanamam.

Virgil

GENÇLERİN yaşlı insanlara gereksinimi vardır. Yalnız bu yaşlılar yaşlarından utanmayanlar ve kendilerinin gülünç bir kopyaları olmayanlar olmalıdır. Anne ve baba çocuklarının dişlerini bileyen kemiklerdir.

Peter Ustinov

ANNENİZDEN onun kahverengi gözlerini aldığınız gibi kendisinin bir parçasını da alınız.

Alice Walker

ANNEM her yerde... Bir gül kokusunda, bir kaplanın gözlerinde, bir kitabın sayfalarında, yediğimiz yemekte, çölün fırtınasında, günbatımının pırıldayan cevherinde, dolunayın kristal ışığında, gün doğumunun tüllerinde...

Grace Seton-Thompson

ANNELERDE kırık parçaları yapıştıran sihirli bir tutkal vardır.

Pam Brown

FIRTINALAR atlattmış olmaktan gururlu annem, benim üstünden geçtiğim sağlam bir köprüdür.

Carolyn M. Rodgers

ANNEM her fırsatta bizlere güneşe doğru zıplamamızı öğütlerdi. Güneşe ulaşamazdık; ama hiç olmazsa ayaklarımız yerden kesilirdi.

Zora Neale Hurston

ÖNEMLİ olan herşey için güvendikleri kişi odur. O, gıdadır, yattaktır ve soğuk gecelerdeki ek battaniyedir; sıcaklık, sağlık ve barınaktır; ağladıklarında yanında olmak istedikleri kişidir.

Katherine Butler Hathaway

ANNE, beş kişi için yalnızca dört dilim pasta olduğunun ayırına vardığı anda pastadan nefret ettiğini duyuran ilk kişidir.

Tenneva Jordan

ANNELERİN çocuklarına gösterebileceği en büyük sevgi, onlarla kuracağı arkadaşlıktır.

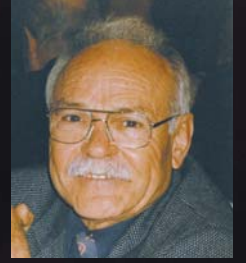
Henry Ward Beecher

YAŞAMIMIZIN ilk yarısına anne babalar, ikinci yarısına da çocuklar zarar veriyor.

Clarence S. Darrow

YAZAR DEDE VE TORUNLARI

Muzaffer İzgü

Bana Sokağı Anlat!

Dedem felç oldu. Bilmiyorum, neden oldu. Hep yatar durumda... Bir yanından öteki yanına dönemiyor.

Ben dedemi çok severim. Bana çok güzel masallar, öyküler anlatır. Derslerimle de ilgilenir. Biz zaten dedem ve anneannemle birlikte oturuyoruz. Bahçeli bir ev... Bahçesinde kocaman bir dut ağacı var. Öyle iri, öyle tatlı dut verir ki, yemeye doyum olmaz. ➤

Dut zamanı bu ağacın üzerinden hiç inmem. Arkadaşlarımı da çağırırım, Mert'i, Yavuz'u, onlarla birlikte çıkarız, dallara tutunarak, dutumuzu toplar, yeriz. Biz ağaçtayken dedem hep ağacın altında olur. Bize bakar, ikide bir seslenir: "Düşmeyin ha çocuklar." "Düşmeyiz dede..." "Sen Yavuz, o ince dalın üzerinde durma."

"Peki Veysel Amca."

Ama dedim ya, dedem felç oldu. Niye oldu? Belden aşağısı tutmuyormuş. Perşembe günleri evimize yakın bir yerde pazar kurulur. Acaba dedem, bu pazardan aldıklarını taşıırken mi felç oldu? Ağır ağır meyve-

ler, sebzeler, kavunlar, karpuzlar mı dedemi felç etti? Oysa biraz ileride bir pazar daha kurulur. Hem de cumartesi günleri kurulur. Dedem bu cumartesi pazarına gitseydi, ben ona yardım ederdim. Sebzelerin meyvelerin bir bölümünü ben taşırdım.

Anneanneme bunu anlatıyordum, bana, "Yok oğlum Tuna, ondan değil. Zaten ben de dedene yardım ediyordum. Belke miğinin üzerinde bir şey olmuş, sinirleri bozulmuş" diyor.

Ah, bilmem ki... İnsanın belkemiğinin üzerinde bir şey olursa o insan ayağa kalkamaz mı, yatağa mı bağlanır, hiç oturamaz mı? Dedem oturamıyor. Hep sırtüstü yatıyor.

Dedem hastanedeysen bir kez onu görmeye götürdüler. Dedem iki elimi iki eliyle tuttu, "Belli olmaz be Tuna, belki iyi olurum. Yine seninle parkları dolaşırız, bisikletlerimize biner, kırlara gideriz, kırlarda kuşlarla kahvaltı yaparız" dedi. Ama olmadı, dedem yataktan kalkamadı.

Onu, hastaneden getirince pencerenin yakınına bir karyola koydular. O karyolada upuzun yatıyor, belini doğrultamıyor, oturamıyor. Yemeğini hep anneannem yediriyor, bazen annem yediriyor. Ben de dedeme elma soyuyorum, portakal soyuyorum, dilim dilim eline veriyorum.

Dedem gülüyor. Gözleri o zaman parlayan iki mavi boncuk oluyor. Bazen de hep içini çekiyor, tavana bakıyor. Sonra sanki uykudan uyanır gibi, "Bana sokağı anlat Tuna, dışarıyı anlat" diyor.

Ah, yerinden kaldırıp arabaya bindiremiyoruz. Belinin çok ağrıdığını söylüyor, gözlerinden yaş geliyor, "Ay belim belim!.." diyor.

Dedem bazen içini çekiyor, tavana bakıyor. Sonra sanki uykudan uyanır gibi, "Bana sokağı anlat Tuna, dışarıyı anlat" diyor.

Oysa ki babam çok güçlü, babamın arkadaşı Uğur Amca da çok güçlü... İki dedemi kucaklayıp arabamıza bindirebilirler. Ama dedem istemiyor. Acı çektiğini söylüyor.

"Sokakta ne var Tuna?"

Pencereden bakıyorum:

"Çocuklar yakantop oynuyorlar dede."

"Çıgıllıklarını duyuyorum Tuna."

Şimdi Erol vuruldu, yani yandı dede..."

"Şu Halime Hanım'ın oğlu mu?"

"Evet dede..."

Ah, canım dedeciğim, bana bir öykü anlattı. Çok etkilendim.

"Hastanede felçliler koğuşu varmış Tuna. Koğuşta beş felçli yatıyorlarmış. Ama bunlardan biri çok şanslıymış. Çünkü onun yatağı pencerenin yanındaymış. Belini doğrultabiliyormuş bu hasta... Pencereden bakıyor, öteki hastalara sokağı anlatıyormuş:

"Şimdi bir karı koca geçiyor. Kol kola girmişler. Bir de kız çocukları var ki upuzun saçlı... Çocuğun elinde de bir elmaşekeri, yalayıp duruyor. Aslında çocuğun kendisi elmaşekeri, yanakları kıpkırmızı..."

“““

beyaz renkli kedi yine göründü. Yanında bir de yavru kedi var. Ah, ne zıt! Hayır, hayır, beyaz kedinin yavrusu değil. Arkadaş olmuşlar bu yavru kediyle..."

"Hani o saçları ağarmış kedin vardı ya, yine penceresindeki saksılarını suluyor. Bak bak, en çok suyu fesleğene veriyor. Mis gibi kokuyor fesleğen mis... Fesleğenler sulanırken kokularını daha çok salarlarmış. Ohhhh şu koku, şu koku... Siz de koklayın, siz de..."

““şte böyle Tuna. O pencerenin yanındaki hasta, dört felçli arkadaşına sokağı anlatırmış. Ötekiler de düş kurarlarmış. Hepsi de şanslı hastanın yerinde olmak, sokağı, dışarıyı kendi gözleriyle izlemek isterlermiş.

"O felçli hasta bir gün gitmiş. Öteki dört hasta aralarında anlaşmışlar. Her biri sırayla pencerenin yanındaki yatakta yatacaklar, sokakta gördüklerini arkadaşlarına anlatacaklarmış. Önce en yaşlı hasta o yatakta yatacaktı. Hemşireler, hastabakıcılar, yaşlı hastayı o yatağa yatırmışlar.

"Ötekiler, 'Evet, anlat bakalım bize, sokakta ne var, ne yok?' demişler.

"O da nesi? Orada sokak yokmuş. 'Yok' demiş, 'Burada sokak falan yok..."

"Ötekiler gülmüşler, yine sormuşlar, 'Yani fesleğenli pencere de yok, fesleğen de yok?'

"'Yok, beyaz kedi de yok, kara kedi de yok. Elma yanaklı kız da yok.'

"Ötekiler kuşkulanmışlar,

acaba yaşlı hastanın gözleri mi iyi görmüyor?

"Hemşireye sormuşlar, hasta-bakıcıya sormuşlar.

"Yok" demiş hemşire de, hastabakıcı da, 'Orada sokak yok...'"

Öyküden çok etkilenmişim. Dedem sustu. Bir süre hiç konuşmadı. Gözlerini tavana dikti. Sonra bana baktı, elimi tuttu. İçindeki bütün havayı boşaltır gibi, "Bana sokağı anlat Tuna!" dedi.

Yüreğim hızlı hızlı atmaya başladı. Az önce dedemin anlattığı bir öyküydü. Şimdi, öykünün içine giriyordum, öykünün bir kahramanı oluyordum.

"Size sokağı mı anlatayım dedeciğim?"

"Evet Tuna bana sokağı anlat." Pencerenin yanına yaklaştım. Dedem gibi yaşlı biri geçiyordu. Bisikleti vardı. Ama bisikletine binmiyordu. Bisikletini iterek götürüyordu.

"Bir yaşlı adam dedeciğim, bisikleti var; ama binmiyor, bisikletin üzerinde değil..."

"Niçin üzerinde değil, mutlaka bisikletin lastiği patlamıştır."

"Evet dedeciğim, arka tekerliğin lastiği patlamış."

Dedem güldü.

"Biz seninle solüsyonla nasıl lastiklerimizin patlayan yerini ya-pıştırırdık, değil mi Tuna?"

"Evet dedeciğim... O Üçoluk Pınarı'na giderken sizin lastiğiniz üç kez patlamıştı."

"Demek ki yolda diken vardı. Belki çivi vardı. Ama kuşların sesi ne güzeldi, değil mi Tuna?"

"Ya orada pişirdiğimiz sucuk... Ekmek arası... O su..."

"Şimdi ne var sokakta Tuna?"

Bir şey yok ki... Kedi de yok, köpek de yok, satıcı da yok.

"Bir şey yok mu Tuna?"

"Şimdi baloncu çıktı köşeden dedeciğim..."

"Baloncu mu? Ne renk balonlar?..."

"Çoğu kırmızı dedeciğim..."

"Sarı renkte

olanları da var mı?"

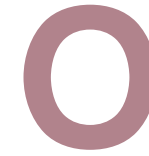
"Hiç olmaz olur mu? Mavi de var, beyaz da var..."

"Senin balonlarını hep o parkın önündeki baloncudan alırdık. Nasıl bağırdı o baloncu ha? 'Baloooooon' diye bağırdı mıydı, sanki top patladı sanırdık."

Dedem güldü, sordu:

"Bu baloncu niçin bağırmıyor Tuna?"

"Bilmiyorum dedeciğim, belki sokakta çocuk olmadığı için bağırmıyordur, belki de sesi kısalmıştır."

günden sonra sokağı dedeme ben anlatmaya başladım. Ödevlerimi bitirdikten sonra pencerenin yanına gidiyor, dedeme sokağı anlatıyordum.

Ben okuldayken anneanneme diyormuş, "Bana sokağı anlat Melek" diye...

Anneannem sokağa bakıyor, "Sokakta hiçbir şey yok Veyssel..." diyormuş.

"Nasıl olmaz?" diye dedem kızıyormuş. "Tuna neler neler görüyor. Yani şu anda bakkala gelen bir çocuk, bir kadın da mı yok?"

"O bakkal bir hafta önce kapandı Veyssel..."

"Hadi canım hadi, bakkal kapamışmış. Aslında sen hiçbir şey anlatmak istemiyorsun. Daha dün o bakkaldan çocuklar akide şekeri aldılar, hemen dükkanın önünde yemeye başladılar. Bir çocuk da kağıt helva almıştı. Birer küçük parça koparıp arkadaşlarına dağıtıyordu."

"Sana 'Bakkal kapandı' dedim. Alışveriş eden yokmuş marketler yüzünden... Kapattı gitti bakkal Yusuf..."

"Tuna okulundan gelsin, ödevlerini yapsın bitirsin, sonra geçsin pencerenin yanına, ühüüü bana neler anlatır neler..."

Ben de istemezdim. Dedem de istemezdi. Ama anneannem çok üsteledi. Babam bir akşam elinde kocaman bir aynayla eve geldi.

"O aynayı niçin aldınız baba-

cığım?" diye sordum.

"Deden için aldım Tuna" dedi. "Bu aynayı pencerenin şurasına koyacağım. Ama aynanın ayakları da olacak. Aynı arabaların dikiz aynası gibi... O zaman ne sen ne de anneannen dedene sokağı anlatacaksınız. Kendisi görecektir."

Babam iki gün uğraştı. Ama dedem hiç ilgilenmiyordu. Babam, dedemin başının yanına kendi başını getiriyor, pencere yanındaki aynaya bakıyor, sonra aynanın yanına gidiyor, ayarlamaya çalışıyordu.

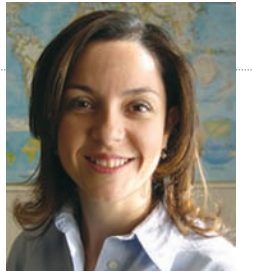
Arada bir annem de bakıyor, "Biraz şu yana çevir, biraz aşağıya çevir Murat" diyordu.

En çok anneannem seviniyordu. İki de bir, "Artık bir güzel kendi gözlerinle göreceksin sokağı Veyssel" diyordu.

Ama dedem hiç o aynaya bakmadı. Hatta ayna takıldıktan sonra kimseyle konuşmadı. Başını yan döndürmüştü, odanın duvarına bakıyordu. Yemeği de eskisi gibi ıstahla yemiyordu. Anneannem, her gün "Başını çevir, sokağa bak Veyssel, bak bunu Murat senin için yaptı" diyordu.

Dedem ne konuşuyordu ne de başını çeviriyordu. Sonunda bir pazar sabahı annem aynayı oradan kaldırdı. O günden sonra dedem yine gülmeye, ıstahla yemek yemeğe başladı. Ve yine her gün, "Tuna torunum, haydi bakalım bana sokağı anlat" dedi. •

Gürcistan'ın Manolya Bahçesi:

BATUM

Çocukların gözlerinde gerçeğinden çok daha büyüktür dünya... Çocukken okulumuzun merdivenleri bulutlara çıkar sanki, yıllar sonra aynı merdivenlerin büyüklüğünü gördüğümüzde şaşırırız. Çocukluğumuzdaki kapılar, pencereler, odalar, bahçeler, ağaçlar hepsi gerçeğinden çok daha büyük saklanır hafızamızda...

Şimdi önünde durduğum büyük manolya ağacı da bana çocukken yere dökülen kıvrılmış yapraklarından tabak yapıp altında evcilik oynadığım manolya ağacını anımsatıyor. Dördüncü kattaki evimizin penceresinden üst dallarındaki iri beyaz çiçeğine uzanmaya çalıştığım ağacın büyüklüğünü karşımdaki ağaçla kıyaslamaya çalışıyorum. Çocukluğumdaki ağaç yok artık, şimdi içinde olduğum Batum Devlet Parkı'ndaysa çevrem manolya ağaçlarıyla dolu... Gürcistan'ın Karadeniz kıyısındaki liman kenti Batum, parklarındaki ve sokaklarındaki ağaçlarla, ülkenin manolya bahçesi sanki...

Türk Hava Yolları'nın uçağıyla Batum Havaalanı'na indikten sonra, aynı kıyı şeridini paylaşarak sınırın iki yanında yaşayanlar, iki grup olarak Artvin'e ve Batum'a gitmek üzere ayrılıyor havaalanından... Ben de Gürcistan'ın 3 özerk bölgesinden biri olan Adjari (Acara) Bölgesi'nin başkenti olan Batum'da, yemyeşil

Tarih boyunca Roma, Bizans, Arap, Rus, Osmanlı, Ermeni, Azeri ve Kafkas kültürleriyle yoğrularak, 1990'da bağımsızlığını ilan eden Gürcistan'da halk zengin olmasa da bugünü mutlu yaşamayı diliyor gibi...

ağaçların dizildiği yoldan kent merkezine doğru gidiyorum.

iki bin yıllık geçmişe sahip Gürcü alfabesi, kıvrımlı harfleriyle, yol tabelalarında desen gibi duruyor. Bahçe içindeki taş evler, merkeze yaklaştıkça yerini büyük apartmanlara; mor, sarı ve yeşile boyalı 20 katlı, küçük pencereci yapıları bırakıyor. Kentin merkezindeki deniz kenarındaki Batum Devlet Parkı'na gelince de manolya ağaçları arasında buluyorum kendimi... Akşam hava karanınca, park, deniz kenarındaki Batumi Bulvarı ve buradaki meydana giderek kalabalıklaşıyor. Meydanın ortasındaki Yunus heykelleriyle süslü fiskiyeli havuzun çevresi, çocuklarıyla birlikte yürüyüşe çıkmış ailelerle doluyor. Pamuk helva, çekirdek, ışıklı

oyuncak satıcıları daha da renklendiriyor meydanı... Parkla deniz kıyısı arasında kalan, bir tarafında palmyelerin, öteki tarafındaysa kıyıdaki kafe, disko ve gece kulüplerinin sıralandığı yolda yürüyerek, küçük masalarda sergilenen deniz kabuklarından yapılmış hediyeliklere bakıyorum. Deniz kenarından toplanmış iri taşlara boyanmış resimler de mıknatıslı buzdolabı süsü olarak satılıyor. Yolun sonunda parkın da bittiği meydana, Batum Üniversitesi'nin önünde, ışıklandırılmış dev bir dönme dolap dönüyor. Aynı yerdeki fiskiyeli havuz da rengarenk ışıklarla süslenmiş; sular maviden yeşile, kırmızıdan sarıya farklı renklere bürünüyor.

Gündüz saatlerindeyse Batum'un ağırlıklı rengi yeşil... Kent merkezinde, denizi arkama alıp dağlara doğru bakınca,

yemyeşil bitki örtüsü içine serpiştirilmiş gibi duran evlerin sac-tan çatıları güneşte pırıl pırıl parlıyor. Sabah saatlerinde bir gölü andırırcasına sakin duran denizin kıyısından Batum'un 9 km. dışına çıkınca, kentin görülmeye değer önemli yerlerinden biri olan Botanik Bahçesi'ne geliyorum. 1909 yılında Rus Botanik Uzmanı Andrei Krasnov tarafından kurulan bu Botanik Bahçesi, Kanarya Adaları palmyeleri, Çin bambuları, Manolya ve Japon ağaçları gibi, 5 kitadan binlerce farklı bitkiyi yan yana getiriyor. 200 yıllık ağaçların gölgesinde, rengarenk kelebeklerin peşinde, 1200 çeşit gülün arasında tüm günü geçirebileceğiniz denli büyük bahçeden kıyıdaki Batum Limanı da görünüyor.

Sıcak bir yaz günü Batum'da yapılabilecek bir başka seçenek

de kent merkezinde ya da merkezde 20 km. uzaklıktaki Sarp Sınır Kapısı'nın yanındaki Gonio kasabası plajlarında denize girmek.

Gürcüler, Türkiye sınırının bittiği yerden başlayan rengarenk şemsiyelerin altındaki beyaz şezlonglara uzanmış, mısır satıcıları şezlonglar arasında dolaşırken, denizde de deniz bisikletleri ve deniz motorsikletleri bir sağa, bir sola tur atıyor. Tüm günü denizde geçirenlerin en popüler öğle yemeği yolun üzerindeki restoranlarda yapılan, bir tür tereyağlı, peynirli, yumurtalı pide olan Khachapuri... Kenarları koparılıp, ortadaki peynirli, tereyağlı, yumurtalı bölüme batırılarak yenilen bu pide çok lezzetli. Batum ile Gonio arasında yer alan, ve kalıntıları İ.Ö. 18'inci yüzyıla

buradaki kültürün bir parçası. 500'e yakın üzüm çeşidi olan ülkede, evlerde de yapılan şarap bolca içiliyor. Adjari Bölgesi'nin en bilinen özel şarabı, bir beyaz şarap olan "Tsinandali", ona ek olarak kırmızı ve tatlı şaraplar da var. Ülkenin yerel içkisi ise "Chacha" denilen bir tür votka... Gürcü yemeklerinde kadeh kaldırmak bir adet olduğu için, konuklara, arkadaşlara, ülkeye, dostluğa derken arkaya yudumlanıyor içkiler...

Bu sofralarda kimi zaman yudumlar gözyaşlarına, kimi zaman da bardakların birbirine çarpma sesi kahkahalara dönüşüyor. Kimi zaman yüreğine bir ağırlık çöküyor insanın, kimi zaman da omuzlarından bir yük kalkıyor; düşünceler dökülüyor masalardaki tabakların, bardakların arasına... Yunus balıkları simsiyah denizden sessizce geçerken, gecenin karanlığında bir gün daha bitiyor.

Tarih boyunca Roma, Bizans, Arap, Rus, Osmanlı, Ermeni, Azeri ve Kafkas kültürleriyle yoğrularak, 1990'da bağımsızlığını ilan eden Gürcistan'da halk zengin olmasa da bugünü mutlu yaşamayı diliyor gibi...

Batum Limanı'nda dondurma yiyenler, St. Mary Kilisesi'nde ve Orta Cami'de dua edenler, parktaki banklarda ve kuşulu havuzun çevresinde oturanlar, kahvehane-

lerde kahve içerek sohbet edenler gelecekte umutlu sanki...

Kent merkezi de yenileniyor, Sovyetler Birliği döneminden kalma iki-üç katlı yüzyıllık evler, ejderha ve aslan figürleriyle süslü yapılar, eski postane binası, Neoklasik tarzdaki Ilia Chavchavadze Tiyatro Binası, üniversite binası yenilenmiş yüzleriyle karşılıyor konuklarını... Resim galerileri, Batum Sanat Galerisi yeni sergileri ağırlıyor; ev yapımı pasta, sebze, meyve ve Türk malı gıda ürünleri satan bakkalların sayısı artıyor.

Bir sonraki gün Adjarisckali Nehri'ni izleyerek Batum'un dışına çıkıyoruz, bu kez bir dağ köyüne doğru... Yolun ortasında inekler oturuyor, kimi zaman da kayıtsızca yürüyorlar, sürücüler bu duruma alışık gibi, soğukkanlılıkla ineklerin yanından dolaşıyorlar. Gonio ve Adjarisckali Nehri'nin birleştiği yerden, eski bir taş köprü'nün yanından geçiyoruz, köyün girişindeki yolda iri bir domuz çıkıyor karşımıza, yıkık, dökük evlerin camlarından bakanlar var, binaların dışında pencerelerin altındaki çivilere leğenler, bakır kaplar asılmış.

Küçük bir şelalenin aktığı yerin çevresindeki alana tahta masalar kurulmuş. Bu küçük aile işletmesinde baba siparişleri alıyor, küçük kız masayı kuruyor, anne yemekleri hazırlıyor, oğlan

"Mchadi" denilen mısır ekmeğini, "Borano" adlı mıhlamaya benzer yemeği, "Sorani" adlı yoğurtlu, tereyağlı yufka yemeğini getiriyor. Masaya balık ve tavuk tabakları eklenirken, çocuklar bir yandan da çevremizi saran kedi ve köpekleri kovalıyorlar. Şelalenin suyunun biriktiği küçük, doğal havuzda önce çocukların suya atlayışlarını izliyor, sonra da buz gibi suda biz de serinliyoruz.

Batum'a döndüğümüzde, turuncuya dönmüş güneş denizde yavaş yavaş kaybolurken, plajdakiler havlularını, şişme simitlerini toplayarak evin yolunu tutmaya hazırlanıyor. 6 Mayıs Parkı'ndaki gölün kenarında ve Devlet Parkı'nda koşup oynayan çocuklar anneleri tarafından eve gitmek üzere çağrılıyor. Parkın karşısındaki eski bir evin önünde oturan yaşlı kadın, belki de 80 yıl önce de çocuk gözleriyle seyrettiği manolya ağaçlarına bakarak günün uğurluyor. Yaşlı teyzenin gözlerine ve uzun yıllardır yaşayan manolya ağaçlarına bakınca Gürcistan'lı şair Ilia Chavchavadze'nin dizeleri geliyor aklıma:

*"Yaşamı bilinç aydınlatıyor,
bir de insan yaptıklarıyla.
İnsan sonrasızdır,
can üfleyen gibi cansıza.
Kim güzel işleriyle
Taçlandırıyorsa ömrünü;
Burada başlar içmeye,
ölümsüzlük pınarından." •*

IlzenSen@butundunya.com.tr

değin uzanan Gonio-Apsaros Kalesi de bir açık hava müzesi olarak turistlerin ilgisini çekiyor. Kale duvarları ve eski yerleşimden kalanları rehber eşliğinde gezerken, kırlangıç kuşları da çevredeki kivi ağaçları ve çiçekler arasından uçarak bize eşlik ediyor.

Batum'da günbatımını izlemek için en iyi yerlerden biri Sportnek Tepesi. Buradaki otelin terasındaki restoran hem güneşi denize ödünç vermek hem de Gürcü yemeklerinin ve şaraplarının tadına bakmak için iyi bir seçim. İ.Ö. 3000'den kalma taş şarap presleri ve kil kaplarıyla Gürcistan'da geçmiş çok eskiye dayanan şarapçılık halen

HAYVANLARIN DÜNYASI
Erdoğan Sakman

KRAL PENGUEN VURGUN YEMEZ

Kral penguenlerinin (*Ap-tenodytes patagonica*) binlercesi Güney Kutbu'nda birlikte yaşarlar. Bunun nedeni topluca daha iyi korunmaları (köpekbalıklarından) ve dondurucu soğuklardan daha az etkilenmeleridir. Bunun için adeta birbirlerine yapışacak denli yan yana gelerek

dondurucu soğuklardan korunurlar. Bunlar toplu yaşamın yararlarıdır; ama kimi problemlere de neden olur.

Çok üyeli toplum yaşamında önde gelen sorunlardan biri, her bireyin yeteri denli beslenememesidir. Genel yapıları, özellikle ağızları, denizdeki büyük avları yakalamaya uygun değildir. Avcılardan kaçıp denizin derinliklerinde yaşayan küçük balıklar ve ahtapot, mürekkepbalığı gibi kafadan bacaklılarla beslenirler. Problem, denizin derinliklerinde yaşayan bu hayvanlara ulaşmaktır. Bu problemin tek çözümü, denizin derinliklerine dalıp balık sürülerine ya da omurgasız hayvanlara ulaşmaktır.

Derin sulara avladıkları canlıları oldukları gibi deniz yüzeyine çıkaramazlar. Bu sorunun çözümü de mideyi tıka basa doldurup temiz havada yani su dışında sindirip vücuda yararlı duruma ge-

tirmektedir. Kendilerini bekleyen yavrularının bulunması durumunda deniz dibinden yüzeye çıkınca ya değin yarı yarıya sindirdiklerini kusarak yavrularının ağızlarına boşaltırlar. Kar ya da buzlar üzerine kusamazlar; çünkü kusmak hemen donarak yavrunun yiyemeyeceği denli katılaşıp.

Denizin yüzlerce metre derinliğine dalan her birey, midesi dolu olarak yüzeye çıkar. Avladıkları canlılar penguenler denli hızlı olamadıklarından ondan kaçıp kurtulmaları olanaksızdır. Çünkü kanatlarını su içinde çırparak inanılmaz hızlara ulaşır ve küçük canlıları kaçırmadan ağızlarıyla yakalayıp yutarlar.

Dışarıda çok yavaş ve iki yana devrile devrile (salına salına) yürümelerine karşılık su içinde bir torpil benzeri vücut yapıları sayesinde adeta uçarlar.

İnanılmaz derinliklerde, bir kez soluk alarak hızla yüzen bu

hayvanları bekleyen en büyük tehlikenin “vurgun” (Cassion hastalığı) olacağı düşünülür. İnsan dalgıçlar bile vurgun yememek için deniz yüzeyine çıkarken kimi ara noktalarda durur ve tehlikeli bir biçimde kana karışan azot gazının çıktıkları küçük ceplere geri dolmasını beklerler.

Vurgun, azot gazının bulunduğu küçük ceplerden çıkarak kana karışması demektir. Buna neden olan, suyun derinliklerindeki basıncın aniden artmasıdır. Azot gazı ceplere dönme fırsatı bulamadan hareket halindeki kanla birlikte beyne gidip yaşamsal işlemleri durdurur. Ya da kalbe girip kan akışını engeller veya omurilik üzerine baskı yaparak inmelere neden olur. İnsanlar dipten yüzeye çıkarken kimi yerlerde durarak bu ölümcül olayı önlerler; fakat

penguenler vurgun önlemlerde daha ustadırlar.

Penguen suya daldığında uçmaya yaramayan küt kanatlarını su içinde hızlı hızlı çırparak istediği derinliğe kısa sürede iner. Onun da kan dolaşımını içine vücut boşluklarından azot gazı dolma problemi vardır. Bu gazın yavaş yavaş çıktığı cephelere dönmesi gerekir. Penguen, insan dalgıçlar gibi yüzeye çıkarken kimi ara yerlerde duramaz; fakat kanat çırpmayı bırakarak kalan oksijenin tümüyle tükenmesini önler. Böylece, azot gazı miktarını gereksiz yere çoğaltmamış olur.

Fakat yine de problem bununla çözülmüş olmaz. Aynı insan dalgıçlar gibi onun da zamana gereksinimi vardır. Bu zaman süresi azot gazının cephelere dönmesi için gereklidir. Bu problemi çözmek için ve insanlar gibi belli noktalarda hareketsiz duramadığından, denizdeki yerinden yüze-

ye dik olarak çıkmaz. Zaman kazanmak için ciğerlerindeki oksijenin yettiği denli uzun ve eğik bir yol izleyerek su yüzeyine ulaşır.

İnsan dalgıçlar deniz dibinden yüzeye çıkarken kimi yerlerde durmayı ya da uzun bir yol izleyerek azot gazının cephelere geri dönmesine zaman bırakmayı penguenlerden öğrenmemişlerdir. Fakat hem penguenler hem insan dalgıçlar aynı problemi benzer yöntemlerle çözmüşlerdir. O halde, insanlar baş edemedikleri kimi sorunları çözen yöntem ya da bunların dayanıklı buluş ilkelerini doğadan öğrene-

bilirler. Sorunu çözmek için kullanılan yöntem, yüzeye ulaşma zamanını uzatmaktır. Başka bir deyişle, çıkış süresi büyütülür. Bu nedenle sorunu çözen buluşu yapmak için kullanılan büyütme ilkesidir. Bu buluş ilkesi yalnız güncel sorunların çözümlerinde değil, bilmecele- rin hatta matematik problemlere de uygulanabilir. •

Adam kapı kapı dolaşarak çeşitli eşyalar satıyordu. İşe yeni başladığı halde kısa zamanda başarı sağlamış, büyük paralar kazanmıştı. Bir gün meslektaşları başarısının püf noktasını kendisinden öğrenmek istediler. Adamın meslektaşlarına verdiği yanıt şöyleydi:

“Çaldığım her kapıda, karşıma ne kadar yaşlı insan çıkarsa çıksın, önce ‘Anneniz nerede?’ diye sorarım.” •

Barışın simgesine son biçimini veren, demiryollarında kullanılan bayrak sallama dili oldu. Protestocuların gerçekleştirmekte olduğu hareketin adı İngilizce’de Nuclear (Nükleer) Disarmament (Silahsızlanma) idi. Holtom yürütülen hareketin başharflerini aldı ve bayrak dilindeki karşılıklarını resimledi. “N” harfinin karşılığı, bayrakları iki yana açmış bir figür, “D” harfinin karşılığı ise, bir bayrağı aşağıya indirmiş, ötekini yukarıya kaldırmış bir figürdü. Holtom bu iki figürü birleştirdi, çevresine bir daire çizdi ve böylelikle barışın simgesi doğmuş oldu.

Barışın Simgesi Büyüdü, Büyüdü, Büyüdü... 50 Yaşına Geldi

BARIŞ METE

Dünyanın dört köşesinde barış yanlılarının “silahı”, ortak dili, ortak şarkısı olan barış simgesi, bu yıl ellinci yaşını kutluyor. 1958 yılında, İngiltere’de nükleer silahlanma karşıtı hareketin imi olarak tasarlanan barış simgesi, yaratıldığı günden buyana herkes tarafından barışa çağrının imzası olarak kullanılıyor.

1958 yılında Londra’daki Trafalgar Meydanı’nda nükleer savaş karşıtı gösteri düzenleyecek olan

savaş karşıtları, kendisi de bir protestocu olan tasarımcı Gerald Holtom’a başvurdular. Holtom daha önce İkinci Dünya Savaşı yıllarında vicdani ret hakkını kullanmış ve savaşa katılmamıştı. Tasarımcı, aklıdan çıkmayacak bir simge kullanarak yapılacak gösterinin çok daha büyük bir etki yaratacağı görüşündeydi.

Holtom kendi kendine karalamalar yapmaya başladı. Tasarımcının aklına gelen ilk figür, ellerini çaresizlik içinde iki yana açmış bir adam oldu; esin kaynağı ise

Goya'nın yukarıdaki yapıtı barış simgesine esin kaynağı oldu.

İspanyol ressam Francisco Goya'nın resimlediği "askerlerin ateş açtığı köylü"ydü.

Gerald Holtom daha sonra, çarpmıha gerilmiş İsa figürü çizerek, barışın evrensel bir kavram olduğunu ve herhangi bir dini inanışa mal edilemeyeceğini düşünerek bu düşünceden de vazgeçti.

Barışın simgesine son biçimini veren, demiryollarında kullanılan bayrak sallama dilili oldu. Protestocuların gerçekleştirmekte olduğu hareketin adı İngilizce'de Nuclear (Nükleer) Disarmament (Silahsızlanma) idi. Holtom yürütülen hareketin başharflerini aldı ve bayrak dilindeki karşı-

lıklarını resimledi. "N" harfinin karşılığı, bayrakları iki yana açmış bir figür, "D" harfinin karşılığı ise, bir bayrağı aşağıya indirmiş, ötekini yukarıya kaldırmış bir figürdü. Holtom bu iki

figürü birleştirdi, çevresine bir daire çizdi ve böylelikle barışın simgesi doğmuş oldu.

Doğumunun elinci yılında barışın simgesini kutluyor ve her zaman, her yerde, herkes tarafından önemsenmesini diliyoruz.

1960'lı yılların sonuna doğru hippilerce de benimsenen barışın simgesi umarız, gün gelip barışın zafer kazanabildiği diyarlarda da barış bayrağını süsleyip sonsuza dek dalgalanır. •

YAKINDAN TANIDIKÇA
Yücel Aksoy

Isaac Manuel Francisco **Albeniz**

ispanya ile Fransa'yı birbirinden ayıran Pirene Sıradagları'nın Akdeniz'e yakın güney yamacında, Barcelona yakınlarındaki Camprodon kasabasında 29 Mayıs 1860'da doğdu. Burası İspanya'nın Katalonya Bölgesi olması karşın kendisinin Arap asıllı olduğunu öne sürmekten hoşlanırdı. Henüz dört yaşındayken Barselona'da ilk piyano resitalini verdi. Altı yaşında Paris'te ünlü müzisyen Marmontel'den dokuz ay ders aldı. Konservatuvar giriş sınavının yapılacağı gün top oynarken bir vitrinin camını kırdığı için okula kabulü iki yıl ertelenince yurduna döndü. İki yıl sonra Paris'e dönüp konservatuvar eğitimine başladı; ama özgürlüğüne düşünün yapısı nedeniyle okulun disiplinli yaşamına alışamadı ve kuzey İspanya'ya kaçtı.

Yaşamını sürdürebilmek için para kazanması gerekiyordu. Her

gittiği yerde konserler veriyor ve iyi de para kazanıyordu. Konser denilince akla büyük konser salonlarında yüzlerce kişiye verilen resitaler gelmesin lütfen. Kahve, salon, park, meydan gibi küçük toplulukların bulunduğu mekanlarda piyano çalarak veriyordu konserlerini. Ama önce de belirtildiği gibi iyi para topluyordu. Üstelik, üstün yeteneği sayesinde de adını büyük kitlelere duyurmaya başlamıştı. On yaşına geldiğinde tüm İspanya bu harika çocuğu tanıdı. Evine dönerken hırsızlar tarafından tüm parası çalındı. Bunun üzerine bir süre daha turnelerde piyano çalıp para kazanmak zorunda kaldı. Camprodon'a döndü dönmesine ama içindeki serüven duygusunu bir türlü zaptedemiyordu. Tekrar evden kaçtı; ama kısa bir süre sonra Cadiz kentinde yakalanıp evine geri gönderildi.

Aklına koymuştu, bir yerlere

gitmesi, serüven yaşaması gerekiyordu. Bir kolayını bulup saklandığı gemiyle Porto Riko'ya gitti. Küba, Arjantin ve sonunda Amerika Birleşik Devletleri'nde yine kahvelerde, salonlarda çalarak geçimini sağladı.

Vatanından uzakta geçirdiği aç ve sefil günler ona ders oldu. Artık serüven peşinde koşmak, ülkesine dönmek istiyordu. Ama yeterli parası yoktu. Gece demedi, gündüz demedi çalıştı, kazandığı paranın bir bölümüyle gereksinimlerini karşılarken büyük bir bölümünü biriktirdi. Avrupa'ya ancak öyle dönebildi.

Artık akıllanmıştı. Müzikte ilerlemek için aldığı eğitimin yeterli olmadığını biliyordu. Bir süre Leipzig'de kalarak müzik eğitimi aldı. İspanya'ya döndüğünde, Kralı 12. Alfonso'nun verdiği bursla bu kez Brüksel'e gitti.

1878'de Budapeşte'ye bir konser için gittiğinde, o sırada kentte bulunan Franz Liszt ile tanıştı. O sırada Albeniz 17, Liszt ise 67 yaşındaydı. Aralarındaki yaş farkına karşın çok iyi dost oldular.

1883 yılında evlenip Barselona'ya yerleşen Albeniz, aşırı borçlandığı için kurtuluşu Madrid'e kaçmakta buldu. Burada ünlü müzikolog Felipe Pedrell ile çalıştı. Onun etkisiyle İspanyol halk müziği ile ilgilendi.

Daha sonra Paris ve Londra'da verdiği konserlerden kazandığı parayla yeniden müzik öğrenimini sürdürdü. Yeterince ünlü olmuş, iyi de para kazanan biri olmasına karşın, kendini yeterli görmeyip öğrenmek için çaba göstermesini alkışlamak gerekir.

1893'te Paris'e yerleşti. 1900 yılından sonra, sağlığının da bozuk olması nedeniyle sık sık İspanya'ya gitti. Uzun süredir tedavi gördüğü nefrit hastalığından kurtulamayarak, 18 Mayıs 1909'da Fransız Pireneleri'nin kuzey yamacındaki Cambo-les-Bain'de yaşama veda etti.●

YucelAksoy@butundunya.com.tr

Dünkü Çocuklara
Uzun Yıllar Hem
Arkadaşlık Hem
Öğretmenlik Yaptı

Gazi Eğitim Enstitüsü'nden mezun olup uzun yıllar Anadolu köylerinde öğretmenlik yapan ve çocukları yakından tanıyan Rasim Kaygusuz, mesleki birikimi ve düş gücünün yardımıyla, Cin Ali'ye ait serüvenler dizisini yaratmakta güçlük çekmedi;

o yazdı, Selçuk Seğmen çizdi ve Cin Ali yirmi yıl boyunca, Rasim Öğretmen yaşama gözlerini yumana değin, Türkiye'deki ilkokulların vazgeçilmez demirbaşı oldu.

HANDE UMUR

İlkokul birinci sınıf öğrencileri uzun yıllar boyunca, okumayı çöp çocuk Cin Ali kitaplarıyla söktüler. Kalem tutmayı yeni yeni öğrenen minicik elleri, Cin Ali'nin söylediği tümceleri kavisli çizgilerle hecelere ayırmaya çalıştı, ısılt ısılt gözleri de heceledikleri tümcelere ilişkin resimlere kaydı. Cin Ali koşuyor, top oynuyor, ip atlıyor, babasından topaç istiyor, okulda arkadaşlarına çalan ders zilini haber veriyordu. Onlara okumayı öğreten sadık dostları Cin Ali'yi ilkokul öğretmeni Rasim Kaygusuz doğurmuştu.

Rasim Kaygusuz, öğrencilerinin hece öğrenerek okumayı sökmeye çalışırken güçlük

çektiklerini gözlemliyordu. Öğrencilerinin okumayı daha rahat söylebilmeleri için, hece değil tümcelerin gösterildiği "tumdengelim yöntemi"ni geliştirdi. "Baba bana

top al" tümcesini bir anda, hecelemeden kavrayan beynin, daha kolay ve hızlı okuyabildiğini keşfeden Kaygusuz, tümcelerden olu-

şan okuma fişleri hazırladı. Kısa sürede başarıya ulaşan bu yöntem, öğretmen arkadaşlarının da beğenisini kazanmıştı. Rasim Öğretmen bununla yetinmedi. Öğrencilerine okuma öğretirken, kullandığı temel tümceleri ve okuma fişlerini resimli bir dergide toplamaya karar verdi.

Böylelikle, görsel algıyı da devreye sokmuş olacaktı.

Evde bulduğu bir kağıda önce tümceleri yazdı, sonra da tümceleri anlatan resimler çizdi. Kağıtta ata binen, daire biçiminde başıyla, düz çizgilerden oluşan bedeniyle, yalnız yüz hatları belirgin, kasketli bir çocuk vardı. Böylelikle ilk kitap tamamlanmış oldu. Rasim Öğretmen, kitabı bastırmak için tanıdığı tek matbaacı olan arkadaşası Ali Çiçek'in kapısını çaldı. Arkadaşı da bu küçük Anadolu çocuğunu ve başından geçen serüvenleri pek beğenmişti. Yalnız bu kahramanın serüvenlerini kitap haline getirmeden önce, ona bir ad vermek gerekiyordu. Rasim Öğretmen matbaacı arkadaşasına “Okuma fişlerimde en çok kullandığım ad da, senin adın da Ali'dir. Senin bir takma adın var mı” diye sordu. Arkadaşı da “Cin Ali” yanıtını verince, hemen her ilkokul birinci sınıf öğrencisinin çantasında taşıyacağı, sırasında, çalışma masasında ağırlayacağı, ona okumayı öğretecek Cin Ali, 1968 yılında doğmuş oldu.

Gazi Eğitim Enstitüsü'nden mezun olup uzun yıllar Anadolu köylerinde öğretmenlik yapan ve çocukları yakından tanıyan Rasim Kaygusuz, mesleki birikimi ve düş gücünün yardımıyla, Cin Ali'ye ait serüvenler dizisini yaratmakta güçlük çekmedi; o yazdı, Selçuk Seğmen çizdi ve Cin Ali yirmi yıl boyunca, Rasim Öğretmen yaşama gözlerini yumana değin, Türkiye'deki ilkokulların vazgeçilmez demirbaşı oldu.

Rasim Öğretmen'in ölümünden tam iki yıl sonra, 1990'da “Çöp adam çocukların görsel düş gücünü zayıflatıyor” görüşlerinin etkisiyle, Cin Ali imaj değiştirdi. Mustafa Delioğlu'nun kalemıyla bedenlenen “yeni Cin Ali”, papyonlu, siyah saçlı, belirgin yüzü, kulağı çiçekli, fiyonklu ayakkabılı bir çocuğa dönüştü.

Ancak ne yazık ki, fişle okuma yönteminin yaratıcısı ve ilkokul birinci sınıfta kullanılan alfabeye kitaplarının yazarı olan Rasim Kaygusuz'un “çöp oğlu” Cin Ali 2005 yılında okul sıralarını tümüyle terk etmek zorunda kaldı. Günümüzde ilkokul birinci sınıf öğrencileri Cin Ali'yi belki tanımayacaklar; ama 1968-2005 yılları arasında ilkokul birinci sınıf öğrencisi olanlar, şimdi okuyabilmelerini önce kendi öğretmenlerine, sonra Rasim Öğretmen'lerine ve Cin Ali'ye borçlu olduklarını her zaman bilecekler. •

HandeUmur@butundunya.com.tr

**ÇOCUK BÜYÜKLER,
BÜYÜK ÇOCUKLAR İÇİN**
Ali Murat Erkorkmaz

“Katil Uşaktır” Sanırdık Ama...

“Bana paranın yerini söylemezsen seni ve şu iki yüz seksenbir çocuğu teker teker öldüreceğim.”

“Yapamazsın bunu. Ben bir şey bilmiyorum.”

“Yapayım da gör... Getirin oradan bana dört çocuk... Şu kör testereyi de verin.”

“Aman patron, ne yapıyorsun. Kör testerenin modası geçti. Derilerini yüzüp kendilerine yedirsek daha kanlı ve daha seyredilir olmaz mı?”

“İmdaaaat! İmdaaaat!”

“Daha çok bağırın ve çığlık atın sizi veletler... Bu filmin gişe hasılat rekoru kırması gerekli. Ayrıca çocuklara eroin, kokain ne varsa verin, nasıl yapıyor gösterin, özendirin. Bana kan gerekli kan...”

“Patron bu çocuklar çok kanamıyor. Bir ikisinin de kafatasını çekiçlerle kırıp beyinlerini çıkarsak mı?”

“Yapın yapın; ama acı çek-

melerini uzatın. Ayrıca üç beş tanesi yetmez, okul okul halledin ve kameranın yakın detaylara kesmesini unutmayın.”

“Ya uşak ne olacak patron?”

“Tabii ki katil yine uşak çıkacak, biz de yeni yeni beyinleri dehşete sürüklemek için paraları toplayıp tüyeceğiz.”

Meğerse yapım-cıyla yönet-men işbirliği yapmışlar. Kam er a m a n , ışıkçı mışıkçı da suç ortağı olmuşlar. Tetikçi

dan gösterirlerdi. Haftalarca aklı-mızdan çıkmazdı o sahne... Örneğin, dillere destan bir Frankeş-tayn filmi vardı. Birçok insan git-meye korkmuştu. Drakula'nın yüzbir çeşidi, Karın Deşen Jack'ın binbir çeşidi yaşamımız-da hep korku simgelerini oluş-turmuşlardır. Bu filmleri şimdi seyretsek korkar mıyız acaba? Bırakın bizi, bir çocuk seyretse korkar mı? Hiç sanmam.

Herhalde, kendini aşma konu-sunda en başarılı sektör sinema-dır. Bir iki kişinin ölümü her yıl katlanarak artınca beyazperde tam anlamıyla bir işkenceler mez-bahasına dönmüş durumda...

Günümüz sineması “Kan” deyince damla yerine varille, hatta tankerle geliyor. Acı de-nince kendimizi canlı insanlara otopsi yaparken buluyoruz. Çıta öylesine yükseldi ki artık üç beş kişinin tabancadan çıkan minik kurşunlarla makul makul ölüm-leri kimsenin vahşi duygularını tatmin edemez oldu. Artık katil-ler minik kızlara döner testere-lerle saldırıyorlar. Bir filmde bir-kaç yüz oyuncu ve kalpten gi-den en az yirmi seyirci yoksa o film korku filmi sayılmıyor. Amerikan sineması kan istiyor, dehşet istiyor. Elinden gelse ka-palı salonlarda Irak istiyor.

Nedir bu şiddet özlemi? Ne-dir bu korkma gereksinimi?

İnsan duyguları çeşit çeşit... Sevmek, saymak, kızmak, sevin-mek falan filan... Bunların içinde

en yoğun olup vücutta anında tepkimelere yol açan herhalde korkma duygusu olsa gerek. Öyle ya, aşk ve sevgi yavaş yeşeren ve zamana yayılan gevşek duy-gular... Özlem, mutluluk gibi duygular da öyle... Sevinme bi-raz daha hızlı beliriyor; çünkü heyecan ve heyecanlanma eşiği-ne gelip dayanıyor. Korkma ise bu alanın en çabuk meyve vere-ni; çünkü ucunda, başa kötü bir şeylerin gelme olasılığı var. “Ne olur ne olmaz” diyen beyin bas-tırıyor adrenalini, kasiyor kasları, geçiyor teyakkuza, alarm duru-muna... Bip bip bip diye ötmeye başlıyor merkez komuta ünite-si... Panik ve gerilme hemen silahlanıp yerlerini alıyorlar. Kalp atışını hızlandırıp tansiyonu artırı-yor. Ağız kuruyor, gözbebekle-ri büyüyüp yumruklar sıkılıyor. İştahla yemek yeme, iyi bir mü-zik dinleme, şiir okuma gibi vü-cudun birçok keyifli gereksini-mini sıfırlıyor. Gören de savaşa gidiyorsunuz sanır; ama siz topu topu bir film seyrediyorsunuz.

Korkma, temelde bilinmeyenle karşılaşmak için vücudun tepki-mesi gibi algı-lansa da kimi zaman da başınıza gelecekleri bildiğinizde de korkabilirsiniz. Çocuklukta arkamızdan gelip bize “Böh” yapan arkadaşlarla başlar, tüm yaşantımızda her

vesile ile var olur. Kimi zaman sınavlar, kimi zaman iş neden-leri, kimi zaman da cenazelerde kendini gösterir; ama mutlaka yaşamımızın birçok anında bizi ziyaret etmeden geçmez. “Kor-kunun ecele faydası yoktur” la-fına ecel kahkahalarla güler.

Aslında iyi bir şeydir kork-mak; ama bu zorla ve abartılı ol-mamak kaydıyladır. Cesur kah-ramanların çoğu düşmandan korkmadıkları için birkaç daki-

Çizimler: Ali Murat Erkorkmaz

kada ölüp gitmişlerdir. Geride adları kalmış, olan onların yaşa-yabilecekleri uzun ve keyifli ya-şama olmuştur. Üstelik oyundan hızla çıktıkları için yeterli kahra-manlıklar da yapamamışlardır. Yaşasalar belki de çok daha ya-rarlı olabilecekken korku eksik-liği onları tedbirsizliğe yönelt-miş, düşman avantajlı duruma geçmiştir. Ancak, korkan; ama cesur olan insanlar daha tedbirli davranarak güzel heyecanları

olarak da birkaç oyuncu bul-muşlar. Takır takır hepimizi öldürüp ruhlarımızı delik deşik ediyorlarmış. Varolasın Quentin Tarantino'lar, Stephen King'ler ve kana bulanmış sermaye...

Çocukken gittiğim filmlerde-ki cinayet sahnelerini hâlâ anım-sarım. Korkudan büzülerek sey-rederdik. Filmde ya bir kişi öldür-dü ya da iki... Onu da çaktırma-

yerine akıllarını kullanıp daha verimli olmuşlardır. Korku, gelmesi beklenen oklara karşı kullanılması gereken kalkanların tetikleyicisi olduğundan herkese mutlak gereklidir.

Filmler henüz zarifken çizgi dizilerde Tom, Jerry'e saldırdı, Jerry de Tom'u öldürmeye çalıştı. Binbir işkence ve öldürme yöntemi o dö-

nemlerde genç beyinlere öğretilmeye çalışıldı. Üzerinde "ACME" yazan garip kutulardan çıkan araç gereçlerle çizgi karakterler birbirlerini harcaayıp durdular. Arkadan gelen filmlerin çoğu, "daha dikkat çekici olabilmek" amacıyla cırtayı yükseltip durdular. Ticaretin en birincil ve katı kuralı olan para kazanmak için herşeyin mübah olması, çocukların ve ilerin büyüklerinin korku eşiklerini de yükseltti. Artık insanlar sanal dünyanın hızla yükselen şiddet

trendine uyarak olur olmadık filmlerden etkilenmez oldular. Gördükleri sahneler, yaşam içinde oluşacak tüm sahneler için bir ortalama oluşturduğundan izledikleri herşeyi "normal" kabul etmeye başladılar. Polisiye diziler başlığı altında evlerimize sinsice, sürüne sürüne giren çirkinlikler, toplumlarda bu tip olayların "standart" olduğunu, normal sayılması gerektiği bilincini belleklerimizimize yerleştirdiler.

Bir cinayet nasıl ilginç olabilir? Ne kadar dikkat çekebilir? Nasıl kusursuz işlenebilir? Öldürmenin yolları nelerdir? Kaç çeşit işkence yapılabilir? En fazla hangisi acı verir? Kullanılacak kimyasallar, araç gereçler nelerdir ve nasıl yıkım yaparlar? Polisler ve detektifler nasıl al edilir? Kokain nasıl hazırlanır? Eroin nasıl bulunur, nasıl tüketilir, iyisi nedir, nasıl anlaşılır?

Her gece defalarca bu egzersizleri yapıp ertesi gün televizyon karşısında, yeni çirkinliklerde bilgimizi sınamıyor muyuz? Nereye gidiyoruz?

Okullarda şiddet olayları her gün çığ gibi artıyor. Kendini sokan akrep örneği özgürlükçü demokrasi, devlet yönetiminde yenildiği gibi ruh sağlığımızda da yeniliyor. Sansürün çağdışılığının ardına sığınan paranın büyüüttüğü korku tünelinin RTÜK ne zaman ayırdına varacak? Ayırdına varsa da psikologlarımızın ve pedagoglarımızın öz-

gürlük körlüğü ne zaman onlara bu tür şiddet propagandasını durdurma emrini verecek?

Para sahibi insan ve kurumların, gücü ellerinde tutabilmek için verdikleri kanlı savaşı kınıyorum. Elleri palalarla dünyayı istilaya kalkışan Cengiz Han orduları, geçtikleri köyde çoluk çocuk demeden herkesi öldürüp mallarını çaldıklarında temeli korku olan bir ekonomi oluşturmuşlardı. Bugün sinemayı da içeren medya aynı korku tekniklerinden yararlanmıyor mu? Haberlerde bile simülasyonlar yapıp kurgulanmış sahneler korku müzikleri eşliğinde art arda defalarca verilmiyor mu? 21'inci yüzyılın özgürlükler yüzyılı olması acaba bize toplumlarımızı, duygularımızı ve beyinlerimizi kirletme hakkını veriyor mu?

Yaşasın para...

Bilim insanlarının küresel ısınma telaşını takdirle ve saygıyla karşılıyorum; ancak aynı bilim insanları ruhlarımızın karşı karşıya bulunduğu küresel kirlenmeye neden "Dur" diyemiyorlar? İlla kendi çocuklarının mı ölmeleri gerekiyor?

Ben küçükken gazeteler ve dergiler, gelişmiş toplumlarda insanların gece sokağa çıkmaya korktuklarını yazarlardı. O zamanlar Türkiye'de evlerin çoğu-

nun dış kapıları kitlenmezdi. Büyük kentlerin kimi kesimleri dışında yaşam insana saygıya, duyguya, komşuluğa ve güzelliklere dayanırdı. Paradan konuşmak ayıptı. Sevgi ve saygı aşılardı. Koca koca adamlar babalarının yanında ayak ayak üstüne atmazlar, sigara ve içki içmezlerdi. Yapamadıklarından ya da korktuklarından değil, saygı duyduklarındandı. Korku eşikleri çok çok aşağıdaydı. Eşler bile birbirlerine "Ayşe Ha-

nım", "Ahmet Bey" gibi hitap ederlerdi. Korktukları şey birbirlerini kırmak, saygısızlık etmek ve toplumda yanlış tanınmaktı. Eşik buralardaydı. Bugün öyle mi? Yazmak bile bana korku veriyor. Geleceğimizi tahmin edip dehşet içinde kalıyorum.

Bugün herkes Frankeştain... Bilimle gelen aygıtlarla denetlenen biyomekanik robotlara dönüştük. Küçük esintiler bizi serinletmiyor, bize fırtınalar gerekli. Ilık havalar bizi ısıtmıyor, bize

nükleer patlamalar gerekli. Ruhlarımız ticari örgütlenmelere teslim. Gelen bir şey satıyor, giden bir şey... Öfke, korku, şiddet ve umursamazlık, savaşları anlayışla

karşılabilir kılıyor. Eskiden gazetelerde haber olarak gördüğümüz savaşları artık canlı olarak izliyoruz. Bombanın düşüşünü görüp o anda parçalanan yüzlerce insanın acısını kanıksayarak "Vay be, herif tam göbekten vurdu binayı" diye eğleniyoruz. Ölenler artık insan değil, istatistikler... Ne fark ediyor üç beş yerine üçbin, beşbin olması? Yalnızca daha ilgimizi çekiyor o kadar. Artık ölümlerden korkmuyoruz. Hele böyle uzaktan canlı verilenlerden hiç...

Bilgişler oyunları artık mezbahalarda üretiliyor. Metinleri yazılırken her tümcenin şiddet, porno ve negatif mesajlar yüklenmesine özen gösteriliyor. Oynayanlar kendilerini en katil, en manyak, en psikopat gibi duyumsamazlarsa oyun satmıyor. Sanal ortamdan uyum sağlamak için ortalamalar aldıklarında yaşamalarına şiddet yerleşiyor. Çirkinlikler güzel sayılıyor.

Ünlü tiyatrocularımız, stand-up komedyenlerimiz ve sanatçılarımızın çoğu, üzerinde yıllarca özenilmiş ve gelişmiş dilimizi

birkaç yüz argo kelimeye indirgeyerek cebimizden aldıkları paralarla övünürlerken entelektüel olduklarını söyleyen büyük bir kesim bunu güler ve alkışlayarak

karşıyor. RAP kültürü geleceğimize ipotek koyuyor ve biz bundan korkmuyoruz; çünkü korkunun anlamı değişti.

Yıllar önce, Vietnam-Vietkong-Amerika üçgeni içinde ünlenen savaşta çekilen bir fotoğraf tüm dünyayı sarsmıştı. Bir Vietnam subayı elindeki bir tabancayı direnişçinin kafasına dayamış tetiği çekiyordu. Direnişçinin yüzü allak bullaktı. Korku yüzünü terk etmiş tüm fotoğraf karesini sarmıştı. Yılın fotoğrafı ve yüzyılın fotoğrafları arasında yer alan bu kare bana kurbanlık bir koyunun çaresizliğini anımsatmıştı. Ne gariptir ki aradan bunca yıl geçmesi ve korku sınırlarının bu denli yükselmesi bana yine aynı duyguları yaşıyor. Bu kez subay yerinde para babalarını, direnişçi yerinde de dünyamızı görüyorum.

Silahın sesi duyuldu. Kurşun tabancayı terk etti; ama daha henüz beyni delmedi. Beyin yeterli hızda çalışırsa kurşunu durdurabilir. Zayıf da olsa hâlâ şansı var. •

AliMuratErkorkmaz@butundunya.com.tr

KONUK YAZAR
Sevil Çalışkan

KILIÇBALIĞININ NİNNİSİ

*"Maviyi bilirsin, denizi bilirsin
Ama mavi denizi zor bilirsin"*
Orhan Veli

Kılıçbalığını bilirsiniz, ninniye de bilirsiniz; ama sanırım, kılıç balığının ninnisini bilmezsiniz! Bu güzel görünümlü asil ve zarif balık, açık denizlerin, İstanbul Boğazı'nın, Marmara'nın balığıdır. Daha doğrusu balığıydı. Açık denizleri bilemem; ama 1960'lardan buyana ne hazindir ki, Boğaz'dan yavaş yavaş kayboldu. Artan deniz kirliliği ve deniz trafiği, onları da onlarla birlikte dolaşan orkinosları da, en azından Boğaziçi'nden sildi. Her iki balık türü, temmuz ve ağustos aylarında, Beykoz Dalyanı'na birlikte girerlerdi.

Boğaziçi'nde esas avlanma biçimi büyük kılıç ağılarıyla yapılan avlanmaydı. Kılıç avı genellikle geceleri ve dolunay zamanında yapılırdı.

Denize bırakılan ağların oluşturduğu yakamoz ışıltıları, balıkları ürküttüğü için, dolunay zamanları seçilirdi. Güçlü ay ışığı balıkların yakamoz ışıltılarını görmesini engeller ve balıkların ürkerek uzaklaşmalarının önüne geçer.

Aynı prensip, gece ışııkla yapılan lüfer avı için de geçerlidir. Tekneden aşağı bırakılan oltanın düşey salınımları yakamoz ışıltılarına, bunlar da balığın ürkmesine neden olduklarından, sandalın kenarında tercihen denize eğik koyulan parlak lüks lambaları bulundurulur. Çoğu kez sanıldığı gibi ışık kaynağı balığı cezbetmek için değil, tümüyle yakamoz parıltılarını kesmek içindir.

Mutlaka görmüş olmalısınız. Kıyı kasabalarında, çekilmiş fotoğraflarda, kıyıya yakın çınar ağaçlarında asılmış balık ağları görülür. Bu, salkım salkım asılmış ağların oluşturduğu güzel görünüm, kartpostalların vazgeçilmez dekoru olmuştur. Bunlardan, iri gözlü olanlar genellikle kılıç için kullanılır. Geceyi su içinde geçiren ağların, havalandırılması kurutulması ve onarımı için bu alışlagelmiş bir yöntemdir.

Hayal meyal anımsadığım İkinci Dünya Savaşı yıllarında (1940'lı yıllar) kılıç ağları, yaşadığım Beykoz ile Paşabahçe Rakı Fabrikası arasındaki bir ya da birbuçuk millik geniş alan içerisinde, değişik yerlere bırakılır-

dı. Böylece denizin üzeri balık ağlarıyla parsellenirdi. Bu bölge, gemi trafiği orada az olduğu için yeğlenirdi.

Sakin yaz akşamlarından biri... Ay Anadolu yakası sırtlarından yavaş yavaş görünmektedir. Karşı kıyından seyredenler, biraz sonra, görkemli bir görüntüyle karşılaşacaklarını biliyorlar; çünkü ay, dolunay ya da ona yakın konumuyla, bir bakır tepsi gibi yavaşça yükselmektedir.

Kılıç avcıları, ağlarını hazırlamışlar, teknelerine yerleştirmişler. Kıyıda tek tük ışıklar yanmakta... Akşam, kendi perdesini indirmeye hazırlanıyor. Balıkçılar, bereketli bir av dileği ile kıyından ayrılanlara, "Rasgele" diyorlar. "Rasgele, rasgele" sesleri çevrede yankılanıyor. "Rasgele reis" selamına karşılıklar da rasgele geliyor. "Eyvallah Reis", "Eyvallah dedik".

O zaman, şimdi ağları denize salma zamanıdır. Ağlar belli bir düzenden içerisinde denize salınıyor şimdi... Bundan sonra sabır ve dikkat gerek! Ortalığa, karanlık ve sessizlik birlikte çöküyorlar.

Kıyılar boşaldı, dolunay tüm görkemiyle, hiçbir şeyle paylaşmadığı yerini alıyor. Yalnız, küreklerin şıptısı ve balıkçıların sesleri duyuluyor. Sanki herşey önceden hazırlanmış bir plana göre uygulanıyor. Herkesin ve her şeyin bir rolü var.

Ay, yakamozların bu oyunu bozmasını önleyecek, kılıçlar ağlara takılacaklar ve çocuklar günün yorgunluğunu uykuda çıkaracaklar. Ama henüz ninniler duyulmuyor.

Son vapur, yani saat yarım vapuru, telaşla evine dönmek için acele eden yolcular için son şans! O tarihte karşı kıyılara ulaşmanın başka olanağı yok. Yolcuları alacak son vapur, köprü iskelesinde harekete hazır beklemekte... Yolcular telaş içindeler. Bu vapuru kaçırırlarsa, iskelede sabahlamak zorunda kalacaklar. Tüm Anadolu yakası iskelelerine uğrayarak Beykoz'a değin gidecek yarım vapuru, küçük; ama önemli bir vapur... Biraz da şanssız! Dördük çaldı, kapılar kapandı ve vapur hareket etti. Daha önünde uğrayacağı, 8-

10 iskele var. Yol uzun, herkes yorgun ve uyuklu...

Zaman gece yarısını çoktan geçmiş. Kıyıda ışıklar birer ikişer sönmüşler. Dolunay, Boğaz'ı olabildiğince aydınlatıyor. Her tarafta sessizlik var. Saat ikiye gelmek üzere... Ortalıkta hiç kimse yok, çocuklar çoktan uyumuşlar. Ben de onlardan biriyim. Yeni günde yapacağım yaramazlıkları tasarlarırken uyuyakalmışım, belki de düş görüyorum!

Beykoz'a doğru yol alan son vapurun projektörü, denizi aydınlatarak, vapurun önünü görmesine yardımcı oluyor. Biraz sonra kılıç ağlarının denize bırakıldığı alanın yakınından geçecek. Bu nedenle, kaptanın çok dikkatli olması gerekiyor.

Denizin ortasından aniden bir feryat yükseliyor:

“Kaptaaan ağ var aaağ!”

Bu sözcükler koro biçiminde sürekli tekrarlanıyor, tıpkı bir ninni gibi... Arkasından bu kez daha şiddetli bir ses yükseliyor:

“Kaptaaaaan açıktan geç açıktan, ağ var aaağ!”

Canhıraş bu seslere arada küfürler de karıştırıyor, değişik tonlardan... Gemi ağlardan kurtulmak için manevralar yapıyor. Bağrısmalar devam ediyor.

Kaptan belki uyuklu kim bilir, belki bir şeyler düşünüyordu! Ve de tam bu sırada balık ağlarının içine daldı. “Babaaaa, tornistan yap Kaptaaan”, “Ağ var, aaaaaağ” sesleri, kıyılarda yankılanmaya

başladı. Önce yakın, sonra uzak kıyılara, evlere, yalılara ulaştı. Savaş yılları, balıkçıların tüm sermayesi olan bu ağlar, gitti mi gider, parçalanmamalı... İnsan sesinin can havliyle çıktığı en üst perdeden duyulan bu ses, ulaşabildiği herkesi ve hepimizi önce korkutuyor, heyecanlandırıyor, uyandırıyor, sonra uykumuzun içine giriyor, görmekte olduğumuz düşü güzelleştiren bir ninni biçimine dönüşüyor. Hemen her akşam tekrarlanan o sesler artık bize yabancı değil... Onlar bizim için, kılıçbalığının, belleklerimize kazınmış, unutulmaz ninnisidir. Çocukluk günlerimizin olmazsa olmaz bu ninnisi, gerçekte balıkçıların bir yaşam çığlığıdır. •

Bu Yazının Yazarı Sevil Çalışkan’la Tanışın

Sevil Çalışkan, İstanbul’da doğdu. Çocukluğu ve gençliği Boğaziçi’nde, Beykoz’da geçti. 1959 yılında İTÜ İnşaat Fakültesi’ni bitirdikten sonra, Hollanda Delft Üniversitesi Su ve Çevre Mühendisliği bölümünde öğrenim gördü. Uzun yıllar İstanbul Sular İdaresi’nde ve özel sektörde, su konularında çalıştı ve emekli oldu. Sevil Çalışkan, şiir ve edebiyatla ilgilenmekte, Boğaziçi, deniz ve balıkçılıkla, İstanbul suları, su kaynakları, tarihi suyollarıyla ilgili yazılar hazırlamaktadır. •

Orkestra, Çaykovski’nin ünlü yapıtı “Romeo ve Juliette”i çalmaya başladıktan kısa bir süre sonra bir bayan, yanında oturan adamın ağlamaya başladığının ayırdına vardı.

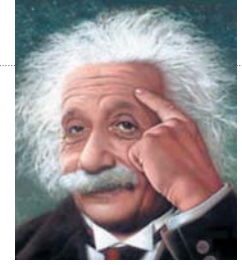
Bayan, adamı biraz da teselli edebileceği düşüncesiyle kulağına yaklaştı ve “Çok romantiksiniz galiba” dedi.

Adam bir yandan gözlerini silerken, bir yandan da kadına yanıt verdi:

“Hayır hanımefendi” dedi. “Yalnızca müzisyenim...” •

BİLGİNİZİ DENETLEYİN

Diyar Mahmutoglu

- 1 Namık Kemal’in “Vatan yahut Silistre” oyununa adını veren Silistre bugün aşağıdaki ülkelerden hangisindedir?
 - a) Yunanistan
 - b) Romanya
 - c) Bulgaristan
 - ç) Sırbistan
- 2 İslamiyet’te büyük bir bölünmeye yol açan Kerbela Olayı’nın geçtiği Kerbela hangi ülkededir?
 - a) İran
 - b) Irak
 - c) Suriye
 - ç) Ürdün
- 3 Osmanlı İmparatorluğu’nu dış borç batağına sürükleyen savaş hangisidir?
 - a) Niğbolu Savaşı
 - b) Otlukbeli Savaşı
 - c) Kosova Savaşı
 - ç) Kırım Savaşı
- 4 Türkiye Cumhuriyeti’nin ödediği Osmanlı borçlarının tutarı aşağıdakilerden hangisidir?
 - a) 84.597.495 TL
 - b) 90 milyar
 - c) 100 milyar
 - ç) 200 milyar
- 5 Yandaşlarının “Ulu Hakan” dediği Abdülhamit’e karşıtları ne ad takmışlardı?
 - a) Burun
 - b) Ulu Marangoz
 - c) Despot
 - ç) Kızıl Sultan
- 6 Albert Einstein’ın ilk çalışması hangi konudur?
 - a) Işık
 - b) Isı
 - c) Hareket
 - ç) Atom
- 7 Atatürk’ü anlatan yapıtlardan “Çankaya”nın yazarı kimdir?
 - a) Ziya Gökalp
 - b) Yakup Kadri Karaosmanoğlu
 - c) Ruşen Eşref Ünaydın
 - ç) Falih Rıfkı Atay
- 8 Dinamiti bulduğu için pişman olmuş bilim adamı aşağıdakilerden hangisidir?
 - a) Isaac Newton
 - b) Alfred Nobel
 - c) Bill Gates
 - ç) Deli Petro
- 9 Amerika’da seri üretimi hızlandıran, çalışanı makineleştiren

ren iş yöntemini geliştiren iki iş adamından biri Frederick Taylor'dur. İkincisi kimdir?

- a) David Rockefeller
- b) Donald Trump
- c) Henry Ford
- ç) Henry James

10 Optik aşağıdaki bilimlerden hangisinin konusudur?

- a) Kimya
- b) Göstergebilim
- c) Fizik
- ç) Astronomi

11 Bilinen ilk Türk gökbilimci aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Biruni
- b) Ali Kuşçu
- c) Uluğ Bey
- ç) Hezarfen Ahmet

12 Toroslar'da göçebelerin zorunlu yerleşimini konu alan "Binboğalar Efsanesi" kimin romanıdır?

- a) Kemal Bilbaşar
- c) Orhan Kemal
- c) Ümit Kaftancıoğlu
- ç) Yaşar Kemal

13 Anadolu'ya telgrafın gelmesi hangi padişah zamanındadır?

- a) III. Selim
- c) Abdülhamit
- c) Abdülaziz
- ç) Vahdettin

14 Bugün kullanılan takvime

çok yakın bir takvim düzenleyen (Celaledin Takvimi), 11'inci yüzyılda yaşamış İranlı bilgin ve şair kimdir?

- a) Baba Tahir Üryan
- b) Hafız
- c) F. Atar
- ç) Ömer Hayyam

15 Gılgamesh'in kral olduğu Uruk kenti nerededir?

- a) İran
- b) Urfa
- c) Harran
- ç) Irak

16 Tango dansının doğduğu ülke hangisidir?

- a) Brezilya
- b) Şili
- c) Küba
- ç) Arjantin

17 "Tanrım, çocukluk günlerinde mi yarattın sen bu Anadolu'yu" dizesi hangi şairimizindir?

- a) Ahmed Arif
- b) Cahit Külebi
- c) Fazıl Hüsni Dağlarca
- ç) Cemal Süreya

18 "Mektup Aşkları" adlı romanın yazarı kimdir?

- a) Nezihe Meriç
- b) Sevgi Soysal
- c) Leyla Erbil
- ç) Aysel Özakin

Yanıtlar 121'inci sayfamızdadır.

Zorunluluktan Ortaya Çıkan Bir Buluş:

Yazının da Yazılı Tarihi Var

Yazının bulunuşuyla ilgili birbirinden değişik tezlerin birleştiği tek ortak nokta, **tarih içinde ticaret ve ekonominin belirli bir düzeye eriştiği ve geniş bir coğrafya üzerinde, merkezi bir yönetim kurulan topluluklarda, yazının oluşumunun bir zorunluluk olarak ortaya çıkmış olmasıdır.**

PERİ BERKİN

Tarih içindeki her önemli buluşu tek tek, dakikası dakikası kayda geçiren yazı, ne yazık ki kendi tarihini kaydedememiştir.

Buna karşılık uzmanlar yazının İ.Ö. 3000 yıllarında, Sümerler tarafından bulunduğu görüşünde birleşmektedirler. İ.Ö. dördüncü binyılın sonlarında uygarlığın beşiği olarak görülen Mezopotamya'da kurulu Sümer kentlerinin ticaret ve yönetim yaşamının çok renkli karmaşası,

yönetici seçkinlerin bellek sınırlarını aşacak denli yoğunlu. Alışverişlerde ortaya çıkan anlaşmazlıklar, yapılan tüm işlemlerin tartışılmaz ve değişmez bir biçimde kayda geçirilmesi gereksinimini doğurdu. Ve yazı böylelikle ortaya çıktı.

Kimi bilim adamlarına göre ise, Sümerliler yazıyı bilinçli bir biçimde ya da ani bir esinlenmeyle değil, kültürel evrimlerinin doğal bir sonucu olarak bulmuşlardır.

Başka bir kurama göre yazı,

kilden yapılmış fişlerin sayılması yönteminden ortaya çıkmıştır. Basit daire biçimlilerden amacı bilinmeyen sivri biçimlilere değin birçok fiş, Ortadoğu'daki kazı alanlarında bulunmuştur.

Mısır'ın başkenti Kahire'de bulunan Alman Arkeoloji Enstitüsü'nde çalışan bilim adamlarının yaptığı bir araştırmaya göre ise yazı Mısırlılar tarafından bulunmuştur. Enstitü görevlilerinden Mısır Tarihi Uzmanı Günter Dreyer'e göre, insanlar arasındaki iletişimi yazıya dökmeye düşüncesi, tarihte kültürel anlamda birçok buluşa imza atan Mısırlılar tarafından ortaya

atılmıştı. Bu sonuca varmalarına neden olan en önemli dayanak da, Mısır'daki Abydos Bölgesi'nde yaptıkları kazılarda, bölgede İ.Ö. dördüncü binyılın başlarına dek uzanan uygarlık kalıntıları bulmuş olmalarıydı. Nil Nehri kıyılarının 90 km. batısındaki çöllerde, dönem krallarının ve devlet yöneticilerinin anıtmezarları yükselmekteydi.

Dreyer'in bir başka önemli

kanıtı ise, bölgede bulunan bir kral mezarı olmuştur. Elenerek elde edilen küçük tablet parçaları üzerinde rahatlıkla seçilebilen kimi işaretler bulunmaktaydı. Bu tabletler kuşkusuz hiyeroglifin (antik Mısır yazısının) ilk örneklerindendi. Bunun yanı sıra yine Abydos'ta bulunan ve İ.Ö. dördüncü binyılın başlarına ilişkin vergi kayıtları, yazının Mısırlılar tarafından bulunduğu kanıtlar nitelikteydi.

Tüm bu farklı görüşlerden yola çıkarak yazının ne zaman bulunduğu değil, yazının atası sayılabilecek örneklerin hangi tarihten kaldığının daha önemli olduğunu düşünebiliriz. Daha da önemlisi, yazının hangi kültürel koşulların

ürünü ya da hangi toplumsal gereksinimlerin karşılığı olarak ortaya çıktığıdır.

Yazı sınıfına sokulabilecek "yazı öncesi yazı"nın da sayısız örneği vardır. Örneğin, Güney Fransa mağaralarında bulunan Buzul Çağı simgeleri yirmibin yıl öncesine dek uzanmaktadır. Ancak bunlar, birçok bilim adamı tarafından "yazı" sınıfına sokulmamakta, kimi duygu ve dü-

Yazı sınıfına sokulabilecek "yazı öncesi yazı"nın da sayısız örneği vardır. Örneğin, Güney Fransa mağaralarında bulunan Buzul Çağı simgeleri yirmibin yıl öncesine dek uzanmaktadır.

Mısır'da papirüs üzerine yazılmış hiyeroglif

şünceleri anlatan simgeler olarak tanımlanmaktadır.

Yazının bulunuşuyla ilgili birbirinden değişik tezlerin bulunduğu tek ortak nokta, tarih içinde ticaret ve ekonominin belirli bir düzeye eriştiği ve geniş bir coğrafya üzerinde, merkezi bir yönetim kurulan topluluklarda, yazının oluşumunun bir zorunluluk olarak ortaya çıkmış olmasıdır.

Yazı tarih içinde gelişimini sürdürmüş, teknolojinin de etkisiyle bambaşka bir noktaya taşınmıştır. Şimdilerde bir arkada-

şımıza, eşimize dostumuza söylemek istediklerimizi cep telefonlarından yazılı kısa mesajlarla söylüyor, iş yerimizde arkadaşlarımızla bile bilgi aktarımını bilgisayarlarımızdan e-posta yazarak gerçekleştiriyoruz, hem de yüzlerce yazı karakteri arasından istediğimizi seçip, istediğimiz rengi vererek...

Yazıyı ilk kimin bulduğu, "yazılı" olarak kayda geçmiş olmasa da, tarih yazının bulunuşuyla başlıyor, yakın tarihimiz ve geleceğimiz "yazılı" belgelerle tarihe geçiyor. •

KÖPEKBALIĞININ GÖZ YAŞARTICI ÖRNEK SADAKATI

DÜNYANIN DÖRT KÖŞESİ
İzmir Tolga

Balıkçı Arnold Pointer, sonunda
“kozlarını paylaşmaya” karar
verdi Cindy’le... O yine peşinden
gelirken teknesini durdurdu ve...
“Üç haftadır neden geliyorsun
peşimden, arkadaş?” diyeceği
sırada bir de baktı, köpekbalığı
başını sudan çıkartmış,
tekneye doğru uzatıyor, sanki
koklamak, konuşmak ister gibi
başını sağa sola sallıyor.

Balıkçı Pointer bu işten hem hoşnut kaldığını, hem de canının sıkıldığını şöyle anlatıyor: “Cindy’nin beni izlemesine bir yandan çok memnun oluyorum, bir yandan canım sıkılıyor. O gözlerimi yaşartan sadakatıyla teknemin arkasından geldikçe, çevredeki tüm balıklar korkup kaçıyorlar. Bu dostluktan sonra inanın, balık tutamaz oldum.”

KÖPEKBALIGININ GÖZ YAŞARTICI ÖRNEK SADAKATI

Korku filmleri ve kitaplarında “canavar ruhlu yaratık” özelliği ve acımasız dişlerini çağrıştıran “Jaws” kod adıyla tanıdığımız köpekbalığı, Hint Okyanusu’nda kendisini ölümden kurtaran bir balıkçıya teşekkür borcunu ödeyebilmek için, iki yıldan buyana bir ev köpeği sadakatıyla onun peşinden ayrılmıyor.

Avustralyalı balıkçı Arnold Pointer, yeni “arkadaşı”yla iki yıl önceki tanışmalarını, bu tanışmanın her geçen gün sıcaklığını daha da artıran bir dostluğa dönüştüğünü söylüyor.

“Birbirimizle öylesine bütünleştik ki” diyor. “Şimdi aramızdan su sızıyor.”

Sonra da, dört metre boyundaki bir köpekbalığıyla tanışmasının ve bu tanışmanın dostluğa dönüşmesinin öyküsünü anlatıyor:

“Yıllardır yaptığım gibi, iki yıl önce de bir gün yine balık tutmak için okyanusa açılmıştım ve ağlarımı derin sulara salmıştım” diyor. “Aniden, beklenmedik bir av takıldı ağlarım... Bu av, yıllardır tuttuğum balıklara benzemiyordu. Tam dört metre boyundaydı ve... Daha da şaşırtıcısı, bir köpekbalığıydı, bu av.”

Pointer, ilk anda ne yapacağını, ne yapması gerektiğini bilememiş.

“Hiç bilerek yapmadım o an; ama ne yapmam gerekiyorsa tam da o işi yapmışım meğer” diyor. “Büyük bir telaşla ağları kesmeye

ve tuttuğum tüm balıkları salıvermeye başladım.”

Onun, ayırdında olmadan özgürlüğe kavuşturduğu balıklar arasında, ağların beklenmeyen konduğu, dört metre boyundaki beyaz köpekbalığı da varmış.

“Ne yaptığımı, niçin yaptığımı bilmeden, o an bizim Cindy’ye meğer çok büyük bir iyilik yapmışım” diyor. “Ağları kesmem sonucu o da kaçınılmaz bir ölümün kıyısından dönmüş oldu. Bilmeden olsa da, yaşamını kurtarmışım meğer Cindy’nin...”

“Cindy”, köpekbalığı dostuna Pointer’ın verdiği admış.

“O dakika başlamış bana Cindy’nin aşkı” diyor. “Teknemi nereye çeksem, peşimden geliyordu. Başlarda önemsemedim. Bir koku almıştır, saldırmak için fırsat kolluyordur sandım. Hafiften korktum da... Ne de olsa bir köpekbalığıydı peşimdeki. Kocaman, güçlü çenesi ve keskin dişleri vardı. Korkunç bir yaratıktı. ‘Sanırım intikam almak istiyor bu hayvan’ diyordum kendi kendime. Fakat bu izleme o gün bitmedi, ertesi gün de sürdü. Derken hafta bitti, öteki hafta başladı. Bizimki yine bırakmıyor peşimi.

“Ben ne zaman denize çık-

tıp, boynunu okşattırıyor bana. Öyle mutlu oluyor ki, yüzgeçlerini neşeyle suya çarpıp olduğu yerde dönüyor, dönüyor, çocuklar gibi seviniyor, oynuyor.”

Dünyada hiçbir kişinin sahip olmadığı bir dostu olduğu için balıkçı Pointer çok mutlu ama... Bu dostluk nedeniyle işinin giderek bozulduğunu da açıkça ve hatta biraz da canı sıkılarak anlatıyor.

“Nereye gitsem, Cindy beni izliyor, arkamdan oraya geliyor” diyor. “Buna bir yandan çok memnun oluyorum, bir yandan canım sıkılıyor. O teknemin arkasından geldikçe çevredeki tüm balıklar korkup kaçıyorlar. Bu dostluktan sonra inanın, balık tutamaz oldum.”•

IzmirTolga@butundunya.com.tr

Bir köydeki boş kilisede vaaz vermesi için görevlendirilen genç papaz, kentteki evinden yola çıktı. Yolda şiddetli bir kar fırtınasına yakalandı. Yola erken çıkmış olduğu için tüm güçlüklerle karşın kiliseye zamanında ulaştı. Genç papaz kiliseye girdiğinde içeride yalnızca yaşlı bir köylünün bulunduğunu gördü. Papaz belki başka gelenler de olur diye bekledi. Başka kimse gelmeyince yaşlı köylüyle konuşmaya başladı:

“Burada yalnızca sen varsın” dedi. “Ne yapmamı istersin?”

Yaşlı köylü gülererek yanıt verdi:

“Ben yalnızca yaşlı bir köylüyüm” dedi. “Çok şey bilmem. Fakat bildiğim tek şey vardır. Eğer abıra yalnızca bir at gelirse ben o atı beslerim.”

Genç papaz, “Bu yanıtın yeterli” diyerek kürsüye çıktı ve vaazına başladı. Tüm bildiklerini sıralayarak uzun bir vaaz verdi. Vaazı bittiği zaman saatine baktığında tam iki saattir konuştuğunu gördü. Kürsüden indi, yaşlı köylünün yanına gitti ve “Peki şimdi ne düşünüyorsun?” diye sordu.

Yaşlı köylü bir süre düşündükten sonra şu yanıtı verdi:

“Ben yalnızca yaşlı bir köylüyüm” dedi. “Çok şey bilmem. Ama bildiğim tek şey vardır. Eğer abıra yalnızca bir at gelmişse, ben yemin tümünü ona vermem.”•

“Bilginizi Denetleyin”in Yanıtları...

- 1) Bulgaristan •2) Irak •3) Kırım Savaşı •4) 84.597.495 TL
- 5) Kızıl Sultan •6) Işık •7) Falih Rifki Atay •8) Alfred Nobel
- 9) Henry Ford •10) Fizik •11) Biruni •12) Yaşar Kemal
- 13) Abdülaziz •14) Ömer Hayyam •15) Irak •16) Arjantin
- 17) Cemal Süreya •18) Leyla Erbil•

sam, o da hemen gizlendiği yerden çıkıyordu, takılıyordu benim teknenin arkasına...”

Balıkçı Pointer, sonunda “kozlarını paylaşmaya” karar vermiş Cindy’le. O yine peşinden gelirken teknesini durdurmuş ve...

“Üç haftadır neden geliyor sun peşimden, arkadaş?” diyeceği sırada bir de bakmış, köpekbalığı başını sudan çıkartmış, tekneye doğru uzatıyor, sanki koklamak, konuşmak ister gibi başını sağa sola sallıyor.

“Aynen, insanlarla dost olmak isteyen köpekler vardır ya,

onlar gibiydi” diyor Pointer.

“Bana yanaşarak, sokularak, bir şeyler anlatmaya, dostluk kurmaya çalışıyordu. Üç hafta sonra; ancak o an anlayabildim hayvancağızın amacını... Ağlarıma takıldığında onu serbest bıraktığım ve yaşamını kurtardığım için, bana kesinlikle teşekkür etmeye çalışıyordu.”

Tanışıklıkları, işte o andan sonra dostluğa dönüşmüş. Pointer okyanusa açıldığı zaman artık yalnızlık duyumsamıyormuş.

“Bir de şimdi, aradan iki yıl geçtikten sonra görmelisiniz bizi” diyor Pointer. “Tekneme bindiğimde birkaç kez ‘Cindy, Cindy’ diye sesleniyorum, hemen geliyor, yaklaşıyor, suda sırt üstü ya-

SUDOKU

Canan Onural

9					6	2		
	5			4				8
7			8			5	9	
6			2		1			
8		5		9	4		1	
	7	9						
		2		3	9		6	
	1							5
4			5		7		8	

Kolay

	7		6					
5					1			
		9		3		2	4	
			5					
	3							9
		2	7	1	6	5		
1					7			
		7		6	4			
			9	5				3

Zor

CananOnural@butundunya.com.tr

Yanıtlar 138'inci sayfamızdadır.

GÖZLE GÖNÜL ARASI

Dr. Mehmet Uhri

Kedinin Soluğu...

Kedilerin o sevgi dolu sakin soluğunu, kulağımın yakınında duyumsayana değin hiç sevmezdim bu nankör hayvanları...

Aslında onlara ne denli benziyormuşum. Bunca nankörlüğüme aksiliğime karşın rahmetli severdi, çok severdi beni... Bir kediyi sever gibi karşılık beklemeden, yalnızca kedi olduğu için severdi.

Coğu sabah aynı yerde karşılaşıyorduk. Elinde torbayla görününce mahallenin kedileri ayağına üşüşüyordu. Yaşlıydı ağır adımlarla yürüyordu. Banklardan birine oturup torbasından çıkardığı yoğurt kabına getirdiği mamaları döküyor, bekliyor ve boş mama kabını alıp geldiği gibi ağır adımlarla uzaklaşıyordu. Kediler istahla karınlarını doyuruyor, pek kavga da etmiyorlardı.

Onlar Bakırköy Tren İstasyonu'nun üstgeçidinin kedileriydi. Çoğu kez geçidin kitapçılarına ve müşterilerine sürünürken ya da kitapların üstünde miskince yatarken görürdük onları...

O yaşlı amcanın kitapçıların tezgahlarını açmadığı sabahın er-

ken saatlerinde gelmesi gündüz pek ortalarda görünmemesi dikkatimi çekmişti. Kitapçılar da tanımıyordu. Pek konuşmadığını, hatta asık suratlı olduğunu; ama her sabah gelip kedileri besleyip ortalığı temiz bırakmaya özen göstererek gittiğini anlatmışlardı.

O sabah daha da erkenciydim. Geçidin banklarından birine oturmuş kedilerle zaman geçiriyordum. Çoğu, sabah mahmurluğu içindeydi, yüz vermiyorlardı. Oyuncu olan kardeş iki yavru tekir kedi alt alta üst üste boğuşuyordu. Yaşlı amcanın her zamanki gibi ağır adımlarla geçidin merdivenlerinde görünmesiyle kedilerin ilgisi ona yöneldi. Miyavlama sesleri arasında gülümseyerek "Durun acele etmeyin, hepinize yetecek denli ma-

ma getirdim, sakın olun, kavgaya istemem” diyerek yanımdaki banka oturdu ve çıkardığı yoğurt kabına döktüğü mamaları kedilere uzattı.

Bankın öteki ucuna oturup selamladım. Konuşmak istemiyor gibiydi. Hayli tüylü iri olan tekir kedi azıcık atıştırıp amcayla aramıza girdi. Kendini sevdirmeye çalıştı. Karşılık görünce kucığına çıkıp yayıldı. “Makara çekme” dediğimiz hırıltısını uzaktan bile duymak olanaklıydı. Keyifle kuyruğunu sallıyor ve boynunu uzatıp okşatıyordu. İlgilendiğimi görünce kafasını okşadığı tekiri işaret edip “Bu en yufka yürek-lisidir. Annelik işte, yavruları karınlarını doyurmadan mamasını yemez, bekler. Kimi zaman ona mama kalmayacağını da bilir; ama yine de önce yavruları doy-” dedi.

Bu sözlerden cesaret alıp kendimi tanıttım. Uzun süredir onu izlediğimi, düzenli olarak her gün kedilere mama getirmesinin dikkatimi çektiğini söyledim.

“Aslında bunlar rahmetli eşimin kedileri... O gelir beslerdi, ölmeden bana emanet etti. Hasta yatağında ‘Mezarıma çiçek koymanı, dua okumanı istemem. Kedileri besle onların duaları bana ulaşır’ demişti. Gücüm yettiğince her sabah geliyorum buralara... Bana da hareket oluyor, hiç ol-

mazsa giyinip evden çıkıyorum.”
“Kedileri çok seviyorsunuz anlaşılan...”

“Hiç sevmezdim. Hatta eşimin kedilere olan düşkünlüğü yüzünden arada hırıştığımız bile olmuştur. Kedinin nankör hayvan olduğunu düşünenlerdendim.”

Bu arada kediler birbirini iteleyerek mama kabından nasip lenmeye uğraşıyordu. Koca kafalı siyahlı beyazlı erkek kedi hır çıkacak gibi olunca ötekiler onu susturdu. O da kopardığı mama parçasını alıp karşıdaki bankın altında yemeğe devam etti.

Yaşlı adam Bakırköy’ün yerlisi olduğunu, uzun yıllar çarşıda mühürçülük yaptığını, matbaaların işe el atmasıyla dükkanı kapatmak zorunda kaldığını anlattı. Uzaklara doğru dalgın bakarak elini sallayıp iç çekti.

“O zamanlar ‘Damgacı’ derlerdi bizlere... Çarşıda yan yana

birkaç küçük esnaf aynı işi yapardık. Ekmeğimizi çıkarırdık. Aynı kaptan beslenen bu kediler gibi kavgaya da etmezdik, iyi arkadaş-tık. Dükkan önünde tavla oynadığımız olurdu, çayına... Şimdi ne o muhabbet kaldı ne de o insanlar... Önce çarşığı yıkıp yeni baştan yaptılar sonra el emeği gerektirmeyen silikon mühürler çıktı. Kimse lastik mühür yaptırmaz oldu. Matbaalar üstlendi bizim işi...

Pek çok esnaf gibi bizler de kapattık dükkanları...”

“Peki sonra başka bir iş yapmadınız mı?”

“Dedim ya, ne çarşı kaldı ne çarşının esnafı ne de insanlar... Hepsi birden yıkılan çarşıyla gidi-verdi. Artık başka çevrelerin insanlarına hizmet ediyor yeni çarşı... Bizleri tanıyan eden bile kalmadı. Bu yaştan sonra işsiz kalmak, özellikle yaptığım işin çaptan düşmesiyle gözden yit-mek de cabası. Bir de hanımın hastalığı girince araya, tutuna-madım. Bir tür zorunlu emeklilik bu benim yaşadığım...”

Karnını doyuran kediler kitapçı tezgahlarına yayılıp yalananmaya

başladılar. Bizimki mama kabını torbaya koyup ağzını bağladı. Kucığındaki tekir kedi yine aç kalmıştı; ama inmeye de niyeti yoktu. Sevgiyle sırtını okşadı kedinin...

“Gerçekten hiç sevmezdim kedileri... Karnını doyurduktan sonra yüzüme bakmadan arkalarını dönüp gitmelerine, seslenince gelmemelerine sinir olurdum. Ama bu tekir kedi çözdü kalbimin mühürünü... Sevmeye alışmış; ama sevmeyi bilmeyen çocuk gibi biri olduğumu eşim söy-

lerdi de anlamaz, kızardım. Mühürçülük yapa yapa kalbimi de mühürlediğimden yakınırdı rahmetli. Ben de ona ‘Yine çenen düştü, senin de ağzını mühürlemek lazım’ derdim, atışır-dık.”

Gözleri dolmuştu. Başını önüne eğip kucığındaki tekir kediyle ilgilendi.

“Bu tekir ne yaptı da çözdü kalbinizin mühürünü? Nasıl sevebildiniz kedileri?”

“Rahmetlinin vasiyeti olmasa düşüncemi değiştireceğim yoktu. Sanırım bu yüzden emanet

etti bana bu kedileri... Onlara bakıp aslında onlara benzediğimi, nankörlük edip yalnızca sevgi, ilgi bekleyen

çocuk gibi olduğumu görmemi istedi. Kedilerin o sevgi dolu sakın soluğunu, kulağımın yakınında duyumsayana değin hiç sevmezdim bu nankör hayvanları... Aslında onlara ne denli benziyormuşum. Bunca nankörlüğüme aksiliğime karşın rahmetli severdi, çok severdi beni... Bir kediye sever gibi karşılık beklemeden, yalnızca kedi olduğu için severdi. Bense şu karşıda bankın altında oturan hain erkek kedi gibi huysuzluk eder dururdum. Bu tekirin

anaçlığı, uysallığı, ilgisi çözdü yüreğimin mührünü..."

Kucağındaki tekir kedi iyice yayılmış uyumaya hazırlanıyordu. Üstgeçidin kitapçıları tezgahlarını açıp rafları düzenlemeye başlamıştı. Yaşlı adam kucağındaki tekiri yavaşça oturduğu yerin yanına bırakıp ayağa kalktı, pardösüsünü düzeltti. Gelirken ilgiyle karşılayan kediler bu kez onunla ilgilenmedi. Eliyle selam verip sağlıklı günler diledi, çarşı caddesine doğru

ağır adımlarla yürüyerek gözden kayboldu. Güneş sıcak yüzünü göstermeye başlamıştı.

Kediler kitapların üzerinde yalanmalarını sürdürüyordu. Yavru kediler buldukları plastik parçasını yuvarlayıp neşeyle oynuyor, kitapçılar tozlarını aldıkları kitapları raflara diziyordu. Geçidin sakinleri sıcak gelecek bir sonbahar gününe daha hazırlanıyordu. •

MehmetUhri@butundunya.com.tr

Churchill bir akıl hastanesini ziyaret ediyordu. Bir hastanın kendisine çok dikkatli baktığını görünce yanına yaklaştı ve "Hayrola, beni tanımadın mı?" diye sordu.

Hasta, "Tanımadım" diye yanıt verdi ve sordu: "Kimsin sen?" Churchill "Ben İngiltere'nin başbakanıyım" dedi.

Aklı bastası kendini tutamadı, katılarak gülmeye başladı: "Ben de böyle başlamıştım" dedi. "Sonra buraya getirdiler." •

Yargıç, hırsızlıktan sanık "yetmişlik delikanlı"yı azarlamaya başladı:

"Televizyon çalmakla suçlanıyorsunuz" dedi. "Bu yaşta hırsızlık yapmaya utanmıyor musunuz?"

"Yetmişlik delikanlı" hemen kendini savundu:

"Ne yapalım, yargıç bey?" dedi. "Bizim geçliğimizde böyle aygıtlar yoktu..." •

Coğrafya öğretmeni öğrencilerine "Bana Kuzey Kutbu'nu kim açıklayabilir?" diye sordu.

Öğrenciler arasında derin bir sessizlik oldu. Bir süre sonra sınıfın en yaramaz öğrencisi parmağını kaldırdı ve "Ben açıklayabilirim öğretmenim" dedi.

Öğretmen sorduğu sorunun bilinmesine çok sevindi:

"Hadi bakalım söyle" dedi. "Nedir Kuzey Kutbu?"

Yaramaz öğrenci hemen yanıt verdi:

"Dünyanın buzdolabı, öğretmenim." •

KENDİLERİNE ÖZGÜ KISA KISA ÖZELLİKLERİYLE BÜTÜN DÜNYANIN TANIDIKLARI

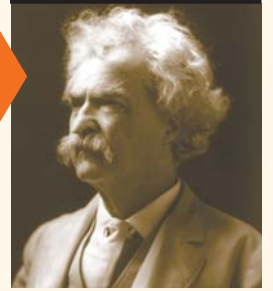
Sandra Bullock

Atları çok seven ünlü yıldız çiftliğinde yirminin üzerinde at besliyor. Bugüne değin bir kez bile ata binemeyen hatta bir ata dokunamayan yıldız, "Onları uzaktan sevmekle yetinmek zorundayım; çünkü atlara alerjim var" diyor.

Arkadaşı Graham Bell'in telefonu geliştirmesi üzerine ünlü yazar, "Bu makineni gözüm hiç tutmadı. Böyle boş şeylerle zamanını öldüreceğine yararlı bir şeyler yapmaya çalış" diyerek arkadaşına öğüt verdi.

Mark Twain

Yüksek okulu üç ayda bitirerek arkadaşları arasında değişik bir rekora sahip olan yazar, onsekiz yılda ellibir kitap yazarak bu konuda da değişik bir rekorun sahibi oldu.

Jack London

Güzelliğini herkese duyurmak hatta kabul ettirmek çabası içindeki güzel yıldızın güzelliği bu çabası sonunda ikinci planda kaldı. Belki de bu nedenle uzun bir bunalıma giren "Sonsuz Aşk" filminin ünlü oyuncusu, kendi doğurduğu bebeği reddetti, üç yaşına değin onu görmek istemedi. İyileştikten sonra ise çocuğunu bağrına bastı, kendini ona adadı.

Brooke Shields

Cleopatra

Dünyada “en çok mezara sahip” kişidir. Ziyaret ettiği söylenen hemen her yerde mezarının olduğu yanı sıra, Akdeniz Bölgesi’ndeki birçok turistik kıyı kasabasında denize girdiği de ileri sürülmektedir.

Oscar’lı aktör 1989’da çevirdiği “Vampirin Öpücüğü” adlı filmde yönetmenin dayatması üzerine bir hamam böceğini canlı canlı yedi.

Nicholas Cage

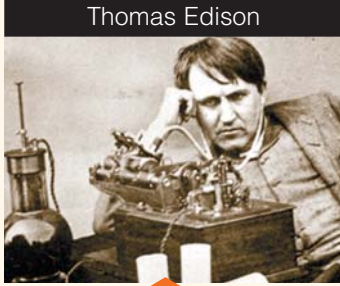

Joseph Stalin

Ona göre UFO’lar, Sovyetler Birliği’ni yok etmeyi amaçlayan “kökü dışarıda” saldırganlardı. Ülkenin en ünlü bilim adamlarını, UFO’ların olası saldırılarına karşı çözüm aramakla görevlendirdi.

Thomas Edison

İlk motorlu uçağın mucitleri olan iki kardeş, yaşamlarının sonuna değin bekar olarak yaşadılar. Babalarının söylediğine göre, hem iki kadına bakmaya hem de makinelerine yetecek denli paraları yoktu. Bu yüzden makineler ve kadınlar arasında bir seçim yapmak zorunda kalınca kadınlardan vazgeçtiler, makineleriyle ilgilenmeyi yeğlediler.

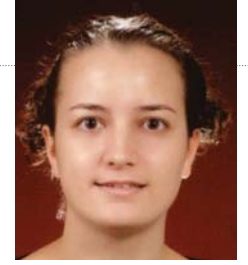
Wright Kardeşler

Hafızası çok zayıftı. Tanıştığı kişilerle karşılaştığında onları tanıamaz, kendileriyle yeniden tanışmak zorunda kalırdı. Unutkanlığı nedeniyle okulda bir türlü başarı sağlayamamış hep sınıf sonuncusu olmuştu.

NE, NEDİR, NASILDIR?

Pelin Hazar

Bir Yapı:

Dans Eden Bina

Bir Buluş:

Sineklik

Cevredeki tarihi yapıların arasından sıyrılan sıradışı ve hoş bir yapı mı, yoksa ezilmiş bir teneke kutusuna benzeyen ve Prag’ın kendine özgü dokusunu zedeleyen bir bina mı?

Akıllarda yer etmesini sağlayan yapılarından biri Bilbao’daki görkemli Guggenheim Müzesi olan ünlü mimar Frank Gehry ile Hırvatistan doğumlu mimar Vlado Milunic’in ortak yapıtı, özgün adı “Tancıcı Düm” olan “Dans Eden Bina”nın yerinde önceden, 1945 yılındaki

bombalamada yıkılan ve kalıntıları 1960 yılında temizlenen bir bina bulunuyormuş.

“Dans Eden Bina”, “Sarhoş Bina” adlarının yanı sıra ünlü dansçı çift Ginger Rogers ve Fred Astaire’den esinlenilerek binaya bir de “Ginger ve Fred” adı verilmiş. Bina, dans eden bir kadın ve adam biçiminde... “Ginger ve Fred” adını verme fikri Gehry’ye ait. Milunic binayı “Dans Eden Bina” olarak adlandırmayı yeğliyor; çünkü onu, Kadife Devrim’in bitişinde edilen bir dans olarak düşünüyor.

Yan taraftaki bina tiyatro yaza-

rı ve devlet eski başkanı Vaclav Havel'e çocukluğundan 1990'ların ortasına değin ev sahipliği yapmış. Havel, kendi binasını tasarlayan Milunic'ten bir de yandaki alana yapılacak bir bina için çizimler yapmasını istemiş.

Ünlü bir mimarı bu projede çalışma arkadaşı olarak seçmesi istenen Milunic, modeli oluşturduktan sonra bir çalışma arkadaşı aramaya başlamış. İlk olarak Jean Nouvel'e projeyi açıtsa da Nouvel, binanın yapılabildiği alanın iki mimarın birarada çalışabilmesi için küçük bir alan olduğunu gerekçe göstererek teklifi kabul etmemiş. Sonrasında Frank Gehry'ye öneri götüren Milunic, çizimlerini gören ve beğenen Gehry'den olumlu yanıt almış. Gehry, Milunic'in tasarımının yanına bir bina da kendisi çizerek

birbirini tamamlayan kadın ve erkek figürleri yaratmış. Frank Gehry'nin ilk kez bir başkasıyla yürüttüğü projenin sonucu olan bu bina Guggenheim Müzesi için bir anlamda ön çalışma olmuş.

Bir Hollanda bankası projeye tam destek vermeyi kabul etmiş, dolayısıyla Gehry ve Milunic neredeyse sınırsız bir bütçeye sahip olmuşlar. İlk toplantı 1992 yılında yapılmış, 1994 yılında başlanan proje 1996 yılında tamamlanmış. Gehry ve Milunic binanın dış cephesini boyamamayı yeğlemişler, renkler kullanılan malzemelerin doğal renkleri...

Vltava Nehri'nin kıyısında yer alan yapının terasında bir Fransız restoranı bulunuyor. "Dans Eden Bina"nın sakinleri ne müze ziyaretçileri ne de kültürel etkinliklere katılan kişiler; onlar çok uluslu şirketler... İlk baştaki beklentilerin aksine binada kültürel bir

merkez yaratma planlarının hayata geçirilemediği ortada.

Milunic "Dans Eden Bina" ile ilgili şunları söylemiş:

“Yapının, Kadife Devrim sırasında-ki Çekoslovak halkının durumunu

yansıtmayı istedim. İki kesim... Bütüncül geçmişini unutan bir toplum, yani durağan olan kesim ve bir de, bütüncül geçmişini unutan ve değişimle dolu bir dünya-ya adım atan bir toplum. Asıl düşüncem buydu. İletişim içindeki iki farklı kitle...”

2005 yılında Çek Bankası tarafından mimari yapıtlar serisinin son halkası olarak üzerinde fotoğrafının bulunduğu altın para çıkarılan, sıradışı bir biçime ve teknik özelliklere sahip olan bu bina tarihi dokuyu bozduğu gerekçesiyle özellikle ilk zamanlarda halktan büyük tepki almışsa da, Praglılar'ın bir bölümü önünden geçerken, dans eden "Ginger ve Fred"e selam ederek devam eder olmuş yoluna...

Bir mimarlık dergisi editörü olan Wilfried Dechau binayı ezilmiş teneke içecek kutusuna benzetirken, bir ötekisi ise Milunic ile Gehry'nin dünya mimarisine sıradışı ve yaratıcı katkılarının biri olarak yorumlamış. Öyle

ya da böyle, "Dans Eden Bina"nın, öteki adıyla "Ginger ve Fred"in, Prag'ın mimari yapısının çeşitlenmesinde büyük role sahip olduğu bir gerçek!

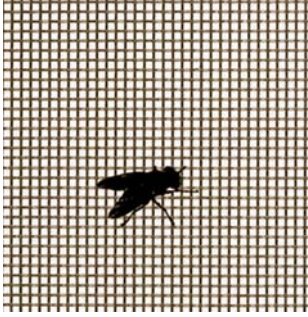
Plastik, kare ya da kelebek biç-

minde ve canlı renklerde olanlardan şimdi olmasa bile bir dönem sizin evinizde de bulunmuştur!

1862 Pennsylvania doğumlu Samuel Crumbine daha çocuk yaşlarda tıba büyük ilgi duyu-

yormuş. En çok ilgisini çeken konuyla hastalıklarla savaşım yöntemleriymiş. Doktor olarak geçirdiği yıllar ona bir şeyi çok iyi öğretmiş: Küçük bir önlem, aslında büyük bir tedavidir. 1905 yılında ABD'nin Kansas eyaletini sinekler sardığında halk durumun ciddiyetinin ve doğurabileceği sonuçların ilk başlarda ayırdına varamamış.

Araştırmacılar, sineklerin yiyeceklere hastalığa neden olan bakteriler taşıdıklarını bildirmişler. Kent sağlık kurulu üyelerinden Doktor Samuel Crumbine halkın, sineklerin oluşturduğu tehdidin ayırdına varması ve harekete geçmesi gerektiğini düşünüyormuş.

Bir gün Topeka'da, beyzbol benzeri bir spor olan softball karşılaşması izlerken taraftarların "topa vur, topa vur!" biçimindeki tezahüratları ona esin vermiş. Sinekleri ortadan kaldırmak için büyük bir kampanya başlatarak, kısa bir süre sonra çıkan sağlık bülteninde Kansashılar'a manşetten "Sineklere vurun!" çağrısında bulunmuş.

"Sineklere ölüm" sloganı gide rek yayılmış ve halk bu savaşıma aktif olarak katılmaya başlamış. Aralarından biri, bir öğretmen

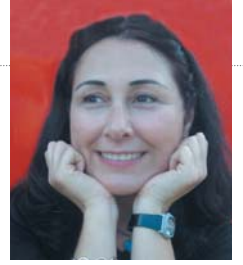
olan Frank H. Rose, Crumbine'in yönlendirmesiyle, sopadan ve bir parça delikli örtüden oluşan bir sineklik yaparak ona götürmüş. Sinekler katı maddelerin oluşturduğu basıncı duyumsayabildiklerinden ve hemen kaçtıklarından, sopanın ucundaki örtüde kesinlikle delikler olmalı diye düşünmüşler. Crumbine bu yeni alete "sinek öldüreceği" adını vermiş.

"Tül örtüler doktor reçetelerinden daha ucuz" diyen Crumbine çıkardığı bültende sineklerle ilgili tekerlemeler ve komik şiirler bile yazıyordu. "Ayaklarım hep kirlidir, gözüm hep yiyeceklerinizdedir, yürürüm onların üzerinde zevkle, hep meşgulüm gezirim vızzz vızzz sesiyle".

İlk sinekliği yapan kişi Frank H. Rose. Çabaları, ilgi çekici ve yaratıcı yöntemleriyle halkın tehlikenin ayırdına varmasını sağlayan ve birçok hastalığı başlama dan ortadan kaldıran, böyle bir buluş ortaya çıkarılması konusunda teşviklerde bulunan kişi ise Samuel Crumbine. Özellikle bugünkü denli çeşitli çözümlerin bulunmadığı o zamanlarda, ikisinin katkısının da küçümsenmeyecek denli önemli olduğunu düşünmek yanlış olmaz. •

PelinHazar@butundunya.com.tr

YAŞAMDAN YANSIMALAR
Nuray Bartoschek

Sevginin GÜCÜ

Zor günlerimde sizlerden gelen iletiler benim için en iyi ilaç olmuştu. **Şimdi sevgili dostum Eric'in de sevginin ve umudun gücüyle bu zorlu sınavı aşacağına inanıyorum.**

Fethiye Kültür Merkezi'ndeki piyano resitaline giderken içim içime sığmıyordu. Üniversite öğrencilik yıllarımda Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nın konserlerini, opera ve bale gösterilerini, piyano resitallerini olabildiğince izlemeye çalışmışım; ama bu akşamki resitalin özelliği Fethiye'de bir ilk olmasıydı.

Ve piyano benim için her zaman "çok özel"di. Henüz ilköğretime giderken başlamıştı piyano tutkum... O zamanki koşullarda ne piyanoya yakından dokunma şansım olmuştu ne de konservatuvara gitme... Ama bir söz vermişim kendime:

"Seksen yaşında da olsa bir gün kesinlikle piyano alacağım ve çalmasını öğreneceğim."

Aradan geçen yıllar kendi kendime verdiğim sözü unutturmadığı gibi, piyanoya olan tutkumu da hiç eksiltmedi.

O akşam resitali büyük bir hayranlıkla izledim. Macar asıllı, Alman piyanist Peter Grauer, dinletinin sonunda piyano öğretmeni Eric Radermacher'i sahneye davet etti. Resitalin gerçekleşmesinde katkıları bulunan arkadaşım Dilek kulağıma "Böyle bir piyano ustasının Kayaköy'de yaşaması bizler için büyük bir şans" deyince, heyecandan kalbim duracak sandım. Arkadaşımdan beni Eric'le tanıştırmasını rica ettim.

İzleyiciler dağıldıktan sonra arkadaşım beni Eric'le tanıştırdı, elini sıkarken adeta yalvarırcasına "Lütfen bana piyano dersi verisiniz? Lütfen..." dedim.

Eric, "Evde piyanonuz var mı?"

diye sordu. Ben “Hayır, henüz yok; ama büyük bir org var” deyince son derece sert bir ses tonuyla “Hayır, olmaz, unuttun” dedi.

Boğazıma bir şeyler düğümlendi. Aslında öyle çok şey söylemek, ona çocukluk düşlerimi anlatmak istiyordum; ama yapamadım. Bir anda konserin tüm büyüğü yok olmuştu. Elinden oynacağı alınmış bir çocuk gibi ağlamamak için dudaklarımı ısırarak sustum. Eve gelince de saatlerce hıçkırarak ağladım. O anda piyano alma olanağımız yoktu ve ben böyle bir ustayla tanışmama karşın, bu şansımı kullanamadığım için günlerce üzüldüm, neredeyse yas tuttum; ama yine de umudumu yitirmedim.

Birkaç kez daha aynı ortamlarda karşılaştık Eric’le, selamlaştık, sohbet ettik. Karşılaşmalarımızdaki kısa hatırlar sormalar, zamanla yerini doyulmaz sohbetlere bırakmaya başladı. İlk kez evine gittiğimde eski bir dost gibi gizlice oksadım kuyruklu piyanoyu... O akşam eve geldiğimde bilgisayarımı açtığımda kısa; ama benim için çok anlamlı bir ileti buldum Eric’ten:

“Bugün ben piyano çalarken senin piyanoya nasıl büyük bir aşkla baktığını ve nasıl heyecanlandığını gördüm. Sanırım, seninle bir an önce piyano derslerine başlamalıyız” yazıyordu.

Mutluluktan havalara uçtum.

Sonunda bu yaz kendime bir piyano alabildim. Hele piyanonun kargodan geldiği haberini aldığım anda eve giderkenki halimi görmeliydiniz! Sokaklarda kornaya basarak, adeta uçarcasına gittim eve ve kızımın şaşkın bakışlarla, gülerek “Anneciğim, biraz abartmıyor musun, neredeyse aklını oynatacaksın piyano için...” sözlerine aldırmadan sarılıp öptüm piyanomu... Evde küçük çocuklar gibi hoplayıp zıpladım, avaz avaz bağırdım “Benim artık bir piyanom varrrrr!” diye...

Sevgili dostum ve hocam Eric’le güzel bir de anlaşma yaptık. Ben ona Türkçe öğretecektim, o da bana piyano çalmayı öğretecekti. Benim İngiliz öğrencim Clare “Piyano çalmak benim de çocukluk düşümdü” deyince hep birlikte, coşkuyla başladık derslere...

Carşambaları hepimiz de iple çekiyorduk. Piyanonun başında zamanı unutup, günün nasıl geçtiğini anlamıyorduk. Eric, yalnızca iyi bir piyano ustası değil, aynı zamanda yüreği de güzel bir insandı. Ona zaman zaman takılıyordum “İlk tanıştığımız gün sen beni ağlattın, bunu hiç unutmayacağım” diyordum. Eric, tanıştığımız gün piyanonun benim için ne anlama geldiğini anlayamadığı için kendisine kızıyor ve defalarca özür diliyordu beni üzdüğü için... Ben de

Piyano öğretmeni Eric Radermacher

gülümseyerek “Sevgili dostum, önemli olan öykümüzün sonunun iyi bitmesi, bak hiçbir şey için geç kalmış değiliz” diyordum.

Ama sık sık yazılarımda da değindiğim gibi, yaşam kitabının yazarı biz değiliz. Kimi zaman mutlulukla, heyecanla okuduğunuz kitabın sayfasını çevirdiğiniz anda gülcükler yüzünüzde donup kalıyor.

Herşey bizim denetimimizde gibi görünse de, bir saniyede insanın tüm yaşamı değişebiliyor.

Son zamanlarda benim sağlık sorunlarım nedeniyle piyano derslerimizi biraz aksatmıştık. Üç yıl önce geçirdiğim trafik kazası nedeniyle zaman zaman şiddetli boyun ağrılarımla oluyordu. Çarşamba sabahı telefonum çaldı. Eric’in adını görünce “Belki de derse gecikecek, onun için arıyor” düşüncesiyle “Merhaba Eric” diyerek açtım telefonumu...

Hiç tanımadığım bir ses “Nu-

ray Hanım, üzgünüm; ama Eric, beyin kanaması geçirdi, sağ tarafı felç oldu, şu an ambulansla Antalya’ya götürüyoruz. Bilinç yerinde ama konuşmıyor, eşi sizi aramamızı istedi” deyince bir anda başım dönmeye başladı.

Çaresizlik içinde “Neden? Ama neden Eric?” diye mırıldanarak dolanıp durdum evin içinde...

Oysa biliyorum ki, yaşam hiç kimseye ayrıcalık tanımıyor. Biliyorum ki, şu an ben yazımı yazarken, siz işinizi yaparken, sohbet ederken, dersteysen, uyurken, yürürken, eğlenirken, kızarken aynı dakikalarda dünyada kimbilir kaç kişi yaşamını kaybediyor, sakat kalıyor. Ama hepimiz “Benim başıma gelmez” rahatlığıyla yaşadığımız için kendimize ya da yakınlarımıza bir şey olduğunda

büyük bir şok yaşıyor, gerçeği kabullenmekte zorlanıyoruz.

Evet, bunun nedeni, niçini yok. Ne denli zengin de olsak, sağlamlıklı da olsak, sevenlerimiz çok da olsa, hiç olmasa da, yaşamın karşısında hiç birimizin torpili yok, hepimiz eşitiz ve her an herşey, hepimizin başına gelebilir.

Dayanamayıp hafta sonunda zor attım kendimi Antalya'ya... Onu hastanede kıpırdamadan, konuşmadan görünce çaresizlikten acı içinde kıvrandım. Gözlerimizle binlerce sözcüğe bedel duyguları paylaştık o kısacık anda...

Ona küçük öğrencilerinin yazdığı mektupları, çizdiği resimleri gösterdim. Sonra başını ellerimin arasına alıp "Doktorların bir mucize gerçekleştirmesini bekleme Eric, onlar tıbben gerekli tedaviyi yapacaklar; ama unutma gerçek mucize sensin. Gerçek güç sende gizli, lütfen umudunu yitirme ve bu zorlu savaşı kazanacağına inan. Ben başardıysam, sen de başarısın, benim üç yıl önce ne durumda olduğumu düşün" dedim.

Üç yıl önce kırmızı ışıktaki beklere alkollü bir sürücünün arkadan çarpması sonucunda boyunumda birinci omur kırıldı ve aylarca kıpırdamadan yattım. Doktorlar güçlü bir hapsin ya da öksürüğün bile felç değil ölümüne neden olabileceğini söylemişlerdi. Ama şimdi yaşıyorum ve ayak-

tayım. O zor günlerimde sizlerden gelen iletiler benim için en iyi ilaç olmuştu. Şimdi sevgili dostum Eric'in de sevginin ve umudun gücüyle bu zorlu sınavı aşacağına inanıyorum.

Eric şu anda Almanya'da tedavi görüyor. Konuşma terapisi ve fizyoterapiye başlandı. Dün terapistle birlikte beşe değin sayabilmiş ve üç dakika yürüyebilmiş. Aylarca bardaktan su içememiş birisi olarak, o üç dakikanın ne denli uzun bir maraton olduğunu çok iyi anlıyorum.

Bütün Dünya çatısı altında dokuzuncu yılını ve yıllardır yalnızca beni değil, eşimi, kızımı, annemi, dostlarımı da ailenizin bir bireyi gibi konuk ettiniz evlerinize, sevginizi hep yanıbaşında duyumsattınız.

Hüzünlerimi de, mutluluklarımı da paylaştım sizlerle... Şimdi o güzel yüreklerinizde sevgili dostum ve öğretmenim Eric için de bir yer açmanızı rica ediyorum. Hep birlikte sevginin gücüne bir kez daha tanık olmayı diliyorum.

Ben de burada size söz veriyorum, sevgili Eric bu zorlu sınavı aşınca, derslerimize son derece hızla devam edeceğiz ve ilk piyano dinletime tüm Bütün Dünya okurlarını davet edeceğiz.

Yüreğimizden sevgiler hiç eksilmesin. •

NurayBartoscsek@butundunya.com.tr

KİM, NEYİ, NE ZAMAN, NEREDE, NASIL BULDU?

Serdar Kalkan

DNA MODELİ NASIL GELİŞTİRİLDİ?

Bizi biz yapan, tüm genetik özelliklerimizi, hastalıklarımızı, cinsiyetimizi, saçımızın rengini, ses tonumuzun tınısını bile kodlayan en küçük yapı taşımız olan kromozomlarımız, DNA (deoksiribonükleik asit) moleküllerinden oluşmaktadır. DNA'nın geliştirilmesi, insanlık tarihinin en önemli biyolojik buluşlarından biridir.

DNA'nın modeli, bilim adamlarından oluşan bir ekip tarafından bir laboratuvar da değil, Cambridge Üniversitesi'ndeki sade eşyalarla döşenmiş odasında çalışmalarını sürdüren, 26 yaşındaki genç Amerikalı araştırmacı bilim adamı James Dewey Watson tarafından, 1953 yılında bulundu.

1867'deki bulunuşundan bu yana DNA, canlıların hücre çekir-

deklerindeki uzun, ince iplikler olarak biliniyordu.

2 metre uzunluğundaki DNA, insan bedeninin hücrelerinin merkezinde sarılmış olarak bulunuyordu ve altı adet "yapı taşı"ndan oluşuyordu. Bunlar, fosfor, oksijen, içinde fosfor bulunan fosfat adlı bir tür şeker ve nükleik asit bezleri olarak bilinen 4 azot bileşiğiydi. Watson ve Crick, bu yapıtaşlarının kendini çoğaltma yeteneği olan bir maddenin temel parçaları olduğunu biliyorlardı.

DNA'nın kendini çoğaltma yeteneği, bölünme ve korunma biçimindeki yaşamsal olayları gerçekleştirmekteydi. Hücresinin çoğalma ve bölünme özelliği canlı varlıkları cansız varlıklardan ayıran temel özellikti. Ve bu nedenle DNA, yaşamın temeli sayılmak-

taydı. Watson ve Crick'e göre DNA'nın çalışma biçimi, bu bileşimin yapısının deşifre edilmesiyle daha kolay anlaşılabilir.

Yıllarca süren umutsuz çabalardan sonra iki arkadaş 1953 ilkbaharında her biri farklı biçimdeki 6 temel DNA yapıtaşından birini gösteren el büyüklüğünde saç parçaları kestiler. Daha sonra kimyasal bağların yerine geçen hareketli ek yerleri kullanıp parçaları çeşitli biçimlerde yapıştırdılar. Aylarca süren çabaları sonuç vermedince,

iki arkadaş çalışmalarını sonlandırmaya karar verdiler.

Ama onları yeniden harekete geçirecek bir olay gerçekleşti:

Watson, bir gece düşünde sarmal yapılı bir merdiven gördü. Ertesi sabah Crick'e düşünüyü anlattı. Üç gün üç gece sürekli çalışmadan sonra iki bilim adamı ilginç bir model yarattılar. Bu, günümüzdeki ikili sarmal biçimiyle DNA'nın ilk modeliydi. Yapılan buluşun devrim niteliğindeki sonuçları iki bilim adamına 1962'de Nobel Ödülü'nü kazandırdı. •

SerdarKalkan@butundunya.com.tr

Yeni bir eve taşınan adam, posta kutusuna eski kiracının mektuplarını bırakmakta ısrar eden postacıya, bu evde artık kendisinin oturduğunu bir türlü anlatamıyordu.

Önce, posta kutusunun üzerindeki adını, olması gerekenden daha büyük harflerle yazdı. Bu da sonucu değiştirmeyince posta kutusunun üzerine, postacıya yazılmış bir not yapıştırdı ve mektupları, yanlış adrese getirdiğini söyledi.

Ertesi gün posta kutusunun üzerinde, bu kez postacının kendisine yazdığı notu gördü. Postacının notunda şunlar yazılıydı:

"Bayım ben mektupları doğru adrese getiriyorum. Fakat siz yanlış adreste oturuyor olabilirsiniz." •

"Sudoku"nun Yanıtları

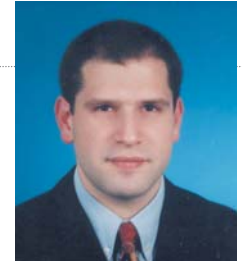
9	4	8	7	5	6	2	3	1	2	7	3	6	4	9	8	5	1
2	5	1	9	4	3	6	7	8	5	8	4	2	7	1	3	9	6
7	6	3	8	1	2	5	9	4	6	1	9	8	3	5	2	4	7
6	3	4	2	7	1	8	5	9	8	6	1	5	9	3	7	2	4
8	2	5	3	9	4	7	1	6	7	3	5	4	8	2	6	1	9
1	7	9	6	8	5	3	4	2	9	4	2	7	1	6	5	3	8
5	8	2	1	3	9	4	6	7	1	9	8	3	2	7	4	6	5
3	1	7	4	6	8	9	2	5	3	5	7	1	6	4	9	8	2
4	9	6	5	2	7	1	8	3	4	2	6	9	5	8	1	7	3

Kolay

Zor

SİNEMANIN DÜNYASI

Doğan Anapa

Sinemanın Makinesini Yapabildiler Ama... Satmayı Beceremediler

istanbul'un Galata semtindeki bir birahane de Türkler'in ilk kez 1896 yılında seyrettikleri "sinema"yla Fransızlar, bu olaydan birkaç ay önce, 22 Aralık 1895 tarihinde, Paris'teki ünlü "Grand Cafe"nin bodrum katında tanışmışlardı.

O gece gösterilen birer dakikalık kısacık filmlerin oynatıldığı "sinematograf" adlı aygıtın arkasında ise, o aygıtı geliştiren iki kardeş, Lumiere Kardeşler vardı.

Bu kardeşler, sinematograf adlı makineyi yalnızca geliştirmekle kalmamışlar, şimdi de çalıştırarak ondan perdeye hareketli görüntüler yansıtıyorlar, bu "olağanüstü" buluşları nedeniyle duyumsadıkları olağanüstü mutluluklarını, seyircilerle de paylaşıyorlardı.

Fotograf makinesinin geliştirilmesinden sonra, 19'uncu yüzyılın ilk yıllarından başlayarak çeşitli ki-

şiler, "hareket eden fotoğraflar" yansıtan bir makine geliştirmek için çeşitli deneyler yapmışlar; fakat bu "teknolojik mucize"yi üstelik toplu olarak izlenebilmeyi sağlayan bir aygıtı insalığa armağan etmek başarısının ve onurunun sahibi, Lumiere Kardeşler olmuştu.

Dünyada ilk kez sinema oynatan bu iki kardeş, tüm başarılarına karşın, bu makineden birer tane de kendileri satın alıp ülkelere sinemayı ilk götüren kişi olmak isteyen çeşitli ülkelerin girişimcilerinin isteklerini karşılayamadılar. Çünkü onlar makine üreten sanayici değil, makine geliştiren mucitlerdi. Ellerinde ise, yalnızca kendilerinin kullandıkları aygıt vardı.

Tek çare, yetiştirdikleri uzmanları sinematografla birlikte çekim yapmak isteyen ülkelere göndermekti.

Lumiere Kardeşler'in yetiştirdikleri bu uzmanlar, İstanbul'a

da geldiler. İlk işleri gazetelere ilanlar vermek, çağın en son buluşu bu aygıtla yapılacak çekimlere katılıp kendi görüntülerini ve yaşadıkları yeri görmek isteyen kişileri gösterilerine davet etmek oldu. Böylece birçok kentte olduğu gibi, İstanbul da renkli ve komik çekimlere sahne oldu.

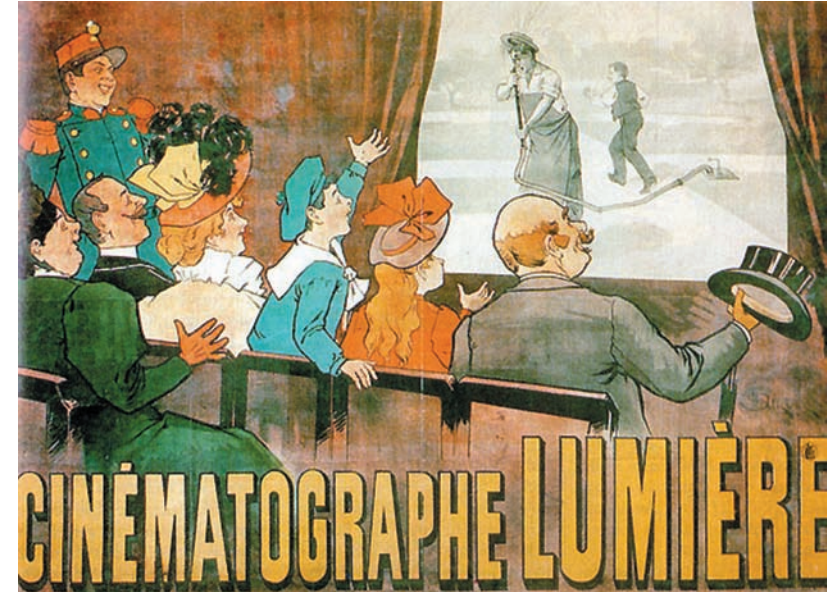
Lumiere Kardeşler, sinemaya ticari bir bakışla yaklaşmadıklarından dünya pazarındaki haklarını, onlardan daha üretken davranan, Charles Pathe Şirketi'ne kaptırdılar. Pathe ise, kendi sinematografını üreterek dünyaya yayılmak için temsilcilikler dağıtmaya başladı. Başarılı bir pazarlamacı ve iyi bir tüccar olan Sigmund Weinberg 1896 yılında, Pathe Şirketi'nin İstanbul temsilciliğini aldı. Sinematograf dışında, ilk fonograf ile gramafonu da İstanbul'a getiren kişi oldu. Daha sonra otomobili de Türk halkıyla

o tanıştıracaktı; ithal ettiği her malı, Pera'daki dükkanında özenle sergiler, vitrin düzenlemelerini ilginç görünümle çekici yapmak için, kandillerle donanmış rengarenk ışıklı levhalar kullanırdı. Önemli günlerde boy gösteren "Padişahım çok yaşa!" levhası bunlardan biriydi.

Sinemanın, her geçen gün daha çok parlayan yıldızının geleceğini o günlerde, ticari zekâsıyla görebilen Weinberg, gerçekleştirdiği ilk halk gösterisiyle, sinemayı sarayın dışına taşıyıp halkla tanıştırma ve yaygınlık kazandırma görevini üstlenmiş oldu.

Istanbul'daki ilk sinema seyircilerinden olan II. Abdülhamit, Fransa'ya gidip gelen sarayın hokkabazı ve taklitçisi Bertrand sayesinde, sinematografla çoktan tanışmıştı. II. Abdülhamit'in kızlarından Ayşe Osmanoglu'nun anlattığına göre, saraydaki ilk gösterimde, perde büyük fırçalarla ıslatılmış ve yalnızca kısa kısa film parçaları gösterilmişti. Görüntüleri çok karanlık olan bu kısa gösterim, bir dakikada bitivermiş; ancak çok yeni bir şey olduğu için herkesin hoşuna gitmişti.

II. Abdülhamit, şehzadelerine sık sık film izlettiren, geçmişte onların fotoğraf konusunda eğitim almalarını destekleyen bir padişahı. Kimi fotoğrafçıları Osmanlı Devleti'nin çeşitli yerlerine göndererek albümler hazırlatan

"Kendini Sulayan Bahçıvan" adlı filmin afişi

da oydu; ama her yeniliğe kuşkuyla baktığı için sinemaya da çekimser kalmıştı. Hatta, yabancı sinemacıların ülkede çekim yapmasını bir fermanla yasaklamıştı.

Elçilikler ve Galata bankerlerinin ricalarıyla yapılan birkaç film gösterileri "görmezden" gelindiyse de, yaşanan üç dört yangın olayı, II. Abdülhamit'in sinemanın yaygınlaşmasına daha da uzak durmasına neden olmuştu. Bu yangınlardan biri, Padişahın ikinci katibi, Abidzade Ahmet İzzet Paşa'nın, Yıldız Yeni Mahalle'deki konağında yapılan bir gösterim sırasında çıkmıştı. Film şeritlerini sarmaya yetecek denli bobin bu-

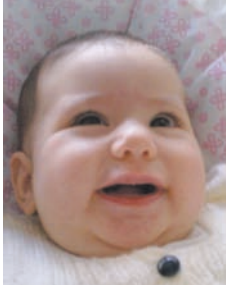
lunmadan gösterinin başlamasına izin verilince, bir kıvılcım filmleri tutuşturmuş ve ilk seansta çıkan yangın, dev binayı kısa sürede küle çevirmişti.

Padişah fermanları da, talihsiz yangınlar da, sinemanın önünde uzun süreli bir engel oluşturamadı. Aksine, sinema teknolojisi, dünya yüzünde var olmadığı zamanları unutturacak bir hızla ilerledi. Ülkemizdeki serüveni gaz kokulu bir salonda başlayan sinemanın yolculuğu şimdi, büyük kentlerin lüks salonlarında sürüyor. Seyirciler artık, bir dakikalık "kendisini sulayan bahçıvan" türünden filmler yerine, "dinazorların görsel efektlerle yeniden yaratıldığı" yüzymü dakikalık filmleri izliyorlar. •

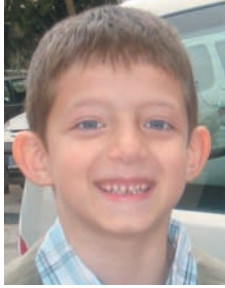

Anne ve Babalardan **Dede ve Ninelerden**

*Gönderi adresi: Bütün Dünya, Mimoza 4/9, D: 1, Ataşehir,
34750, İstanbul-e-posta: butundunya@butundunya.com.tr
(e-posta ile göndereceğiniz fotoğrafların 150 KB'den fazla
olmamasına lütfen özen gösteriniz.)*

Oya Ugan, İstanbul

Berkant Uzunal, Artvin

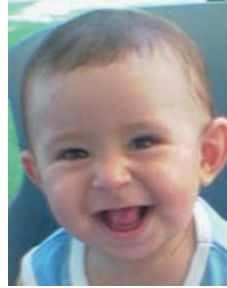
Elif T. Eyüpçiller, İstanbul

Enes Özkurt, Adana

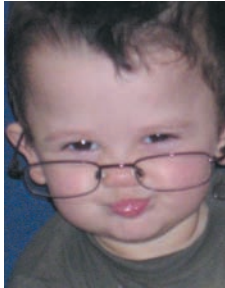
Zeynep Ay, Muğla

Mert Ali Çepelli, Antalya

Elifnaz Kepenek, Ankara

Erdem Erenoğlu, Konya

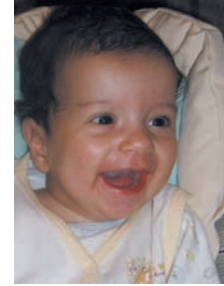
Ece Deniz Trak, Ankara

Buğra Aygün ve Feyzanur Deveci, Balıkesir

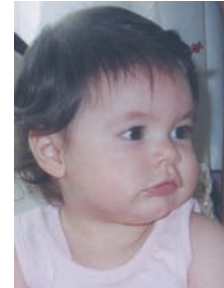
Özge Aygüneş, İzmir

İrfan Özdal, İzmir

Gökay Uzbilek, Ankara

Eylül Ada İleri, Ankara

Nehir Ürper, İstanbul

Sude Avcı, Burdur

Berra Uz, Kütahya

Selin Önen, Kayseri

Mankafa Poldi

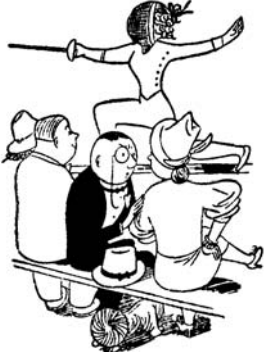
"Bahçemden çiçek koparmak yasaktır, bayım."

"Koparmıyorum ki... Benim makasım var."

"Bu su bana çok yarıyor, Poldi. Yalnız ilk bardağı içtikten sonra biraz midem bulanıyor."

"O halde ilk bardağı bitirmeden bırakın ve ikincisini içmeye başlayın."

"Kızım küçük yaşından buyana 'flöre'siyle büyüdü diyebilirim."

"O zaman onu doğururken, kimbilir nasıl sancı çekmişsinizdir, hanımefendi."

"Bak Poldi! Rembrandt'ın ünlü 'Dilenci' tablosu... Zavallıların üstleri başları ne denli perişan!"

"Ama Rembrandt'a portrelerini yaptırdıklarına göre, herhalde paraları varmış."

MEMLEKET ÖZLEMİ
İlyas Halil

KITLAMA ÇAY

Göğün akı sabah sularında, dalda yeşil tomruk sanki, adını duyduğum günden, hep sen... Bugün geleceğini bilseydim, daha dinç beklerdim seni... Bir sabah sahilde, suda yürüyorduk. Bana "Şiir nedir?" demiştin. O gün "Bilmiyorum" derdim, bugün "Sormazsan daha iyi edersin" derim.

G ençliğimin şaşkın yılları... Mersin'de parasız pulsuz... Sabahları üzgün uyanır, "Yine mi?" demeden pencereyi açardım. Dışarısı düğün dernek... Dünya, çıplak kız, güzel... Sevmenin tadı ağzımda zencefil kekreydi.

Alışkanlık olmuştu bende, nefes almak kadar... Bir gün karşıma esmer bir kızın çıkacağını biliyordum. Islık çalıyor, geleceği günü bekliyordum.

Esmer kıza "Sana ayyaşım" diyecektim. Liseyi bitireceğim yıldı. Adım şaire çıkmış, para rufailere karışmıştı. Bir yere çıracak olmak istiyordum.

Haziran ayı, sabah güneşinin altı mavi, üstü mavi... İki göğüs arasından kızıl gül açardı güneş her sabah... Öğleye doğru sarı gül

kokardı güneşte çalışan kızlar...

Günlerim renkli şemsiye... Gece alev alev tutuşurdu güneş batınca... İşsiz, güçsüz olduğumun farkında bile değildim. Babam, "Oğul" dedi bana bir sabah "Para pul için ne yapacaksın?"

"Gökyüzünde güneş, denizde su yetiyor" dedim. "Çiceklerde bir esmerin karanfil kokusu aradığım" dedim.

"Esmer kız belki değişik şeyler bekler" dedi babam. "Güzeline sorarsan iyi edersin. Para, iş umuttur. Yarınsız yaşayamazsın."

Sokrat yanı başımda... İkimiz babama baktık. Utanmasam babamın dediğine gülecektim. Sokrat "Gülme" dedi. "Ola ki haklı, İskender Efendi."

"Umut ne işe yarar?" dedim babama... "Umutsuzken, esmer kıızı daha gerçek görürken, yok-

sulluğumda, yalnızlığımda bir güzeli düşünürken, hayatımdan hoşnutum ben.”

O hafta babam bana Şevket Pozcu Domates Salça İmalathanesi'nde iş buldu. Günlüğüm bir lira... Haziran sıcaklığında, ateş başında babamın domateslerini kaynatacaktım. İskender Efendi imalathanede ustabaşıydı.

Onsekiz yaşındaydım. O yıl hâlâ uçurtmalarım havada, kağıt kalem elimde... Haziranı portakal soyacak, dilim dilim ısıracaktım, aklım sıra... Esmer kızın yanak kokusu burnumda, esmer kızı arayacaktım. Avare olmanın tadını sevmiştim bir kez... Yoksul kalmaya razıyım, bir de o esmeri yanı başımda bulursam...

Her sabah alacakaranlıkta yola çıkıyor, iki saat kilometreleri yürüyorum, haziran güneşi altında... Yazacağım şiirleri düşünüyorum, şiirlerime girecek kız arıyordum.

Domates kaynatmaya giderken şiir yazmak kolay değildi. Kendime denizin ortasında Robinson'un adasına benzer bir yer bulmam gerekti.

Her sabah uyanınca güneşe bakıyor “Bugün Suna'nın ayaklarını, ellerini yıkayacağım” diyecek, ıslak yüzünü kendi elim-

le silecektim. Yalın parmaklarımla saçlarını tarayacaktım.

Esmerimin kulağına eğilecek, “Güzelim, sesin kulağımda hep, yanımda olmadığın halde” diyecektim. “İstemedim yokluğundan başka gam... O ve ben... Mutlu ve bigam”, “Dilimin altında kıtlama hüznün ol... Nerede olsan, bulurum seni ben” diye fısıldayacaktım.

Domates kaynatıyordum, kaynar kazanın başında, haziran güneşinin altında... Günlüğüm kıtlama çaydı ağzımda... İstediyimi tadıyor, istediğim kıızı içiyordum. Dilimde eli, ayağı, yüzü kırıntı kırıntı eriyordu. “Yeşil çağla sen... Kokun, tadın her dem ağzımda” diyordum.

Sesi kıtlama şeker... Yanakları girmiş iki dişimin arasına... Durduğu yer, varacağı yerden güzeldi. “Tırnağından saçına kadar durduğun yerde görüyorum seni ben” diyordum.

O nü gideceği yeri gösteriyordu, iki elma... Sineni tadıyorum ağzımın içinde... Kıtlama balsın ağzımda sen, kendime seni sevdiğimi anlatıyordum.

Kara kara iri gözleri... Köpüklü, kaynar iki kahve fincanı, höpürtede höpürtede içiyordum. “Uykusuzum; ama nasıl uyurum yanı başında... Buram buram kadın kokan bir geceydin” diye söyleniyordum.

Ağzımı sıkı sıkı kapattım. Kıtlama kadını kimsenin görmesini istemiyordum.

D enizdi, masmavi duruyordu, yanı başımda... “Gel” dedin. Sen su, seninle ıslanacağımı sandım, elini tutunca, sana dokununca... O yaz şiirle dolu geçti. Okula döndüğümde Haydar Hoca bize edebiyat öğretmeyecek, kıtlama çay içmeyi gösterecekti.

Yine bir haziran ayı, altmış yıl geçmiş aradan, güneyinde Toroslar'ın... İş bitmiş, işsizlik bitmiş, yıllar kanat takmış, kır langıçlar hep uçup gitmişti.

İskender Efendi'yi aradım. Ancak sesini buldum kulağımın içinde... “Haziranın odun ateşi kül şimdi, temmuz güneşi kokusuz gül şimdi... Yalnız esmerin ağustos gözleri kalmış içinde, umut doldurmuş yüreğini... O gün kızmamalıydın bana” diyordu.

Geçmiş yıllarımdan aynı esmer kız karşımda... Yaşlanmayı unutmış, mırıltılı denizin aynı mırıltısı sesinde... Denizin aynı iyot kokusu saçında...

“Ben seni tanıyorum” dedi. “Şiirleri yazdığın kıyım ben, arkasından bakakaldığın kız da ben... Karşıdayım işte...”

Bir otelin onbirinci katı... Önümüz deniz... Giden yıllarımı genç kadında arıyorum.

“Hoş gör” dedim. “Bugün onsekizimde olmam güç, ayaklarına, dizine, mini eteğine bakınca, yüzüm kızarınca...”

Şimdi olduğumuz yerde, deniz vardı. Sen vardın o gün, da-lındaydın. Ben vardım, çocuk... Şimdi olduğun yerde, yine olmanı istiyorum. Saçlarında biraz gümüş, uzakta eski yıllarımızdan birkaç avare martı, yüzümde esmer bir ışık... Seninle sabaha kadar sohbet edince, uykusuz olmak o kadar güzel ki...

Göğün akı sabah sularında, dalda yeşil tomruk sanki, adını duyduğum günden, hep sen... Bugün geleceğini bilseydim, daha dinç beklerdim seni... Bir sabah sahilde, suda yürüyorduk. Bana “Şiir nedir?” demiştin. O gün “Bilmiyorum” derdim, bugün “Sormazsan daha iyi edersin” derim.

Altmış yıl geç kaldık. Şimdi nasıl anlatacağım? O gün kolay olurdu. Onsekiz yaşındaydım. O

günler kekemeydim, yalnız ellerimle anlatabilirdim şiiri sana...

"Milo Köyü'nden Venüs'tün, şiirdin" dedim.

"Yavaş anlatacağım seni" dedim. "Sabrı varsa gecenin, şiiri mi bitirmeden sabahı çağırmasın" dedim.

"Seninle bir gece, sana şiiri benden iyi anlatır" dedim.

"Yaradan'ın yarattığı ay aydın... Görürüm sende, vücudunda, yüreğinin çarpıntısında" dedim.

"Güzelliği taşmış sana ulu Yaradan'ın" dedim.

"Ayakkabılarını çıkarır mısın?" dedim genç kıza... "Ayaklarını göreceğim. Suyun, yeşil dal-lara nasıl vardığını bileceğim."

"Varmadan sana, nasıl var olurum ben" dedim.

Yüzün... Yarındı yüzün... Gözlerinde pazartesi ışığını gördüm. "Adın Eva" dedim. "Havva olsun, istersen... Elimi uzatsam yarını bulurum, gıdıklanır bir ye-

rinde... Adını mırıldanınca, bir sıra yarınlar başladı içimde..."

Melaslı göğüslerini su dök-tün toprağa, nisan sol göğsün-den, haziran sağından... Muzlar, armutlar, hurma ağaçları fışkırdı bedenimden...

Dört mevsimdi önün... Güldün inanmadın. Seni düşünün-ce zaman bölündü, aylara, mevsimlere... Seni bilmek, tatmak kolay oldu günlerde, dakikalar-da, saniyelerde...

Onsekiz yaşında seni bildim. Bugüne kadar, kıtlama çay, tut-tum ağzımda seni...

Göğüslerin iki dev damla, top-rağı uyandıracak... Kar değil, bu-har değil, su, avcumda iki dam-la... Susamak güzel şeydi sana...

Milo Köyü'nden, sen... Nasıl bilecektim ki, Mersin'deydin iki kez benimle...•

halililyas@yahoo.ca

Adam eşine bir sürpriz bir armağan almak istiyordu. Mükemmel öten bir kanarya satın aldı.

Eşi bu armağanı çok sevdi. Fakat adam aniden kuşun topal olduğunu ayırdına vardı. Kafesi kapıldığı gibi doğruca aldığı yere gitti ve mağaza görevlilerine bağırmaya başladı:

"Bu ne rezalet" dedi. "Bana sattığınız bu kuş topal..."

Mağaza görevlisi adamın bağırışına aldırmadan pişkin pişkin yanıttı:

"N'olur?" dedi. "Bir mahzuru mu var? Biz size ötmesi için kuş verdik, dans etmesi için değil..."•

YAZARAK SÖYLEYEREK
Sadi Bülbul

Meslek Gizleri

Tartıcının çok az müşterisi vardı. Hatta kilosuna meraklı kız öğrenciler dışında, pek müşterisi de yoktu. **Ama o yine de, sanki müşteriler kuyruğa girmiş gibi bağırmaya devam ederdi:**

"Teker teker gelin... Bunaltmayın... Ben de insanım..."

Öğrencilik yıllarımızda Beyazıt Cami-si'nin Küllük tarafında, yüzünü üniversiteye dönmüş, 45-50 yaşlarında bir "tartıcı" vardı. Önündeki küçük tartı aletini, ayağıyla sağa sola oynatır ve aralıklarla, "Sıkıştırmayın, ben de insanım... Teker teker gelin... Teker teker gelin..." diye bağırırdı.

Tartıcının çok az müşterisi vardı. Hatta kilosuna meraklı kız öğrenciler dışında, pek müşterisi de yoktu. Ama o yine de, sanki müşteriler kuyruğa girmiş gibi bağırmaya devam ederdi:

"Teker teker gelin... Bunaltmayın... Ben de insanım..."

Zaman içinde onunla dost olduk ve bir gün kendisine "Müşteri sayısı aynı... Bağırmakla ne kazanıyorsun?" diye sordum.

Tartıcı bana, anlamlı anlamlı bakarak güldü ve "Yoksa beni deli mi sandın?" dedi. "Evet müşteri değişmiyor; ama ben bu meydanın unutulmazları arasına giriyorum. Sıradan bir tartıcıyı yıllar sonra kim anımsar? Bu gençler yarın büyük mevkilere gelecek ve beni hep anımsayacaklar."

Geçen uzun yıllar içinde onu ben, gerçekten anımsadım durdum. Ne zaman çarşıda pazarda tezgahda, işi az olan bir esnaf görsen, onu anımsarım. Ve tüm işi az insanların kendilerine böyle bir teselli çıkarmalarını temenni ederim.

Onun "Teker teker gelin, ben de insanım" sözleri kuşkusuz bir meydan okuma değildi. Bir sinirliliği de ifade etmiyordu. Yani kabadayılık terminolojisindeki "Erkekseniz teker teker gelin" anlamında değildi.

Bir sevimlilik mesajıydı ve kendisinin de söylediği gibi “O da bir insandı” ve “o” ilerde anımsanmak istiyor, tarihe geçmenin yolunu böyle buluyordu. (Ben de onu yıllar sonra anmıyor muyum, işte?)

A nkara’da Rüzgarlı Sokak’tan her geçişimde gördüğüm bir dilenci vardı. Bu kişi de 50 yaşlarındaydı. Ayakları kopacak denli ince ve bir ayağı da topuğundan kesikti. Onu ne zaman görsen ağzında bir sigara olurdu. Bir gün ona, “Bu kadar sigara çok değil mi?” diye sordum.

“Az bile!” dedi ve bana çıkıştı. “Verdiğin beş kuruş... Bir de hesap mı soracaksın?”

Ayaklarını görmezden gelerek, “Ciğerlerin mahvolacak” dedim.

“Olsun” dedi. “Senin gibi, herkes bana, ciğerlerime acıdıkları için para veriyor zaten...”

Bu dilenci de bir insandı. Öteki insanların, onun ayaklarıyla değil, ciğerleriyle ilgili olduklarını sanıyor ve belki de bu aldatmacayla teselli oluyordu.

Zeyrek’te oturan bir yakınım-dan, oradaki bir başka dilenciyle ilgili bir anekdot dinleştim.

Dilenci 60-65 yaşlarında ve nefes zorluğu çeken hasta bir kişiymiş. Soğuk günlerde duvarın kuytu yerinde değil, rüzgara açık cereyanlı yanında oturmuş. Arkadaşım kendisini oradan daha korunmalı yerde oturmaya ikna edememiş. Sonunda da arkadaşım, “Ne halin varsa gör?” diye kızınca dilenci ona, “Beyim” demiş, “Senin dediğin yerde otursam kim bana para verir? Sen bana işimi mi öğreteceksin?”

Antalya’da bir parkta bir falcı kadın tanımıştım. “Falına baktırmanın eşi kaçır”, “Çocuğu ölür”, “Kendisi sürünür” gibi acayip ve sinir bozucu sözler söylüyor, sağa sola sataşıyordu. Onunla da ahhap olduk ve bu sözlerinin gizini şöyle açıkladı:

“İnsanlar bana kızarlar; ama 100 kızanın 10’u 15’i de ‘Acaba dedikleri doğru çıkar mı?’ diye korkar ve fallarına baktırır.

“Allah sevdiğine kavuştursun”, “Çocukların büyük adam olsun”, “Parayı koyacak yer bulama” gibi sözlerle dilenenlerin de bir bildiği olmalı? Ona sadaka veren 100 insandan 10’unun 15’inin kendilerine vaat edilenlere inanmış olmaları olanaklı değil midir?•

“Satranç”ın Yanıtları

Atak: 1... Fd2!! 2. Fxd2 g6 3. Ae3? Vxf2+ 4. Şd3 f5 5. Khg1 Vf3 6. exf5 gxf5 7. a4 Kdc8 8. Kge1 Kc3+ 9. Şd2 Ve4 10. Va6 Vd4+ 0-1

Oyun Sonu: 1. Ff5 c3? (1... Kh6!) 2. Şf6 Kh6+ 3. Şf7 1-0 (4. Kc8 mat!)

Kendi Gelen: 28... Fd5?? 29. Vxd5 Vxd5 30. Af6+ 1-0•

Mantık Bilmecesi, Bulmaca

Nisan Ayı Yanıtları, Çözümleri

Mantık Bilmecesi

Anne-Baba	Çocuk	Gittikleri yer	Ne için gittiler
Ahmet	Selim	Belediye Kulübü	Pinpon oynamak
Çağlar	Meral	Gençler Kulübü	Müzik
Serap	Reyhan	Truva	Sinema
Çetin	Mehmet	Sinyor	Alışveriş
Çağla	Mine	Rival	Yemek yemek

Bulmaca

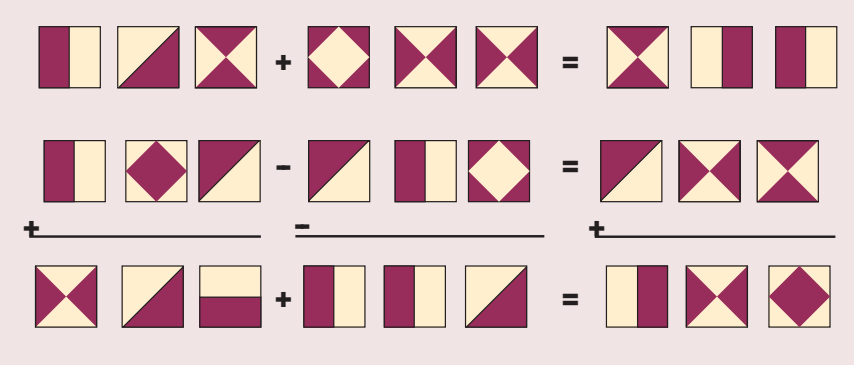
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	M	E	L	İ	S	A	G	Ü	R	P	I	N	A	R	
2	U	S	A	R	E		A	N	A	İ	S		R	A	F
3	A	R		İ	R	E	M		B	M		R	O	M	
4	Z	E	U	S		H	A	T	A		S	A	M	İ	M
5	Z		L		M	İ		A	T	K	I		A		A
6	E	L	A	M		L	O	R		A	R	A		A	S
7	Z	E	K	A	T		B	A	H	T		K	A	R	T
8	İ	M		K	A	S	A	T	U	R	A		M	A	İ
9	L	A	B	A	D	A		O	Y	A		T	A		K
10	M	N		L		B	A	R		N	A	R		G	A
11	İ		P	A	S	A	K		F		R	A	C	A	
12	Y	A	L	T	A		I	R	A	K		K	E	F	E
13	E	Z	A		K	A	B	A		E	L	E	M		F
14	Ç	A	K	A	L		E	S	A	M	E		R	E	T
15	İ	R		K	I	S	T	A	S		B	R	E	Ş	
16	Ğ		T	A	K	A		T	K	İ					
17		H	A	R	E		A	H	I	R					
18	Y	E	M		N	A	R	A		İ					
19	A	B	A	N	T		A	N	A						
20	S	A	M	İ		İ	S	E	V	İ					

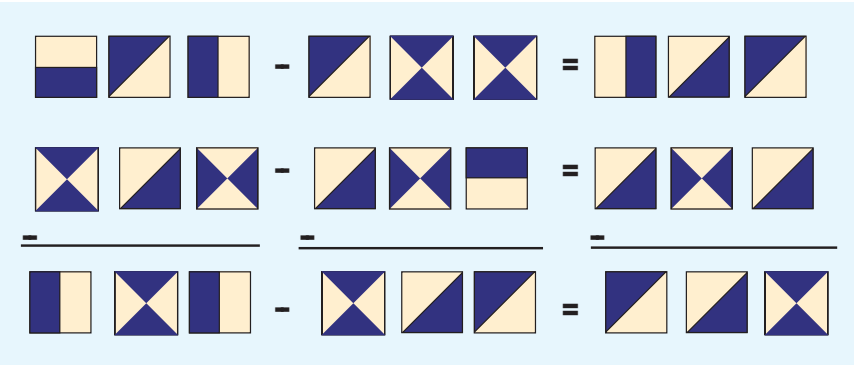

KARELER VE RAKAMLAR

Cahit Batum

Lütfen dikkat edin: 0-9 arasındaki rakamlar, her soru grubunda değişik biçimlerle simgelenmektedir.

Cahit Batum'dan "Kareler ve Rakamlar"ın Nisan Ayı Çözümü:

$$\begin{array}{r} 510 + 329 = 839 \\ + 305 - 194 = + 111 \\ 815 + 135 = 950 \end{array} \quad \begin{array}{r} 845 - 414 = 431 \\ - 572 - 263 = - 309 \\ 273 - 151 = 122 \end{array}$$

MANTIK BİLMECESİ

Prof. Dr. Yüksel Bozer

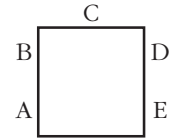

Şirketin beş elemanı öğle yemeği için bir masada buluştu. Aşağıdaki ipuçlarına bakarak bu elemanların masada hangi yere oturduklarını, adlarını, yaşlarını ve şirketteki görevlerini bulunuz.

İPUÇLARI:

- 1- Satış elemanı olan Orhan'ın yaşı Kevser'den daha küçüktü.
- 2- Harflerin alfabedeki diziliş sırasına göre muhasebeci ile Melih arasında bir kişi oturuyordu.
- 3- Masada "E" ile gösterilen yerde oturan Esmâ'nın yaşı müşteri temsilcisinden daha büyüktü.
- 4- Sekreter 40 yaşındaki kişinin masada tam karşısında oturuyordu. "A" ile gösterilen yerde oturan kişi 34 yaşındaydı.
- 5- 27 yaşında olan Berna sekreter değildi.
- 6- Veznedar 28 yaşındaydı.
- 7- Masada "B" ile gösterilen yerde oturan kişi 27 yaşında değildi.

	Berna	Esmâ	Kevser	Melih	Orhan	27	28	31	34	40	Satış elemanı	Müşteri temsilcisi	Muhasebeci	Sekreter	Veznedar
A															
B															
C															
D															
E															
Satış elemanı															
Müşteri temsilcisi															
Muhasebeci															
Sekreter															
Veznedar															
27															
28															
31															
34															
40															

Masadaki yeri	Adı	Yaşı	Görevi

YukselBozer@butundunya.com.tr

SATRAÇ

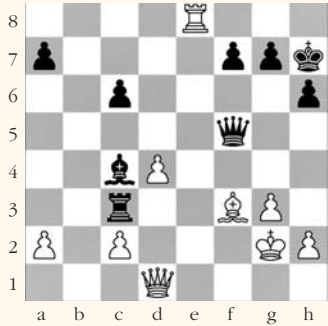
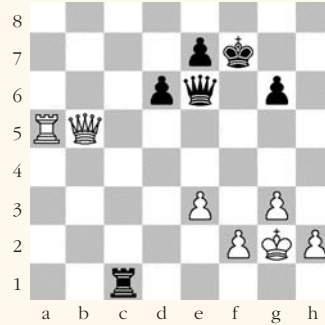
Mustafa Yıldız

2008 TÜRKİYE BİRİNCİLİĞİ

13 tur sonunda birinci Gureviç (11,5 p), ikinci Suat Atalık (11 p), üçüncü Mert Erdoğan (8,5 p) oldular.

Atalık-Gureviç, 4. Tur

37... Ve4+ 38. Şh3 Ve6+ 39. Şg2 Ve4+ 40. Şh3 Ve6+ Bir piyon geride olan siyahlar, beraberliği yakalamış durumda. Beyazla oynayan GM Atalık kazanmak istiyor. Ama üst üste yapılan hatalarla oyunu kaybediyor. 41. g4? Kc5 42. Vb4?? Kc4 0-1

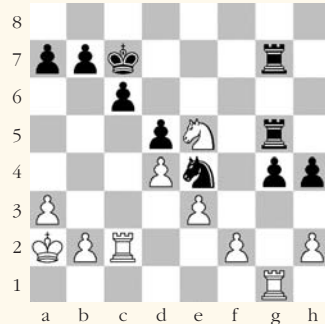

Duman-Kılıçaslan, 1. Tur

Beyazın vezir kanadındaki piyonları siyah taşların hedefinde. Duman bir de 28. Ke8 oynayınca taktik hamleler ustası Kılıçaslan 28... Kxf3 hamlesini kaçırmıyor. Bu kale alınamıyor; çünkü 29... Fd5 ile vezir düşer.

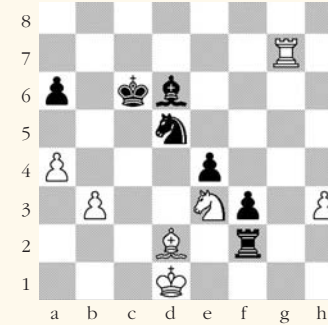
Gureviç-Yılmaz, 1. Tur

GM Gureviç bu konumda, f3 sürüşüne güvenerek siyahın şah kanadı piyonlarını yok etmek amacıyla 33. Kxg4 oynadı. 33... Kxg4 34. Axxg4 Kxg4 35. f3 Kg1 36. fxe4 dxe4 (Şimdi başka bir sorun var: e3 piyonu nasıl korunacak? (37. Ke2 h3 ve 38... Kg2 -) 37. Kf2 Ke1 38. Kf4 Kxe3 39. Kxh4 Şd6 40. Kh8 Şd5 41. h4 Kh3 ve 0-1

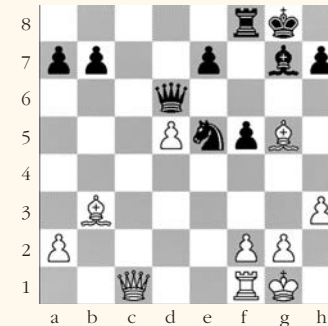
1. ATATÜRK ULUSLARARASI KADIN USTALAR TURNUVASI

10-20 Mart 2008 tarihlerinde İstanbul İş Kule Salonları'nda İş Bankası'nın sponsorluğunda TSF tarafından düzenlenen 1. Atatürk Uluslararası Kadın Ustalar Turnuvası'na Türk kadın ustalar Ekaterina Atalık ve Betül Cemre Yıldız'ın yanısıra dünyaca tanınmış kadın satranççılar katıldı. Döner sistemle 9 tur oynanan turnuvayı Çinli Hou Yifan kazandı. Turnuvayı Atalık dördüncü, Yıldız onuncu bitirdi.

Ushenina-Yifan, 8. Tur

58... Kxd2+! Çok kararlı biçimde! 59. Şxd2 Fb4+ 60. Şc1 Axe3 ve kaleye karşı iki hafif figür değişti. 0-1

Cramling-Dronavilli, 5. Tur

Beyazlar, b3'teki filin etkisini d5 piyonunu sürebilirse arttıracak! Bunun yolu siyah renkli fili feda ederek piyonun önündeki veziri yerinden oynatmaktan geçiyor. 23. Fxe7! 1-0 (23... Vxe7 24. d5+ ve vezir düşer. •

Mustafa.Yildiz@butundunya.com.tr

ATAK

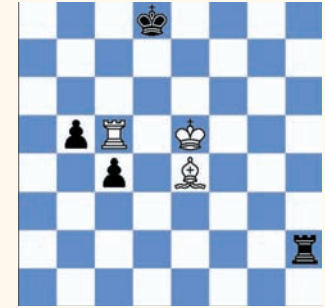
Haznedaroğlu-Seçer

Siyah kazanır

OYUN SONU

Zhao-E. Atalık

Beyaz kazanır

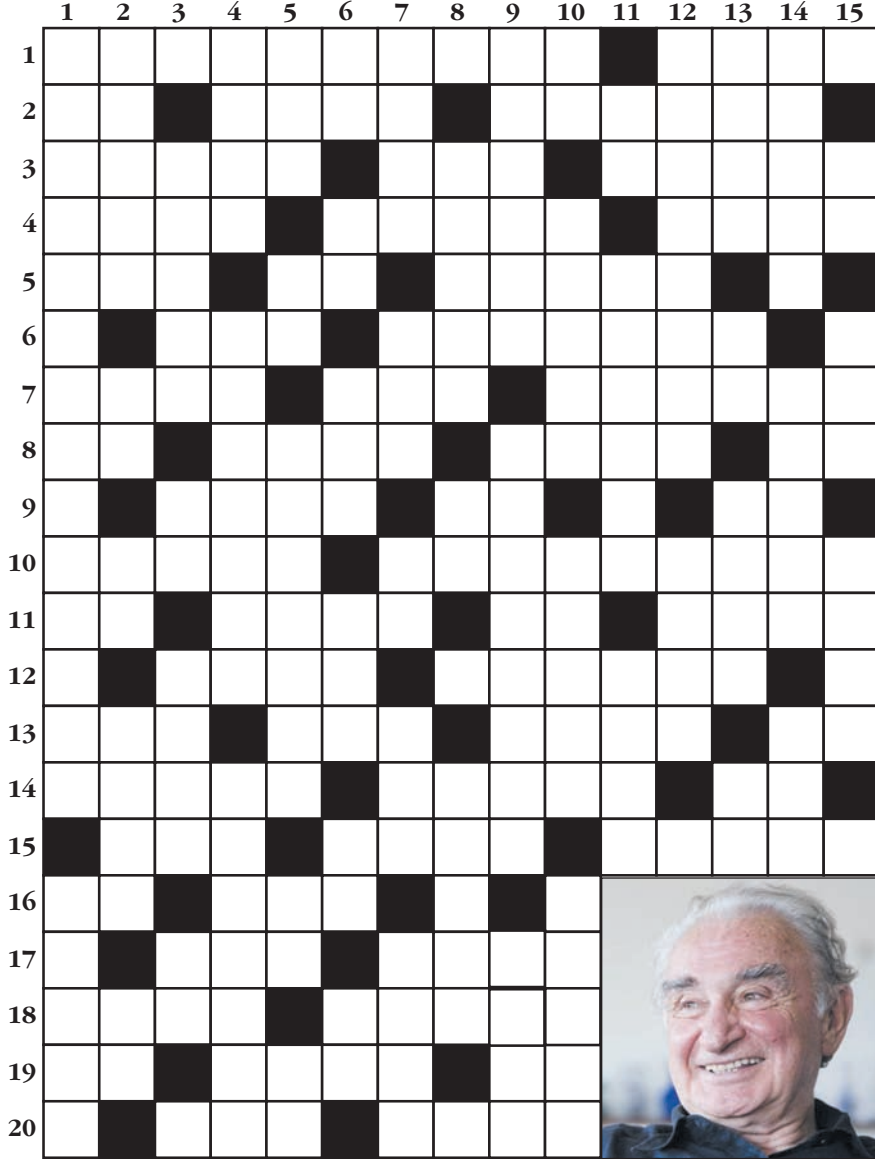
KENDİ GELEN

Kanmazalp-Sipahioğlu

28... Fd5??

Çözümler 150'nci sayfamızdadır.

SOLDAN SAĞA: 1) “Çağlar Boyunca Türkiye Sanatının Anahatları”, “Selçuklu Çağında Anadolu Sanatı” gibi kitapları bulunan fotografa görülen mimarımız. - “Vaktinize hazır olun / vardır gelir bir gün.” (Yunus Emre). 2) Eski dilde ilaç. - Duyuş, düşünüş ve inanıştaki ayırıcı özellik. - Mutluluk. 3) Dişi geyik. - Ceylan. - “Gül değil, arkasında kanlı / Sen misin, sen misin garip vatan?” (Nâmîk Kemal). 4) Kira. - Uygun bulma, tasvip. - Yara üzerine yapıştırılan özel olarak hazırlanmış ilaça küçük şerit. 5) Tabaklanmış ceylan derisi. - Yayla atılır. - Ateşli silahların içini temizlemekte kullanılan çubuk. 6) Otomatik para çekme makinesi. - Sarı tüylü ötücü bir kuş. 7) Belirli bir tür üzümlü veren bitki. - Kavalinin eşi. - Öğretim ve eğitim sistemi. 8) Bir gösterme sıfatı. - Klasik Türk müziğinde bir makam. - Emek verilmeksizin sağlanan gelir. - Kiloamperin kısa yazılışı. 9) Evcil. - Eski dilde su. - Bir nota. 10) Giysi. - Bir ilimiz. 11) Şaşma belirten bir ünlem. - “..... İyem” (Ressamımız). - Matematikte bir sayı. - “Ulvi” (1921-1974 yılları arasında yaşamış tiyatro ve sinema sanatçımız). 12) Babanın kız kardeşi. - Terkos Gölü’nün yakınlarında bir tatil beldesi. 13) Kuyruksokumu kemiği. - Mitolojik bir çalgı. - Dadı. - İlave. 14) “Özdemir” (1921 yılında doğmuş oyun yazarı ve yönetmenimiz). - Yunanistan’ın başkenti. - İşaret. 15) Eski dilde yılan. - Belli, açık. - Kalın biçilmiş uzun tahta. 16) Baryumun simgesi. - Ağızda oluşan yara. 17) Karışık renkli. - Sakıncasız, emniyetli. 18) Seyahat. - Tayin etme. 19) Kimi görevleri yürütmek amacıyla kurulan, sürekli ya da geçici olarak konaklanan yer. - Eski bir ağırlık ölçü birimi. - En kısa zaman. 20) Eski dilde baş. - Birbirine benzer ya da aynı cinsten olan şeylerin oluşturduğu tüm.

YUKARIDAN AŞAĞIYA: 1) “Asılacak Adam Aziz Nesin”, “Aydınlarımız ve Laisizm”, “Babam ve Oğlum” gibi kitapları bulunan yazarımız. - Hint prenseslerine verilen unvan. 2) Asma kütüğü. - Başlıca içeceğimiz. - Nazi Hücum Kitabı. - Robinson Crusoe’nin yardımcısı. - Müzikte durak işareti. 3) Sayıları göstermek için kullanılan işaretlerden her biri. - Konut. - Kusur. - Çok karşıtı. 4) Tarım ürünlerinden onda bir oranında alınan vergi. - İçine domates, biber, soğan, kokulu otlar, yoğurt katılarak yapılan çorba malzemesi. - Kralın eşi. 5) Afrika’da bir ırmak. - Kemiklerin yuvarlak ucu. - Kırklareli’nin bir ilçesi. - Bir nota. - Rütbesiz asker. 6) Eski Mısır’da üretici güç. - Yahya Kemal’in hece vezniyle yazdığı tek şiiri. - Devlet Su İşleri’nin kısa yazılışı. - İtalyan Radyo Televizyon Kurumu. - Satrançta bir taş. - Beyaz. 7) Sanayi. - Üst üste konulmuş şeylerden her biri, tabaka. - İlgi eki. - Demiryolu. - Ahlakla ilgili. 8) Yahudi din adamı. - Olumsuzluk eki. - Kimi hayvanların boynuna takılan kemer biçiminde bağ. 9) Gök, gökyüzü. - “Boney M”in şarkısına da konu olmuş ünlü Rus papaz. - Müslümanlık’ta din adamı. 10) Sodyumun simgesi. - Aramak işi. - Eski Yunan’da siyasal gücü zorla ele geçiren, onu kötüye kullanan kimse. - Gelenek. 11) Yumurtanın beyazı. - Muşamba benzeri, su geçirmez kalın bez. - Kafiye. 12) Yazın. - Bir peygamber. 13) Zulüm, eza. - Namus. - Gövdesi kıvrık, ayakları ve yeleli koyu renkli olan at. - Vilayet. 14) Son, döl eşi. - Ortodokslar’da İsa, Meryem ve ermişlerin tahta üzerine mumlu ve yumurtalı boylarla yapılmış dinsel içerikli resimleri. - Eski dilde bağırıksaklar. 15) Briçte sanzatunun kısa yazılışı. - Bir işi yapma, yerine getirme. - Nuri Bilge Ceylan’ın ödüllü filmi. •

FilizOskay@butundunya.com.tr

BİZE GÖNDERİLEN KİTAPLARDAN

“GAZİ BANA ÇOK KIZMIŞ...”, OSMANLI İMPARATORLUĞU’NUN YÜKSELİŞİ VE ÇÖKÜŞÜ, BİLİMİN ÖNCÜLERİ, EVRİM KURAMI VE BAĞNAZLIK

“Gazi Bana Çok Kızmış...”

Yayına Hazırlayan: Murat Koraltürk
İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

“L imancı Hamdi” ya da “İktisatçı Hamdi” adıyla yakın tarihimizde yer almış Ahmet Hamdi Başar’ın, Atatürk, İnönü, DP, 27 Mayıs dönemlerine ilişkin tanıklığı... 1962-1971 yılları arasında neredeyse tek başına çıkardığı “Barış Dünyası” dergisinde yayımladığı anıları 2 ciltlik kitap olarak okurun karşısında... Osmanlı İmparatorluğu’nun çöküşü yeni cumhuriyetin doğuşu... Bir yandan Türkiye’nin sancılı ekonomik yolculuğu öte yandan olaylar, insanlar...

“Şefler yurt gezisine çıksa, halkla temas etse, özel surette ekipler hazırlanır, istasyonlarda

karşılama yapar ve birine, ‘Nasılsınız, bir şikayetiniz var mı?’ diye sorulunca, hep bir ağızdan, ‘Sayezinde hiçbir derdimiz yok paşam, sağolunuz’ avezesiyle uğurlanırlardı. Gazetelerde hergün methiyeler döşenirdi. Ben devletin önemli bir işletmesinin başındaki kişi olarak çizmeyi aşıyor, tüm olarak ‘İşler iyi gitmiyor! paşam’ diyordum. Yaşanan ortam içinde buna düpedüz “Aptallık” denirdi. Mersin vapuruyla İskenderun’a kadar gidip gelme bir deniz gezisine çıkmıştım. Gezip gördükten sonra derdim büsbütün arttı. Dünyanın tabiat servetlerinden en çok yararlanılabilecek müstesna bir parçası üzerindeyiz, açlıktan, sefaletten kırılıyoruz. Böyle gidersek bu topraklarda bizi bırakmazlar, hakkımız yok buralarda kalmaya... Ne askerlik, ne şaacaat, ne kahramanlık hiç bir şey para etmez, eriyip çöküp gideriz...

Osmanlı İmparatorluğu’nun Yükselişi ve Çöküşü

Lord Kinross
Altın Kitaplar

“Bir Milletten Yeniden Doğuşu Atatürk” adlı kitabıyla ünlü yazarın Osmanlı’yı genel hatlarıyla anlatan kitabıdır “Osmanlı İmparatorluğu’nun Yükselişi ve Çöküşü”.

“Türkler, tarihin en büyük imparatorluklarından birini kurmuşlardı. Onlanki, İranlılar, Romalılar ve Araplar’ın da dahil olduğu dört Ortadoğu imparatorluğunun içinde denizlerin bulunduğu ve anakaraların birbirine yaklaştığı en geniş alanı kaplayan ve zaman içinde sonuncusuydu. Doğu’dan gelen yeni bir yaşam gücü olarak tarihe katkıları iki kattı. Önce ilk sultanları aracılığıyla Asya topraklarında İslam’ı canlandırıp birleştirdiler, daha sonra Osmanlı İmparatorluk hanedanı olarak Doğu Hristiyanlığı’nın Avrupa topraklarına hayat verdiler. Devamlılığın aracı olarak Doğu’yla Batı’yı birleştirdiler ve Asya’da Arap İmparatorluğu’nun, Avrupa’da Bizans İmparatorluğu’nun bıraktığı boşluğu doldurarak bu mekanlarda yeni ve yaratıcı bir Osmanlı uygarlığı yarattılar.”

Bilimin Öncüleri, Evrim Kuramı ve Bağnazlık

Cemal Yıldırım
Bilim ve Gelecek Kitaplığı

TÜBİTAK Yayınları arasında 23 baskı yapan “Bilimin Öncüleri”yle birlikte “Evrim Kuramı ve Bağnazlık” kitabını aynı zamanda okurla buluşturan Cemal Yıldırım ülkemizde bilimi, bilim insanlarını topluma sevdiren çalışmalara imza atmayı sürdürüyor. Bilim, bilim tarihi, bilimsel düşünme yöntemi gibi temel bilgilendirmenin ardından dünyadan bugüne insanlığa hizmet eden bilim insanlarının yaşamlarını, çalışmalarını öykü tadında anlatıyor. İkinci kitap ise son 30 yıldan buyana ABD’de yoğun etkinlik gösteren evrim düşüncesine ve dolayısıyla bilime yö-

neltilen saldırının içyüzünü ortaya koyuyor. Yıldırım, “Türkiye’de son yıllarda kimi yabancı güçlerin parasal desteğinde militan canlılık gösteren dinsel bağnazlık bizim için yeni bir olay değildir. Üzücü olan ilk aşamada laik eğitimi, daha sonra tümüyle çağdaşlaşma çabamızı çöktürmeye yönelik bu hareketin okul programlarını resmi kanaldan etkisi altına almış olmasıdır” diyor. •

**BİR FOTOĞRAF
BİN SÖZCÜĞE BEDELDİR**

Gönderi: Ece Şeker, Adana

Diyaliz malzemelerinde kalite güvencesi.

Vaksan, ileri tıp merkezlerinin laboratuvar cihaz ve malzeme gereksinimleri için güvenilir çözümler üretiyor.

Vaksan, böbrek sağlık merkezlerinin

- Diyaliz Sarf Malzemeleri,
- Diyaliz Koltukları,
- Mikrovasküler Laser Doppler Perfüzyon Ölçme Cihazları

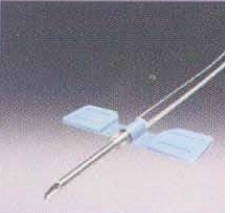
için dünyanın en iyi markalarıyla işbirliği yapmaktadır.

Vaksan, hizmet ve güvence önceliklerini Başkent Holding çatısı altında sunuyor.

Vaksan Sağlık Tesisleri

Laboratuvar ve Sağlık Malzemeleri Tic. ve San. A. Ş.
11. Sokak No: 40 / 6, 06490 Bahçelievler Ankara
Tel: (0312) 221 01 72 - 223 51 43
Faks: (0312) 212 05 23
www.baskentholding.com.tr

TÜRK RESSAMLARI: AVNİ ARBAŞ

KUVA-YI MİLLİYE (ULUSAL GÜÇ)

Avni Arbaş, İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi, Leopold Lévy Atölyesi'nde resim öğrenimini tamamladı. 1947 yılında Fransız hükümetinin verdiği bursla Paris'e gitti. Paris'te ve Fransa'nın çeşitli kentlerinde özel sergiler açtı. Almanya, İtalya ve İsviçre'de karma sergilere katıldı. 1976 yılında Türkiye'ye döndü. Kendine özgü bir anlatım biçimi geliştiren ve bunu tüm resimlerinde uygulayan Ressam Avni Arbaş, "Salon d'Octobre", "Salon de Mai" gibi önemli sergilere katıldı.

ISSN 1301-7608

